

tv-15 naš TOVARIS

Št. 36
12. septembra 1985
Leto XXIII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Ob obletnici vojne mornarice in pomorstva Jugoslavije

Morje je široka cesta

Deseti september je dan vojne mornarice in pomorstva socialistične Jugoslavije. Slovenija ima tako rekoč malo morja, vendar tudi pri tem prazniku enakopravno in aktivno sodeluje skupaj z drugimi jugoslovanskimi skupnostmi. Dejstvo je namreč, da smo Slovenci kljub skromnosti morskega prostora v zgodovini vselej igrali na njem pomembno vlogo, pa tudi za naprej si zastavljamo odgovorne naloge. Kot je morje okno v svet za vse obmorske dežele ter za globoka zaledja, tako je prostrana modrina vse pomembnejše izhodišče tudi za čedalje pestrejšo gospodarsko dejavnost naše republike v celinski in svetovni razsežnosti.

V NOB je bil delež Slovencev pri izgonu sovražnika z našega morja izjemen in se je pokazal ne le v Sloveniji, pač pa vzdolž vse jugoslovanske obale pa tudi v notranjosti. Utemeljeno je, če rečemo, da so slovenski partizanski pomorščaki moralni, pa tudi siceršnji ustvarjalci slovitega razvoja slovenskega pomorstva po drugi svetovni vojni. Ob tej ugotovitvi, s katero se povsem strinjajo zdajšnji slovenski pomorski dejavniki, se intenzivno razvija tudi delo Skupnosti slovenskih partizanskih pomorščakov, ki šteje kakih 400 članov.

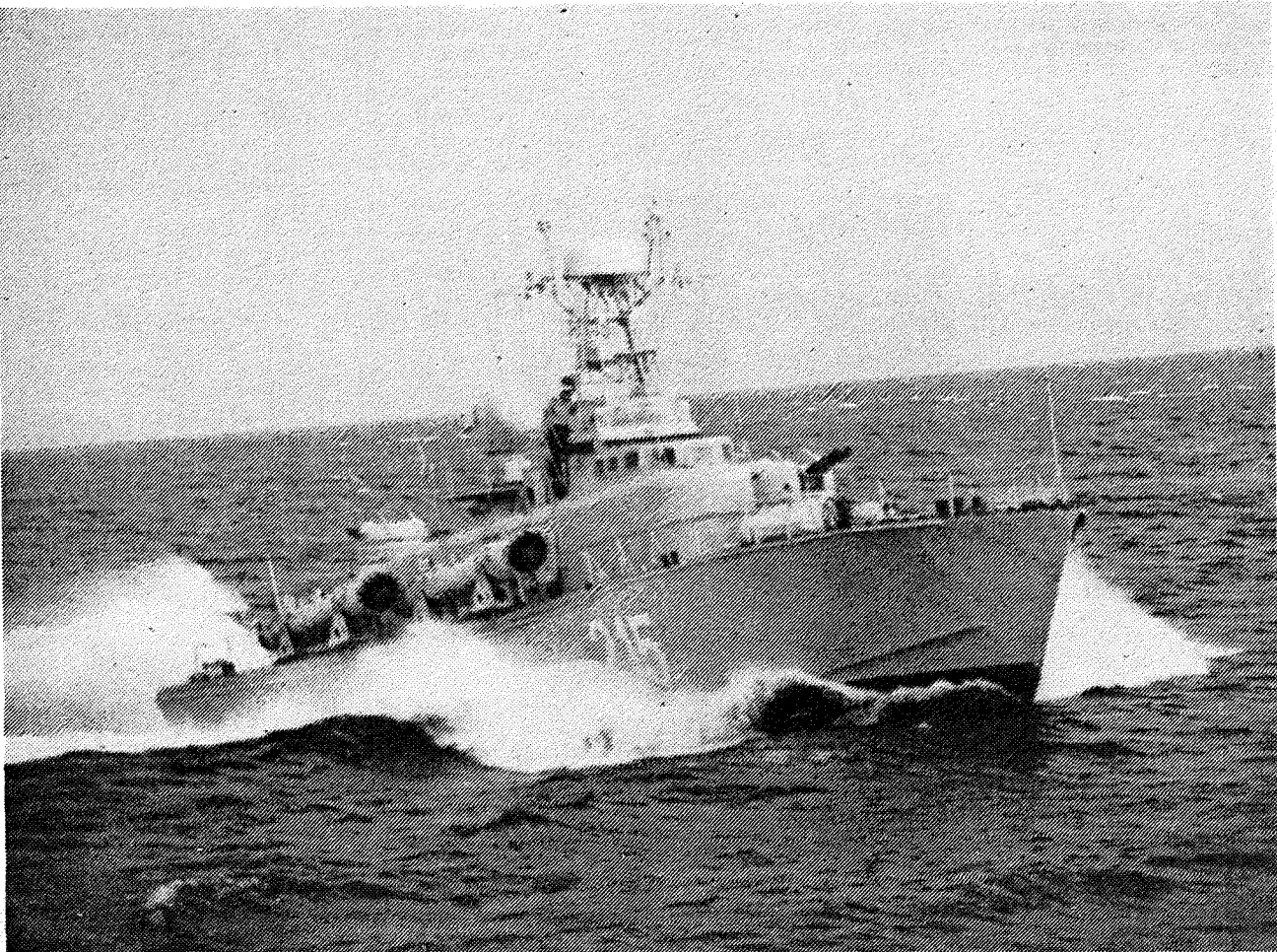
Slovenskih partizanskih mornarjev je bilo blizu tisoč; od teh jih je bilo okrog 300 v glavnem v Slovenskem primorju kot pokrajini, ki je najbližja morju, več kot 650 pa jih je bilo v vrstah prekomorcev. Nezanemarljiv je podatek, da je bilo v vrstah jugoslovanske partizanske mornarice tudi blizu 200 slovenskih pa tudi italijanskih borcev iz zamejstva, kar prav tako poudarjamo letos na številnih proslavah ob 40. obletnici osvoboditve. Skupaj je med narodnoosvobodilnim bojem padlo nad 200 partizanskih pomorščakov, nekaj več pa je bilo ranjenih. Slovenski partizanski pomorščaki so imeli tri narodne heroje: Sergeja Mašero, Karla Rojca in Slavka Kovača-Smelega.

Pomemben razmah so enote, v katerih so bili slovenski partizanski pomorščaki – ti so bili kajpak razporejeni tudi v drugih enotah – doživele v začetku druge polovice 1944. leta, ko je bila v Slovenskem primorju ustanovljena tako imenovana mornariška četa v Tribuši in ko so se v Dalmaciji začeli dokončni zmagoviti boji za osvoboditev otokov, nato pa priobalnega in celinskega prostora kot začetek neustavljivega pohoda proti Trstu. Kajpak velja poudariti nekaj sicer značilnih nadrobnosti. V prvi mornariški četi v Tribuši, ki je štela okrog 120 mož, je bilo več kot 50 članov partije. Pri deležu mornarjev prekomorcev pa je nujna ugotovitev, da se je nad 70 odstotkov tovarišev ukvarjalo z najbolj zahtevnimi in odgovornimi strokovnimi deli. Na poveljniških položajih nove jugoslovanske partizanske mornarice je bilo nad 30 odstotkov Slovencev.

Neprecenljiv prispevek slovenskih partizanskih pomorščakov je danes navdih za delo njihove skupnosti, vendar hkrati tudi vzvod, da bi to delo ne zaobjemalo samo preteklosti, pač pa smelo prodiralo tudi v prihodnost ob sodelovanju naših organizacij združenega dela s področja pomorstva. Stiki z njimi so redni, intenzivni in kajpak obojestransko koristni. Ponazorili so jih tudi na pogovoru, ki ga je delegacija slovenskih partizanskih pomorščakov imela pred nedavnim v Splitu s poveljnikom vojne mornarice admiralom Grubišičem.

Prizadevanja Skupnosti slovenskih partizanskih pomorščakov so nekaka simbioza preteklosti, ki navdihuje in spodbuja, ter današnjosti in prihodnosti, ki uresničujeta in oplajata tedanje napotke. Seveda so del teh prizadevanj tudi nekatere bržčas utemeljene pripombe, na primer, da pri negovanju izročil NOB še zmeraj precej pozabljamo na mornarico, da dnevni tisk preprosto zanemara dejavnosti borcevskih organizacij, zato pa tudi partizanskih pomorščakov, kot da bi šlo za neko zanemarljivo, drugorazredno in v bistvu že zastarelo dejavnost; poglobljena pripomba, ki jo imajo tudi nosilni dejavniki zdajšnjega pomorstva, pa je, da smo Slovenci še zmeraj strogo celinci in da se še ne čutimo dovolj pomorce, čeprav je bil določen napredek zadnje čase le storjen.

Na naši Obali se s pomorstvom in njegovimi dejavnostmi ukvarja več kot 4.500 delavcev, ki ustvarjajo nad tretjino

družbenega proizvoda Obale in pomemben del proizvoda naše republike. Splošna plovba v Piranu ima 29 ladij, ki imajo skupaj nad 250 tisoč ton nosilnosti; koprsko pristanišče ima blizu 3 milijone ton prometa na leto, do leta 1990 namerava doseči 5 milijonov ton. Ribiška flota se je posodobila, ladjedelnica v Izoli je pravočasno preusmerila del svoje dejavnosti. Pomorska šola v Piranu je že slovita kovačnica naših pomorskih kadrov. Spopadanje s stabilizacijskimi nalogami je v glavnem uspešno.

Toda nekateri značilni problemi vse glasneje trkajo na vrata in jih Skupnost partizanskih pomorščakov prav tako podčrtuje kot današnje samoupravne in vodstvene strukture pomorskih organizacij. Dejstvo je, da je pomorstvo kot tako rekoč najbolj »odprta« gospodarska veja, tudi najbolj izpostavljeno razvojnim silnicam in mora nenehoma utripati z njimi, sicer mu brž zagrozi zastoj. Od flote Splošne plovbe je kar 21 ladij že zastarelih. Pomorski dejavniki menijo, da so stabilizacijske restrikcije vselej prizadele zlasti pomorce. Znani so napor, da bi pri izvoznih spodbudah – ne pozabimo, da je pomorska dejavnost v dobršni meri devizna – upoštevali ne le blagovne, pač pa tudi prometne storitve. Ni ravno prijetna seznanitev s podatkom, da je jugoslovansko pomorstvo danes najbolj zastarelo in seveda zaostalo v Evropi.

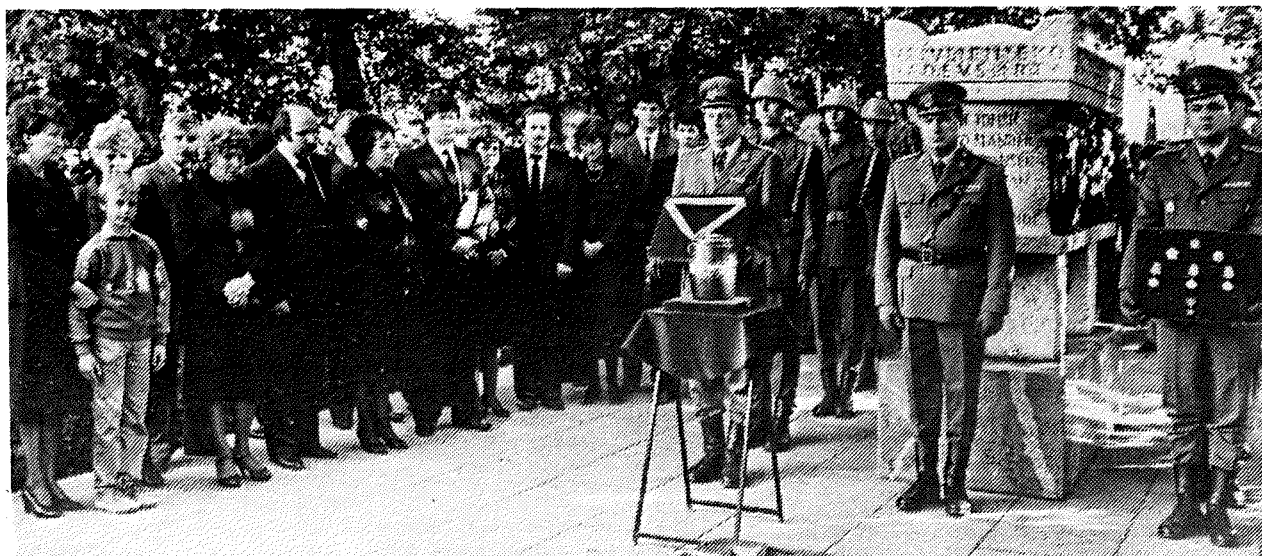
Vprašanje nadaljnjega razvoja koprskega pristanišča je tesno povezano s celotno zaledno infrastrukturo, pri kateri žal še ni prelomnega napredka. Železniški promet tu in tam še zmeraj hudo šepa, pri cestah pa je dovolj spomniti, da je črnokalski klanec med Koprom in Kozino najdaljši in da pomeni največjo prometno oviro na magistralnih cestah v naši republiki. Skrb zbujajo na primer tudi dejstva, da vsa naša ribiška flota na Jadranu znaša le 12 odstotkov italijan-

skih zmogljivosti. Vprašanje, ki mu pogosto lahko prisluhnemo v našem pomorskem življenju, je tudi, čemu se v Jugoslaviji, kjer si domnevno le prizadevamo, tudi skladno s stabilizacijsko politiko, za čimvečje vključevanje v mednarodno delitev, tako obotavljamo v zvezi z ustanavljanjem prostih con. Te so namreč sinonim pospešenega prometa in posledično pestrejšega gospodarske dejavnosti. Prostih con je po svetu že več kot 400, skozi njih pa gre že več kot 25 odstotkov svetovne blagovne menjave.

Skratka, tudi Skupnost slovenskih partizanskih mornarjev se strinja s pomorskimi dejavniki, da bi morali pri nas bolj smelo oblikovati nekatera temeljna izhodišča. Prvo je, na primer, da je obmorski turizem samo majhen del velikih pomorskih perspektiv. Drugo izhodišče je lahko, da problem pomorstva ne more zadevati samo ene republike, pač pa da je to celotno jugoslovansko vprašanje in da mu gre prav ali vsaj takšna pozornost kot kaki drugi globalni infrastrukturi. Na dlani je, da vprašanje krize v pomorskem prometu, kjer trenutno ponudba prekoračuje povpraševanje, ne more biti le stvar ene družbene skupnosti. Vsa ta izhodišča pa lahko potrjuje še dejstvo, da je tretjina naših meja na morju. To je, preprosto, geografska in zgodovinska priložnost, ki jo moramo bolj izrabiti za nadaljnji napredek vse naše družbene skupnosti.

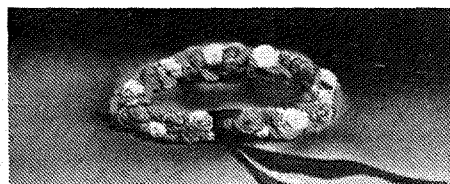
Z zornega kota slovenskega partizanskega pomorstva lahko sklepamo takole: kot je bila partizanska mornarica pomembna sestavina našega narodnoosvobodilnega boja, tako je lahko naše današnje pomorstvo čedalje trdnější steber v naporih za stabilizacijo in kajpak za nadaljnji napredek vsega našega gospodarstva. Rast pomorstva je namreč prispevek k rasti vse naše družbene skupnosti. Pomorstvo ni sebi namen. Morje je široka cesta.

Miro Kocjan

Ob smrti Staneta Semiča-Dakija, komandanta 18. udarne divizije, namestnika komandanta prve skojevske udarne brigade Tone Tomšič, komandanta divizije Knoj, španskega borca in prvega narodnega heroja Slovenije sprejmite moje najbolj iskreno sožalje.

Vlajko Medenica, borec Ljubljanske brigade 18. udarne divizije

Ob smrti proslavljenega partizanskega komandanta narodnega heroja Stanka Semiča-Dakija prejmite izraze našega globokega sožalja.

Skupnost borcev Notranjskega odreda

Bili smo ognjeni plaz

Spominski razgovor z Zdravkom Vidrihom

Mladostno dinamičen, z obema nogama vkopan v gospodarsko sedanost, s srcem pa še ves v partizanski preteklosti – tak je Zdravko Vidrih po dobrih štirih desetletjih, odkar je kot eden najmlajših borcev 9. korpusa NOV sodeloval pri osvoboditvi Trsta. Pred nekaj dnevi sem ga obiskal v delovni organizaciji Slovenjale, kjer opravlja eno ključnih direktorskih funkcij.

Rade volje si je vzel urico časa, da sva pokramljala o Jurišnem bataljonu 31. divizije. Povod za ta pogovor je dala novica, da bodo 15. septembra v Lipi na Krasu odkrili spomenik – delo D. Damjana Humarja in Toneta Svetine – ki bo pričal o veliki zmagi tega bataljona nad 7. bataljonom SS divizije Prinz Eugen dne 16. januarja 1945.

»Tovariš Vidrih, niti sedemnajst let niste bili stari takrat...«

»Res je, pa nisem bil najmlajši v bataljonu. Še skoraj dve leti mlajši je bil Joško Mrak, pastirček iz idrijskih hribov, ki je zdaj kapitan boeinga 727.«

»No, ko je bil v začetku decembra 1944 Jurišni bataljon ustanovljen, ste bili že »star partizan.«

»Na Primorskem so bili partizani in ljudstvo eno. Vse ljudi, mlade in stare, je prevevalo sovraštvo do fašizma, ki je nam Slovincem skušal vzeti narodnost in kruh. Moj oče je bil delavec na žagi v Ajdovščini. V družini nas je bilo pet otrok. Vsi smo že od detinstva dobivali vase narodno zavest. Oče in mati sta nam jo vcepljala, kolikor sta mogla. V Osvobodilni fronti sem začel sodelovati že februarja 1943. Septembra, po kapitulaciji Italije in po deklaraciji o priključitvi Primorske Jugoslaviji, pa sem komaj petnajstleten že prišel v Goriško brigado, ki se je kmalu združila z Gradnikovo. Po vrsti sem bil kurir, mulovodec, mlinar. Dne 21. decembra 1943 sem bil v Grantu pod Črno prstjo ranjen v nogo in roko; s prvo skupino sedmih partizanov so me poslali v bolnišnico Franjo, ko leta še niti ni bila »uradno« odprta. V bolnišnici so me pozdravili, vendar sem šepal, tako da je ob moji vrtnitvi v Gradnikovo – februarja 1944 – komandant te brigade Martin Greif dejal: – Takih kripeljonov ne potrebujemo. – Bilo mi je hudo pri

Načelnik štaba divizije Stan-ko Petelin-Vojko je bil proti, vendar je moral popustiti moji vroči želji.«

»Kako in zakaj je bil ustanovljen Jurišni bataljon?«

Ivan Leban, komandant Jurišnega bataljona 31. divizije

»Takšne elitne enote so bile oblikovane pozno poleti in jeseni 1944 v 15., 18., 30. in 31. diviziji slovenske osvobodilne vojske. Zamisel, da jih velja formirati, se je porodila v glavnem štabu, kajti nujno je bilo treba odgovoriti na sovražnikovo »taktiko presenečenja.« Esesovci in njihovo domobranski hlapci so začeli z nenadnimi, zlasti na izdajstvu zasnovanimi vpadi na partizanska ozemlja. Žrtve takih napadov so bili partijska šola v Cerknem, 5. bataljon Cankarjeve brigade na Javorovici, 3. bataljon Prešernove brigade na Pokljuki, 3. bataljon Gradnikove brigade na Javorniku itd. Učinkovito protirobožje v tej taktiki so bile lahko samo izvrstno

nu na Dobračevi pri Zireh. Za komandanta je bil postavljen Ivan Leban, za političnega komisarja pa Boltežar Kastelic-Veljko. Bili smo sama zavestna mladina, stari po 17, 18, 20 in razen nekaj

Boltežar Kastelic-Veljko, politični komisar bataljona

izjem komaj kaj več let, skoraj vsi člani SKOJ in partije. Vsak izmed nas je bil prostovoljec, pripravljen na največje napore. Pripravljeni smo bili sprejeti, če bi bilo treba, tudi boj prsi ob prsi in brez pomisleka tvegati življenje. Ustanovitelji so gledali tudi na izobrazbo: dobro je bilo, če si znal kak tuj jezik, recimo italijanski ali nemški, in če si bil kolikor toliko doma v topografiji. Za dodatno urjenje ni bilo veliko časa, morda kakih deset dni; spominjam se, da so nam bili mentorji Oton Škerl pa Azman in Baloh, znana športnika boksarja. Formirali smo tudi smučarsko četo. Sicer je bil bataljon sestavljen iz nekakšnih razširjenih desetih, ki smo jih imenovali oddelke. Te smo vodili Pavle Demšar, Jože Sodja, Edo Markočič, enega pa tudi jaz, ko sem napredoval do tega položaja. Sicer sem bil vseskozi mitraljezec.«

»Kaj pa oborožitev?«

»Imeli smo več kot 70 brozostrelk, 10 lahkih strojnih predvsem šarca in brene – v vsakem oddelku pa je bil tudi ostrostrelec z nemško precizno puško, opremljeno z daljnogledom. Za partizanske razmere smo bili torej res elitno oboroženi. Dobili smo enotne obleke, žirovski čevljarji so nas obuli v močne nove čevlje. Noben borec ni smel imeti nahrbtnika, ker bi ga le-ta oviral; nismo imeli, niti težke oborožitve, skratka, morali smo biti do skrajnosti gibljivi, lahki kot veter! Nič čudnega, da je Tone Svetina, ko je pisal o bataljonu (katerega borec je bil tudi sam), sprva hotel dati svoji romansirani pripovedi naslov Po poti vetrov.«

»In kam vas je nesel veter iz rojstne žirovske pokrajine?«

»Izpred občudujočih pogledov Žirovcev in njihove mladine se je enota najprej premaknila v okolico Samotorice v Polhograjskih Dolomitih, nato pa v Otalež – Jazne. Po začetnih akcijah, s katerimi smo prikovali domobrance in esesovce v njihove postojanke, smo v Otaležu dočakali novo leto 1945.

Sledil je premik na Šentviško planoto, nato pa smo šli prek Trnovskega gozda v Vipavsko dolino ter prek Železnih vrat na Kras. Dne 15. januarja smo se nastanili v vasi Škrbina. Tako nas je usmerilo poveljstvo 31. divizije.«

»Na Krasu ste pri pričeli morali sprejeti hud boj!«

»Že dan po prihodu v Škrbino smo bili obveščeni, da prihaja od Kostanjevice skupina kakih 50 do 60 italijanskih fašistov. Naš komandant Leban je ob tej novici vzkliznil: ravno dovolj jih bo za kosilo! Kuhar Andrej Kokošar pa se je bal, da bo moral prevrniti kotel z napol kuhano jedjo. Padlo je povečje: Zbor, nato pohod proti 2 kilometra oddaljeni Lipi, sovražniku naproti! Že po poti smo zvedeli, da obvestilo ni bilo točno. Niso bili italijanski fašisti, prihajali so esesovci z mrtvaškimi glavami na kapah – celoten 7. bataljon divizije Prinz Eugen. Iz Gradiške so bili namenjeni v Štanjel, kjer so hoteli ustanoviti novo postojanko. Predvsem pa jih ni bilo 50, marveč 350! Kako se bo močje bojevati s takšno triinpolkratno premočjo? Leban in Veljko sta na hitro izdelala taktiko za naš napad. Razporedili smo se v obliki črke

Pavla Gorjup-Komel, požrtvovalna bolničarka

U z namenom, da bi kolikor mogoče hitro zaprli še čelno ujevsko odprtino in tako sovražnika popolnoma obkoli. Uspelo nam je popolno presenečenje. Ko so esesovci zapredli v naš U, smo nenadoma užgali po njih z vsemi dobro postavljenimi strojnimi in avtomatskimi orožji. Bil je to zares pravi ognjeni plaz, ki je vendar pred sabo vse živo. Sovražnika smo dobesedno pometli s ceste. Toda kdor pozna Nemce, ve, da so se vselej hitro znašli in se organizirali v vsaki situaciji. Zlepa niso podlegli paniki. V Lipi ni bilo čisto tako. Spominjam se, kako so begali sredi med ranjenimi konji in prevrnjenimi vozovi... Vendar so odgovarjali na naš oženj – a poskusi njihovih jurišev so bili po vrsti zlomljeni. Boj je trajal več ur. Ko pa smo naposled kot en mož jurišali mi, so se esesovci pognali v beg. Na bojišču so pustili 72 mrtvih, več kot 50 pa so imeli ranjencev. Več kot tretjina bataljona je bila uničena, preostali pa so bili za dalj časa nesposobni za boj. Zaplenili smo na kupe orožja in vojaške opreme.«

»In naše izgube?«

»Padlo je šest naših tovarišev: Martin Pušar, Janez Maček, Peter Borič, Franc Nastran, Franc Gros in Jože Hodnik. Imeli smo nekaj ranjenih, med katerimi je Franc Prek pozneje v bolnici Pavli umrl. Naša bolničarka, vrla Vipavka Pavla Gorjup-Komelj, je imela polne roke dela.«

»Čas je, se v Lipi postavi spomenik temu vašemu boju, temu ognjenemu plazu, ki ga je Tone Svetina ovekovečil že v istoimenski knjigi. Kako pa je bilo z Jurišnim bataljonom po zmagi pri Lipi?«

»Komaj smo se zmago-slavno in v zaplenjenih nemških uniformah vrnili v Škrbino, smo bili ob komandanta Lebana. Kljub našim protestom so ga poslali na Gorenjsko, za komandanta Jeseniško-bohinjskega oddreda. Dobili smo novega, enakosposobnega: Franc Kovarčič-Tarzan nas je vodil od slej vse do konca vojne. Pred nami so bile še neštete drzne akcije. Naj omenim samo naše zapovestne vpadе v Dolomite. Ti vpadi – v celoti jih je bilo pet – so poučili sovražnika, da se v tej »svoji trdnjavi« ne sme počutiti varnega. Pojavljali smo se okrog Žažarja, Horjula, na Črnem vrhu nad Polhovim gradcem, na Babni gori, pod Katarino, enkrat smo prodrli skraj do Dobrove pri Ljubljani. Dostikrat smo se zmagovito spopadli s premočnimi sovražnimi enotami; bili smo strah in trepet njihovih patrolj; dejavno smo dokazovali, kako lažna je domobranska propaganda, češ da so partizani uničeni. Naš boj z zime na pomlad 1945 torej ni bil samo vojaškega, marveč tudi političnega pomena.«

»Kako pa je bilo zadnje tedne pred osvoboditvijo?«

»Takrat nas je štab korpusa spet poslal na Kras. Moral smo v boj proti četnikom, Čerkezom, umikajočim se Nemcem... V teh bojih smo izgubili nekaj najboljših tovarišev, recimo komandirja Emila Kodelja, Skomavčevega Janeza in Krnice in še koga. Na večer pred 1. majem smo prodrli v obrobje Trsta. Nekateri izmed nas so prvič videli Jadransko morje. Tamkajšnji Slovenci so nas sprejemali s cvetjem in solzami v očeh. Po osvoboditvi Trsta je bil Jurišni bataljon reorganiziran – prešel je v sestav 2. brigade VDV.«

»Vaše srce, tovariš Vidrih, je še vedno pri Jurišnem bataljonu. Sicer se ne bi tako živo spominjali tistih daljnjih dni pred štiri-desetimi leti.«

»Zdi se mi, kakor bi bilo včeraj. Po moči doživetja se nič ne more primerjati s tistim časom, čeprav me je pozneje življenje vodilo po različnih in ne vedno udobnih poteh. Po umiku iz Trsta sem šel v vojaško šolo v Sremsko Kamenico, vendar sem bil demobiliziran že novembra 1945. Odtlej sem delal sprva kot mladinski funkcionar v Vipavi in Ljubljani, nato pa tja do 1965. leta kot kriminalist v organih za notranje zadeve. Osnovni sem si družino, dokončal študij prava in se naposled popolnoma posvetil gospodarstvu.«

»Ali se vam ne zdi, da bi tudi v teh kritičnih stabilizacijskih časih potrebovali takšne »ognjene plaze« kakor v osvobodilni vojni?«

»Težko je primerjati današnji in oni čas. Vendar drži, da bi se lahko kaj več na-

učili iz partizanskih zgledov, recimo akcijske udarnosti, odločnosti, doslednosti. Vemo na primer, da je izhod samo v večji produktivnosti, v bolj ekonomičnem poslovanju, v povečanem izvozu, v večji odgovornosti. Pa se vendar počasi, trudoma premikamo v teh smereh; ogromno sil nam jemlje administriranje; včasih potrebujemo več časa, da dobimo kakšno beograjsko štampiljko, kot za celotno realizacijo izvoza! Kam bi prišli partizani, če bi tako ravnali! Neverjetno, kako nedomišljena so na primer zdajšnja stališča zisa na področju zunanje trgovine: izvoznikom ne dajejo spodbude in prav nič ne vplivajo, da bi organizacije skušale živeti od lastnega deviznega pridelka! Nasprotno, v prizadevanju, da bi z devizami razpolagala država, je spet videti poskus, da bi se neuspešno zadolževali na breme vseh, in še zlasti na breme izvoznikov. Organizacije, kakršna je Slovenijales z njenim intenzivnim izvozom na vseh pet kontinentov, ne morejo biti ravnodušne ob takih ukrepih. Če se bomo odločili za pot, ki jo ZIS zdaj namerja, ne bomo premagali težave, temveč se bomo še globlje pogreznili vanje; še bolj se bomo oddaljili od naše samouprave, od naše izvirne revolucionarne smeri. Tega ne govorim samo kot gospodarstvenik, govorim kot borec in komunist!«

Zdravko Vidrih je bil eden najmlajših jurišnikov

»Prav nič ne dvomim, da imate prav, tovariš Vidrih. Pri nas bi morala prodreti zavest, da nam kaže na vseh bojiščih gojiti tistega duha, ki mu bo posvečen spomenik v Lipi. Zanima me, koliko borcev iz Jurišnega bataljona 31. divizije vas je še živih?«

»Kakih 60 nas je še. Prenekateri teh ljudi se vse do danes ni umaknil z bojnega položaja in se tudi ne bo, dokler bo dihal. Včasih se poiščemo in obudimo spomin. Vsakega izmed nas rada zanese pot na Žirovsko; tam se počutimo doma.«

Pogovarjal se je:
Zvone Kržišnik

Prvi koraki bataljona po ustanovitvi na Dobračevi pri Zireh

duši, vendar sem komandanta razumel, kajti Gradnikova brigada je bila nenehno na dolgih, celonočnih pohodih, ki jih tak, kot sem bil, ne bi zdržal. Zato so me poslali na štab 31. divizije, kjer sem bil kurir. Polagoma sem prišel k sebi. Tudi nova rana, ki sem jo skupil novembra 1944, ko smo napadli Železnike, me ni za daljši čas vrgla na posteljo. Pozdravil sem se v Franjini podružnici v Davči. Ko je bilo razglašeno, naj se iz Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade javnijo prostovoljci za Jurišni bataljon 31. divizije, sem se čutil dovolj močnega, da se prijavim.

oborožene, hitre, skrajno gibljive bojne skupine, v pravem pomenu besede udarne pesti, ki so uničevale sovražnikovo živo silo ter prestrezale njegove kurirje in patrolje, skratka enote, ki so tolkle sovražnika v njegovem zaledju že prej, preden bi mu uspelo zasnovati ona bridka presenečenja.«

»Ali je bil vaš jurišni bataljon res tak, kakršnega sta si zamislila glavni štab in poveljstvo 9. korpusa?«

»Bataljon – v začetku nas je bilo menda 106 borcev – je bil ustanovljen 6. decembra 1944 v gostilni pri Župa-

Narava živi... pa tudi umira — odvisno je od človeka

Varovanje zdravja ob varnem delu na varnih delovnih mestih

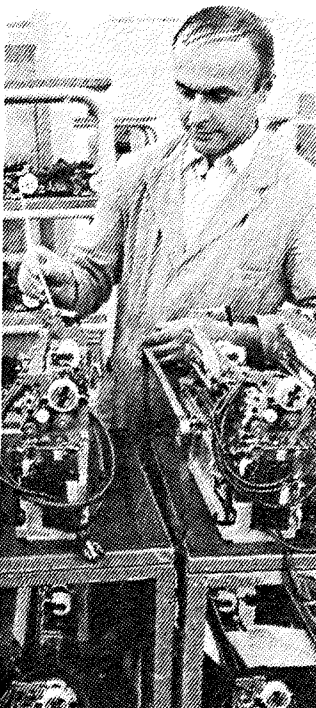
Narava – to je tudi človek

Morda bomo s tem in nekaj naslednjimi sestavki pretrgali nit poteka objavljanja ožje navezujočih se tem o varstvu narave oziroma o ekologiji. Toda ker je tudi človek del narave, smo se za enega od pogledov na ta vprašanja dogovorili tudi z docentom dr. inž. Primožem Gspanom, ki dela na oddelku za ekologijo Zavoda SRS za varstvo pri delu.

Za dobro delo morajo biti izpolnjeni številni pogoji

Ne strinjam se s trditvijo nekaterih, da »delamo zato, da lahko živimo«. Prepričan sem, da nisem osamljen v trditvi, da je prenekateremu delo v veselje, »da živi zato, da dela«, da je delo lahko neke vrste zrela igra, ki popestri življenje. Dosežki te igre pa prinašajo zadoščenje. Predvsem od takega pogleda na delo lahko pričakujemo napredek, ki ga zlasti danes tako potrebujemo.

Vsi se tudi zavedamo, da nam življenje vsak dan nalaga večji obseg in zahtevnejše naloge. Da je delo v takšnih razmerah lahko v zadovoljstvo, mora biti izpolnjena vrsta pogojev. Ne želimo razpravljati o motivaciji za delo, za katero je znano, da zasluček praviloma ni na prvem mestu. Zanimarimo za hip pomen medsebojnih odnosov med sodelavci za prijetno ozračje, osebni odnos do naloge in usposobljenost za njeno rešitev. Pozabimo na zadoščenje, ki ga pričakujemo ob uspešni izpolnitvi naloge, pomembnost opravila in priznanje za dobro opravljeno delo. Pustimo za hip vendar dobro organizacijo dela, ki nas reši nepotrebne napore, dovoli dovolj lastne iniciative in zagotovi pestrost ter tako izbran način dela, da prepreči zaradi človeku neprilagojene drže ali gibov deformacije, preobremenitve posameznih delov ali celotnega organizma in kot posledico obolenja ali trajne zdravstvene okvare. (Znano je, da se po analizi v svetu n. pr. predčasnno upokojuje zaradi okvar na okostju).

dejavniki, kot so bakterije, glivice, zajedalci, virusi itd. Ti vplivi imajo lahko skupaj s škodljivimi vplivi bivalnega okolja za zdravje škodljive posledice.

Da bi že v naprej preprečili nastajanje obolenj zaradi škodljivih vplivov delovnega okolja, predpisuje zakon o varstvu pri delu med drugim tudi, da smemo uporabljati samo takšne delovne prostore, ki so v skladu s predpisi in ki zagotavljajo varno delo. Ni torej prepuščeno lastni odločitvi, ali bomo zaradi neurejenega delovnega okolja ali neprimerne načina dela ogrozili svoje zdravje in zdravje sodelavcev ali ne, ampak smo glede na predpis dolžni skrbeti za svoje zdravje.

Vrsta podzakonskih predpisov določa, v katerih mejah morajo biti posamezni parametri delovnega okolja, ki smo jih našli. Žal lahko ugotovimo, da velik del teh predpisov ni povsem sodoben. Zato jih moramo jemati toliko resneje in ostreje, ker vemo, da so večinoma sodobnejši tuji predpisi ostrejši.

Kako vnaprej zagotovimo varno delovno okolje? To spet predvideva zakon o varstvu pri delu s tem, ko določa, da je potrebno že pri načrtovanju, pri izbiri tehnolo-

ških postopkov, izbiri in izdelovanju naprav in priprav idr. skrbeti, da zadoščajo predpisom o varstvu pri delu. Ščasoma se delovne razmere slabšajo zaradi spremembe tehnologij, obrabe strojev, uvedbe novih nevarnih snovi, obrabe varovalnih naprav, npr. odsesovalnih, prezračevalnih sistemov, zaradi nameščanja še dodatnih novih strojev v delovne prostore. Zato zakon predpisuje, da mora delovna organizacija skrbeti tudi za redne periodične preglede delovnega okolja. Tako lahko primerno ukrepamo in s tem izpolnimo osnovno zahtevo zakona: da zagotovimo varno delo.

Žal ugotovitve pri pregledih novih objektov kažejo, da vsaj eden od prej naštetih parametrov delovnega okolja približno v 50 odstotkih primerov ni v skladu s predpisi. Med najverjetnejšimi razlogi sta premajhno poznavanje predpisov in premajhna zavest, kako pomembne so urejene razmere pri delu za gospodarjenje delovne organizacije in celotne družbe.

Posledice neustreznega delovnega okolja

Pri previsoki temperaturi okrog 28 °C in ob običajni vlažnosti lahko n. pr. pričakujemo zmanjšanje sposobnosti za opravljanje fizično težkega dela za 60 odstotkov, zmanjšanje sposobnosti za zahtevno mentalno delo za okrog 5 odstotkov, povečanje števila napak pri delu, kjer je potrebno optično zaznavanje pri premajhni osvetljenosti 100 lx za okrog 5-krat (pregorele žarnice, umazana svetila) v primeru z delom ob pravilni osvetljenosti 1000 lx, zmanjšanje pazljivosti pri hrupu 100 dB (A) po koncu delovnika za okrog 24 odstotkov.

Spomnimo se tudi, da je bilo po podatkih republiške inšpekcije dela v lanskem letu uradno registriranih 426, n. pr. primerov poklicnih obolenj. Zato lahko ugotovimo, da v sedanjih razmerah razen družbenega proizvoda v Sloveniji pridelamo vsak delovni dan na novo več kot enega delavca s priznanim po-

kulturo. Po istih podatkih ocenjujemo, da je zaradi dela v škodljivih delovnih razmerah zdravstveno ogroženih v slovenski industriji približno 20 odstotkov delavcev.

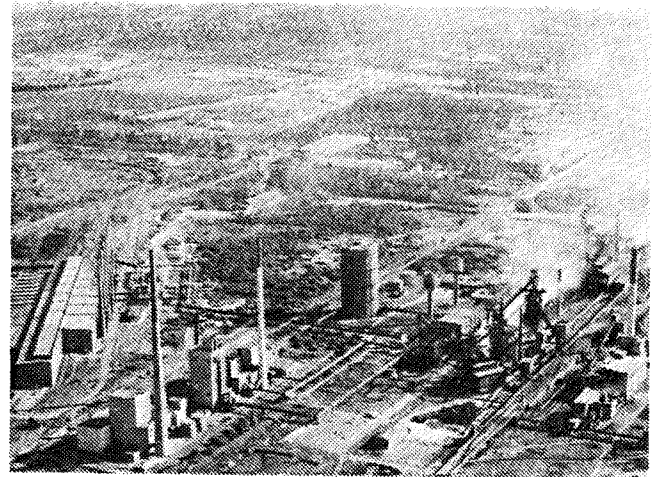
S takšnim stanjem ne moremo biti zadovoljni. Niti delavci, nosilci varstva pri delu, niti vodilna struktura, ki mora skrbeti za gospodarjenje v delovnih organizacijah, niti oblikovalci politike varstva pri delu niti izvršni organi, ki so dolžni skrbeti za izvajanje družbeno dogovorjenih ciljev.

Zato se moramo bolj zavedati dragocenosti lastnega zdravja in posvetiti večjo skrb varnemu in udobnemu delovnemu okolju. Vsaka delovna organizacija mora zato poskrbeti za ukrepe za varno delo.

Včasih to zaradi objektivnih razlogov ni v celoti mo-

alizirano strokovno opravilo, ki zahteva strokovno usposobljene delavce in zahtevno opremo, in ga zato ne more uspešno opravljati kdorkoli. Urejen nadzor pa daje objektivno utemeljeno osnovo za načrtovanje ukrepov tam, kjer so res potrebni, in prihranek pri neutemeljenih, in zato manj uspešnih ukrepih.

Opozoriti velja še na dvoje značilnosti delovnega okolja: da namreč nekaterih vplivov ne moremo zaznati s čutili, ki bi nas na nevarnost lahko opozorila. Takšna so n. pr. ionizirajoče sevanje, elektromagnetna polja, nekateri plini itd. V nekaterih primerih pa se škodljive posledice izpostavljenosti nevarnim vplivom ne pokažejo takoj, ampak šele čez čas. Zato postanemo kmalu malomarni ali celo objestni, češ – saj »meni se pa nič ne pozna, čeprav sem kršil predpis«. Dobro je vedeti, da so pred-

goče. Takrat moramo kot skrajni ukrep uporabiti osebna varovalna sredstva. Opozoriti pa moramo, da ni prepuščeno presoji posameznika, ali bo varoval svoje zdravje z uporabo osebnih varovalnih sredstev, n. pr. čelade, ščitnikov za ušesa, varovalnih očal, maske, rokavic itd. Zakon namreč jasno določa, da imamo pravico do uporabe varovalnih sredstev, da jih moramo torej imeti na voljo, da pa smo jih tudi dolžni uporabljati. Podobno, kot smo se dolžni ustaviti na križišču pred rdečo lučjo.

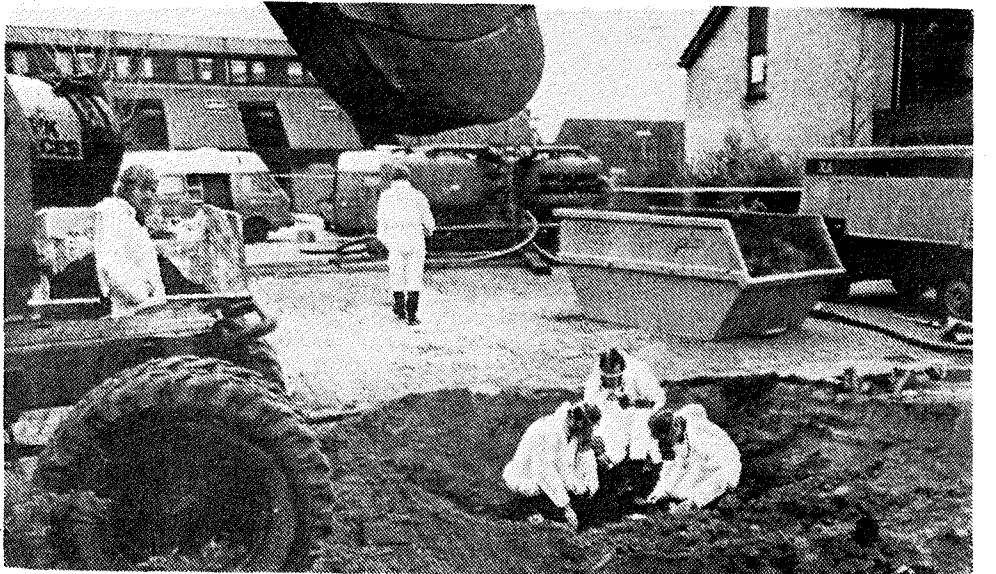
Uporaba osebnih varovalnih sredstev seveda ni vedno prijetna. Zato moramo najprej poskrbeti za tako urejeno delovno okolje, da osebna varovalna sredstva ne bodo potrebna.

Že pri načrtovanju delovnega postopka, izbiri tehnologije in strojev je potrebno posebno skrbno preučiti njihov vpliv na okolje in na varstvo pri delu sploh. Pozneje pa je potrebno stanje periodično nadzorovati.

Vedeti pa moramo, da je nadzor nad delovnim okoljem zelo zahtevno in speci-

pisi osnovani na izkušnjah. Zato smo lahko prepričani, da bo naše zdravje prizadeto, če predpisov ne bomo spoštovali. Če ne danes, pa pozneje.

Zato se mora celotna struktura v delovni organizaciji bolj zavedati nevarnosti, ki jih lahko povzroča neurejeno delovno okolje. To so nevarnosti za lastno zdravje in škodljiv vpliv na delovno spodobnost in na gospodarnost delovne organizacije. Zaradi tega mora biti ena glavnih nalog utrjevanje znanja in zavesti o varnem delu. Potrebno je strokovno proučiti, ali so uporabljani vsi možni ukrepi. Kolektiv mora biti seznanjen z izsledki strokovnih pregledov in oblikovani ter sprejeti morajo biti programi za izboljšanje varstva pri delu. Uspeh lahko pričakujemo predvsem tam, kjer bo pri oblikovanju programov vsak delavec sodeloval z opaznanji, s predlogi in s prebujanjem inovativnosti. Zlasti pa tako oblikovani programi ne smejo ostati na papirju, ampak jih je potrebno izvesti. Po izvedbi pa sproti ocenjevati njihovo uspešnost. **Primož Gspan**

Državlјanska vojna na jugu Afrike

Upor črnega večinskega prebivalstva in režimsko krvavo zatiranje pravcatega ljudskega punta sta dosegla meje državljanske vojne. Skoraj ni črnega geta, kjer ne bi tlela upor in nezadovoljstvo nad sedanjimi očitno krivičnimi, a zgodovinsko pogojenimi razmerami. Ni naključje, da je bil prav afriški jug ena poglavitnih tem na pravkar končanem ministrskem zasedanju neuvrščenih v Luandi ob izpričani vsestranski podpori družine neuvrščenih držav za dekolonializacijo preostalega dela afriškega sveta. Množični upor je zdaj zajel tudi mesta na skrajnem jugu Južnoafriške republike, ki so do pred kratkim slovela kot varne bele enklave, kjer si črnsko prebivalstvo ni drznilo dvigniti stisnjenih pesti. Johannesburg in Pretoria tako izgubljata prvenstvo, Soweto pa iz dneva v dan dobiva številne zaveznike.

Požar upora se širi z izjemno naglico, in sicer od Capetowna, East Londona, Port Elisabetha do Durbana. Zalostno dejstvo je neizpodbitno, v nemirih nekaj minulih mesecev je padlo več kot 600 Afričanov in le nekaj belcev, dober mesec dni po uvedbi izjemnega stanja v Južnoafriški republiki pa je upor brezpravne črnske večine kljub maščevanju in zverinskemu početju policijskih enot iz dneva v dan hujši. Težko je napovedati, kako se bo razpletla južnoafriška kriza. Po govoru predsednika Pietra Bothe, ki ga je imel konec avgusta pred kongresom Nacionalne stranke, pa je na dlani, da ni nobenih možnosti, da bi Južna Afrika po mirni poti postala demokratična država.

Gospodarski in politični položaj v zadnji rasistični trdnjavi je težji kot kdajkoli prej, Pieter Botha pa v svojih govorih znova potrjuje,

da mu ne gre verjeti niti besedice več o kakršnikoli radikalni spremembi v državi. Če je še pred kratkim namreč izražal pripravljenost za pogajanja s predstavniki črnske večine, je kaj kmalu odločno zavrnil možnosti za ustanovitev četrtega doma v parlamentu, v katerem bi našli svoj prostor tudi črnici. Južnoafriški predsednik je takšen maneuver poskušal prikazati kot popuščanje pritiskom nekaterih najbolj konservativnih politikov, med njimi zlasti zunanjemu ministru Piku Bothi.

Črnski upor dobiva iz dneva v dan nove razsežnosti. Kot kaže, nameravajo uporniki iz vrst nezadovoljnejšev onesposobiti in fizično uničiti »narodne izdajalce«, se pravi tiste črne polti, ki sodelujejo z režimom. Do zdaj so zažgali približno 360 hiš tistih, ki so delali za režimsko policijo, s kolaboracionisti pa so obračunali po

hitrem postopku. Vlada v Pretorii želi takšne obračune zdaj prikazati kot dokaz za neenotnost med črnim prebivalstvom in njihovimi strankami. Še zlasti to velja za militantno stranko AZAPO in široko zasnovano Združeno demokratsko fronto UDF, ki je domoljubna fronta prepovedanega Vseafriškega nacionalnega kongresa.

Prav tako ne gre prezreti spopadov med pripadniki indijske skupnosti in črnopolitimi. Le-ti namreč opozarjajo na logiko režima, ki za vsako ceno razpihuje medetnične in druge strasti, da bi na nek način prikrili bistvo stvari. Najverjetneje ne gre verjeti novicam, da so bili spopadi avtentični, kaj šele spontani. Prav tako zaskrbnjujejo akcije tako imenovanega Afrikanerskega odporiškega gibanja, ki je v bistvu neofašistična organizacija in na lastno pest usmerja svoje oborožene akcije mimo akcij redne vojske in policije.

Z aretacijo doktorja Allana Boesaka, enega izmed ustanoviteljev Združene demokratske fronte UDF, je vlada v Pretorii samo prilila bencina na ogenj. Boesak je eden redkih voditeljev UDF, ki je še užival svobodo, vendar so ga zaprli, ko bi moral voditi protestni pohod 20 tisoč udeležencev v Capetownu, od športnega stadiona do zapore Pollsmoor, kjer je zaprt legendarni voditelj Nelson Mandela. Boesak kljub dejstvu, da je zaprtih že okrog štirideset voditeljev UDF-a, ni pokazal strahu in je javno obljubil voditeljstvo protesta za osvoboditev Mandele. Rasistična policija je pohod delno preprečila, Boesaka pa zaprla.

Početje južnoafriškega režima sproža val protestov tako znotraj lastnih meja kot tudi v tujini. Vse močnejši je glas opozicije, ki zahteva predsednikov odstop in poudarja, da na tem mestu nima več kaj iskati, ker ga je čas povozil. Čeprav enoten v obsodbi pa razviti svet ni enoten v načinu reševanja krize v južnoafriškem kotlu. Medtem ko večina držav zagovarja popoln bojkot južnoafriških rasistov, pa največje zaveznice Pretorije – ZDA, Velika Britanija in ZR Nemčija – stojijo ob strani in kažejo posebno zadržanost. Zlasti za Veliko Britanijo se zdi, da postaja s svojim vedenjem vedno bolj osamljena, saj je edina država zahodne Evrope, ki daje popolno podporo početju južnoafriških rasistov.

V ZDA se javno mnenje močno spreminja, pa tudi med vplivnimi politikami je opaziti precejšnjo mero razočaranja. Ameriški svetovalec za državno varnost Robert Mc Farlane, ki se je pred kratkim s Pikom Botho srečal na Dunaju, je izjavil, da pričujoča politika južnoafriških oblasti vodi v popolno katastrofo. Kot kaže, bo ameriški kongres sprejel sklep o uvedbi gospodarskih ukrepov proti Južni Afriki, veliko vprašanje pa je, ali bo predsednik Reagan ob tem uporabil že pred časom napovedano pravico veta.

Vse to in še kaj se zrcali tudi v južnoafriškem gospodarstvu. Zaradi zaostritve razmer, napovedi sankcij Zahoda in odliva kapitala iz države so zahodne banke prenehale reprogramirati južnoafriške dolgeve in zahtevale njihovo odplačilo. Leti znašajo 22 milijard dolarjev. Vrednost domače valute – renda se je dramatično znižala, vlada v Pretorii pa je odgovorila z razglasitvijo

štirimesečnega marotorija na odplačevanje dolgov, kar utegne povečati mednarodno dolžniško krizo.

Ceprav pritiski svetovne javnosti in boj črnega prebivalstva za pravičnejšo ureditev v državi potiskajo Bothovo vlado v vse bolj brezupen položaj, pa zaradi mnogoplastnosti krize in številnih dejavnikov, ki so v njej udeleženi njena rešitev ne bo lahka. Po obisku predstavnikov največjega trgovskega družabnika Pretorie, Evropske gospodarske skupnosti, so se ti vrnili domov s stališčem, da gospodarskih sankcij do Južne Afrike ne priporočajo. Ob upoštevanju gospodarskih in političnostrateških interesov Zahoda do Južne Afrike takšno stališče ne preseneča. Devetdeset odstotkov vseh tujih naložb v državi je namreč v rokah petih zahodnih držav: Velike Britanije, ZDA, ZR Nemčije, Francije in Švice.

Drugi zadržek Zahoda izvira iz bojazni, da bi notranje spremembe v Južni Afri-

ki utegnile privedi na oblast prosovjetsko vlado, kar bi pomenilo, da bi prosovjetski blok dobil monopol nad izkoriščanjem pomembnih surovin. JAR ima namreč največja svetovna nahajališča zlata rude, platine, vanadija, kroma, mangana, viden delež pa ima tudi v proizvodnji diamantov, urana in drugih rud. Nasprotniki gospodarskih sankcij opozarjajo, da bi le-te prizadele tudi druge države na jugu Afrike.

Kakorkoli že obračamo dejstva in presojava krizo na jugu Afrike, na dlani je, da kolesja, ki ga poganja črnska večina, ne bo mogoče ustaviti. Gospodarske krize ne bo mogoče rešiti brez urejanja političnih razmer. Vse dokler pa bo vlada v Pretorii odklanjala dialog s črnskimi voditelji, ni nobenih možnosti, da bi nasilje prenehalo. Pieter Botha je v preteklosti že ničlikokrat dokazal, da iskren pogovor z njim ni mogoč, in zato je treba apartheidu napovedati splošno vojno.

M. Lamprecht

Kako se je oblikovala protifašistična fronta

Sedmi kongres komunistične internacionale je zasedal pred 50 leti v enem od prelomnih obdobij sodobnega sveta od 25. julija do 21. avgusta 1935 in veliko storil za prebujanje in mobilizacijo vseh protifašističnih in demokratičnih sil za obrambo ogroženih svoboščin in človekovega dostojanstva.

Zaradi vsebine in delovnih uspehov ter zaradi pomena svoje osnove, to je protifašistične usmeritve, je kongres še med svojim zasedanjem postal zgodovinski shod. To so bili časi, ko je človeštvu zagrozila nevarnost fašističnega divjanja, barbarstva in vojne. Kongres je imel velik odmev v vseh krajih sveta in kot takšen je veliko prispeval k strnjevanju vseh naprednih sil za obrambo narodne neodvisnosti majhnih in velikih držav, nad katero so kmalu nato planili fašistični agresorji.

Kongres je omogočil, da je komunizem kot osvobodilno gibanje sodobnosti v celoti dokazal svoje večstransko civilizacijsko in človeško bistvo, ki sta mu obramba in nadaljnje razvijanje vsega naprednega in res človeškega vrhovni zakon in naloga

pred napadi sil nazadnjaštva in teme. Kongres je zaradi tega pomenil renesanso komunističnega gibanja, omogočil je odpravljanje mnogih njegovih slabosti, zakoreninjenih zmot, shematizma in počasnosti človeškega uma ob stalnih izzivih zgodovine.

Pomen in moč sedmega kongresa kominterne je tudi v tem, da je prispeval k razbijanju številnih zablod ter utemeljenih ali neutemeljenih predsodkov ter najrazličnejših laži, ki so se o komunizmu in komunistih leta dolgo nabirale in ki so jih premišljeno širile vse reakcionarne sile in nasprotniki družbenega napredka.

Ne glede na to, da se je komunistično gibanje kmalu po kongresu znašlo v hudi preizkušnji zaradi nastanka stalističnih deformacij, sta protifašistična usmeritev in duh tega kongresa komunistične internacionale odigrala izjemno vlogo v velikem spopadu naprednega človeštva s fašističnimi silami med drugo svetovno vojno.

Posameznim slabostim in tavanjem se ni moglo izogniti niti komunistično gibanje v

Jugoslaviji. Na kongresu kominterne ga je zastopala številna delegacija pod vodstvom predsednika delegacije Milana Gorkića in njenega sekretarja Josipa Broza Tita. Zaradi dosledne protifašistične dejavnosti, ki jo je kongres potrdil, so se jugoslovanski komunisti pod Titovim vodstvom izognili številnim zankam in zablodam, ki so begale komunistično gibanje po svetu, še posebno po sklenitvi pakta avgusta 1939 med sovjetsko vlado in nemško nacistično vlado. Jugoslovanski komunisti so se dosledno držali protifašističnih pozicij sedmega kongresa, zato jim je uspelo, da so v najhujših okoliščinah druge svetovne vojne izvedli socialistično revolucijo v svoji državi, prvo zmagovito po veliki oktobrski revoluciji.

Ob vsem naštetem je bil sedmi kongres kominterne po mnenju zgodovinarjev mednarodnega delavskega gibanja pomemben tudi zaradi tega, ker je že na njem – zasedanje je bilo dolgo, od 25. julija do 21. avgusta 1935 – dozorevalo prepričanje, da v nastalih zgodovinskih novih okoliščinah, zaradi različnosti okoliščin in narod-

nih posebnosti naglih sprememb in bogastva novih oblik družbenega boja, ni mogoče niti mednarodnega komunističnega gibanja več voditi iz enega centra. Izkazalo se je, da je njegova perspektiva samo v osamosvojitvi in kar najtrdnjšem povezovanju z drugimi naprednimi silami v svoji družbi in v svoji državi za dosego revolucionarne družbene preobrazbe v socialistični smeri. Zaradi tega imajo mnoge odločitve in stališča tega kongresa še danes svoj aktualni pomen.

Ocenjevanje sedmega kongresa komunistične internacionale, zgodovinskih okoliščin, v katerih je zasedal, bistva in pomena njegovih sklepov je eden izmed stalnih inspirativnih vrelcev tudi za sedanje generacije borcev za napredek. Strokovnjaki poudarjajo, da je to ena izmed prednostnih nalog zgodovine in drugih ved, še posebno, če upoštevamo tudi mnoga sodobna protikomunistična žarišča ter najrazličnejše politične sape, ki tudi Jugoslaviji ne prizanašajo. Znano je, da marksizem zahteva nenehno iskanje resnic življenja in da nam globlje spoznavanje preteklosti olajšuje pot v prihodnost.

Florjan Lajmiš

Iz Vjesnikove tedenske priloge Sedam dana povzemamo besedilo, katerega avtor premišlja o vzrokih in posledicah zla, ki nas prizadeva že vrsto let, v letošnjem izjemno vročem in suhem poletju pa je še posebej silovito gohtalo nenadomestljivo bogastvo dalmatinskega in otoškega območja: gozdove, zeleno rast na sicer skopih skalnatih tleh. Bilo jih je prek štirideset, tistih velikih goz-

dnih požarov, ki so povzročili milijardno škodo in okrnili lepoto narave našega ponosa. Pravijo, da nam na leto pogori po deset tisoč hektarov gozda, na novo pa pogozdimo le pičlo desetino tega. Na pogoriščih se začenja erozija tal, tako da gozdov zlepa ni več mogoče obnoviti. Posledice so boleče in hude. Skrajni čas je že, da storimo nekaj odločilnega.

Zakaj je gorel Jadran

Čeprav so mnogi zatrjevali, da nas »nič ne more presenetiti«, je potekalo tudi letošnje poletje na Jadranu v znamenju požarov. Gozdovi so goreli kot še nikoli doslej. Žal je bilo v požarih v Dalmaciji ob življenju šestere ljudi, ranjenih pa je bilo trideset oseb. Časnikarski stolpci so bili polni novic o požarih, vrstili so se sestanki, na katerih so sprejemali sklepe, toda gozdovi so goreli naprej.

Prav zdaj seštevamo mnogotere napake, ki smo jih bili zagrešili letos v preventivi, napačni presoji o začetnih požarih, zapoznelih pozivih gasilskemu letalstvu in enotam JLA, neopremljenosti prostovoljnih gasilskih društev, neizurjenosti velikega števila gasilcev, zlasti organiziranosti gašenja. Slišati je tudi izjave, češ da nam »manjkajo mnoge prvine dogovarjanja v zvezi z nakupom opreme za gašenje požarov.« Toda vsi ki so sedeli na teh sestankih, bi bili morali vedeti, da ogenj ne čaka dogovorov!

Vse kaže, da nimamo strategije varstva gozdov pred požari, in sicer enovite strategije, začeti s preventivnimi ukrepi pa vse do gašenja ter zakonske regulative za vso državo.

Glede tega poznamo tudi tuje izkušnje. Leto 1980 je namreč odpotovala v Kanado skupina naših gozdarstvih in letalskih strokovnjakov. Po vrnitvi so napisali 35 strani obsegaajoče poročilo in v njem opisali kanadske izkušnje glede varstva gozdov pred požari. Pričakovati je bilo, da bo to kar kmalu upoštevala tudi naša strategija varovanja gozdov pred požari. Vendar se to vse do danes ni zgodilo.

Povsod po svetu posvečajo kar največjo pozornost pripravi na hitro gašenje gozdnih požarov, še posebej njihovemu lokaliziranju. Zlasti pomembna je organi-

ziranost sil, ki zmorejo hitro reagirati in se uspešno spopasti z ognjeno stihijo. Ta je lažja v ravninskih predelih in na območjih z razvejanimi prometnicami. Kjer je konfiguracija zemljišča drugačna, uporabljajo letala in helikoptere. Dandanes si varstva gozdov pred požari brez njih ni mogoče misliti.

V ZDA, Kanadi, Španiji, Franciji, Grčiji, Italiji in še nekaterih državah, kjer prištevajo gozdne požare med nacionalne probleme, letala in helikoptere v zaščiti gozdov pred požari pridobivajo pomen. V Sovjetski zvezi imajo zelo dobro organizirano službo zaščite gozdov iz zraka. Tehnika in taktika gašenja gozdnih požarov sta predmet pouka in vseh šolah za letalske in gasilske kadre.

Vodenje iz enega centra

Letošnje vroče poletje ter številni gozdni požari, zlasti tisti na Korčuli, v Baškem polju ter na območju Čilipov pri Dubrovniku, so velik opomin, ki nam velevala, da se moramo bolje organizirati – od krajevnih skupnosti do federacije. Vse doslej ni bilo nič prida. Bilo je tako, da je vsaka občina pa celo vsaka krajevna skupnost sama urejala svojo preventivo in protipožarno zaščito – v skladu s svojimi merili in možnostmi.

V analizah letošnjih gozdnih požarov bo posebna pozornost deležno vodenje teh akcij. To poletje je tudi praktično pokazalo, da bi moralo na ravni federacije obstajati telo, ki bi spremljalo celotne razmere v državi ter vodilo vse sile in akcije gašenja požarov. Manj pomembno je, ali bo to zvezni komite za kmetijstvo ali kakšno drugo telo; odločilnega pomena je, da bo imelo potrebna pooblastila in sposobne kadre, ki bodo uspešno izpeljali te akcije – poudarjajo gasilski strokovnjaki.

Glede tega je zgled JLA zelo poučen. Vsem enotam JLA in TO, angažiranim v gašenju požarov, je poveljeval team strokovnjakov, v katerem so bili visoki vojaški starešine iz generalštaba JLA z generalpodpolkovnikom Novakom Vučinićem na čelu. Ta team je nenehno bedel nad razmerami v vsej državi ter pošiljal gasit enote JLA, ki so bile vključene v te akcije. To telo je uspešno sodelovalo tudi z zveznim sekretariatom za notranje zadeve, s koordinacijsko komisijo zveznega izvršnega sveta, s protipožarnimi organi v armadnih območjih, v vojnem letalstvu in protiletalski obrambi, z gasilsko zvezo Jugoslavije ter z zveznim komitejem za kmetijstvo in gozdarstvo. Tudi po zaslugi takšnega vodenja so bile enote JLA na najtežjih ognjenih frontah zelo učinkovite tako v gašenju kot pri lokaliziranju požarov.

Enote JLA so pozivali vselej, kadar so se razvneli požari velikih razsežnosti, na kraj požarov pa so prihajale in ukrepale tudi brez poziva.

V generalštabu JLA podatke sicer še urejajo, toda po besedah podpolkovnika Danila Ljubojevića je pri gašenju 40 velikih gozdnih požarov v času od 7. julija do 20. avgusta sodelovalo prek 10.000 vojakov, mornarjev in starešin iz JLA in TO. Nekatere požare so vojaki gasili po tri, po pet pa tudi do deset in več dni. Vse dotlej, dokler ogenj ni bil premagan.

»Kanaderji« so se izkazali

Okoliščine so hotele, da so posadke naših gasilskih letal (Canada air) dosegale svetovne rekorde. Na njihove dosežke so postali pozorni celo proizvajalci teh letal.

Letos poleti so bila ta naša letala obremenjena tri do petkrat bolj kot dopuščajo norme, medtem ko so ostaja-

le posadke v zraku trikrat dlje od dovoljenega časa.

Do 20. avgusta so posadke gasilskih letal 39-krat sodelovale v gašenju 27 velikih gozdnih požarov, opravile 2294 poletov, prebile v zraku 224 ur in odvrgle na kraje požarov 10.950 ton vode.

Cikluse jemanja vode z morske gladine ter izlivanje na kraj požara je treba ponoviti vsake dve do tri minute, in včasih celo v krajših presledkih. To terja izjemno izurjenost, spretnost in vzdržljivost.

Poleg teh letalcev so pri gašenju požara sodelovale tudi posadke transportnih letal in helikopterjev. Gasilce in gasilsko opremo so prevažali na kraje požarov z letali in helikopterji.

Za kar najboljšo pomoč družbenim političnim skupnostim pri gašenju gozdnih požarov so v JLA sklenili formirati za začetek specialni protipožarni odred iz sestava garnizonov, ki so manj izpostavljeni požarom. Na osnovi izkušenj, ki jih je pridobil ta odred so že po nekaj dneh ustanovili tri posebne protipožarne odrede, in sicer v Nišu, Zagrebu in Mostarju. Gre za mobilne enote, ki jih je mogoče vsak hip z letali in helikopterji prestaviti na kraj požara kjerkoli v naši državi.

Tudi letos poleti se je pokazalo, da so ob gozdnih po-

žarih ob jadranski obali in na otokih pozivali letala po večini pozno. Ob požaru na Korčuli so poklicali letala šele, ko je zgorelo prek 1500 hektarov borovega gozda, oljčnih nasadov in vinogradov in je ogenj že ogrožal naselja. Cemu jih niso poklicali prej? Na to vprašanje ni dal doslej še nihče odgovora.

V naši državi je končno prevladalo prepričanje, da se da gozdne požare učinkovito gasiti z letali. Letošnji gozdni požari so pokazali, da bo potrebno – po zgledu ustanovitve posebnih protipožarnih odredov ter gasilske brigade, ki jo sestavljajo poklicni gasilci iz Zagreba, Siska in Osijeka – ustvariti tako imenovano gasilsko letalstvo. Letalski strokovnjaki poudarjajo, da možnosti za to so.

Gasilska društva ne premorejo opreme

Glede ljudi na tleh so letošnje izkušnje pokazale, da se kljub velikemu pogumu in požrtvovalnosti občanov, krajanov, turistov, poklicnih gasilcev in pripadnikov armade pojavljajo napake in pomanjkljivosti, ki so vredne naddrobne razčlenitve in ustreznega ukrepanja za naprej.

Na dalmatinski obali in na otokih je 153 prostovoljnih

gasilskih društev s približno 7000 člani. Večino so ustanovili v zadnjih dveh letih. Vsa so pičlo tehnično opremljena, še zlasti z gasilskimi cisternami in vozili.

Beograjski »Vatrosperm« in trogirski ladjedelničar pravkar opremljata gasilsko ladjo za inozemskega naročnika, nobena naša gasilska brigada ali družbenopolitična skupnost pa doslej nista naročili tovrstne ladje. Mnogi opravičujejo slabo opremljenost gasilskih društev s pomanjkanjem denarja. V gasilski zvezi Dalmacija pa poudarjajo, da je samo škoda, ki jo je povzročil požar na Korčuli, presegla vrednost popolne sodobne opreme za vsa društva ter za njihovo kvalitetno šolanje.

Pomanjkanje sredstev je postalo tako poglaviti odgovor za vse, kar zadeva zaščito gozdov pred ognjeno stihijo.

Gasilski strokovnjaki poudarjajo, da denarja ne manjka, pač pa je razdrobljen na vse konce – od krajevnih skupnosti in občin prek republik in pokrajin do federacije. In pravijo: ko bi se ves ta denar zlił v eno blagajno, bi ga bilo dovolj za sodobno in učinkovito zaščito gozdov pred požarom. Sprejeti pa bi kazalo še nekaj zakonskih predpisov za to področje.

Dušan Otović

**Industrija
stavbnega
pohištva**

**61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija**

telefon: (061) 861-411

**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibliva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

**Inles
inovak
okna**

okna so globinsko
impregnirana in površinsko
obdelana z izurnim
premazom

Kakovostno zaščitno
enokračno, vrtljivo, gajbno
okovje z regulacijo nalaganja
in povzra sila (nastavljivi
čepi in nastavljive škarje)
odločen spodnji kolni tečaj

posebno dimenzionirani
aluminijasti odgajnički
plastični končniki

skrbno izbran les smreke ali
jelke z vlažnostjo 10 - 2%
optimalen presek lesa

odločni nagib 15°

odlična neopustnost
za vodo, skupina C
odlična neopustnost
za zrak, skupina C
a = 2,5 W/m²K
a = 0,1 Nm²/hm Pa

globinsko impregnirani
in lamelirani les - stabilnost
in trajnost

enostavna in funkcionalna
uporaba

izolacijsko steklo

trajno elastični silikonski
kit

poseben podložni tesnilni
trak

utor in odprtine
za pretekanje in odtok
eventualne kondenzne vode
v zasklepljenih brzdah

posebno oblikovan
turbolenčni utor, ki skupaj
s tesnilom omogoča odlično
neopustnost za vodo
in zrak

posebno naokoli tekoče
tesnilo

Utrip zadnjih sezonskih dni ob morju

»Partizanske Banjole« – želje in stvarnost

Po ustaljeni navadi smo tudi letos pogledali, kako kaj letujejo borci v enem izmed svojih starejših priljubljenih letovišč. Kako so zadovoljni, kaj jim ugaja in kaj ne. Ob izteku letošnje poletne sezone smo se pozanimali o zasedenosti, o zaposlenih in še o čem. Spregovorili smo s tamkajšnjim novim upravnikom Miletom Miloševićem in nekaterimi gosti.

Nadvse preprosto pridete v Banjole. Ves čas po prednostni cesti skozi vrvež starodavnega Pulja, skozi znani akacijev drevored in naravnost naprej – za nosom. Le potem, ko je že tabla Banjole za nami, ko se lepa (menda čisto nova) asfaltna cesta nekoliko zoži, se vam lahko

sti restavracije, kjer so servirke hitele pripravljati mize za opoldanski obrok, smo se počutili, kot da sezona resnično že malo pojema. »Res, h koncu gre«, nam je pritrdil prijazni upravnik Mile, ki je »padel« v svoje novo delovno okolje ravno na vrhuncu sezone. »Sem sem prišel de-

nemogoče dobiti le za sezono.«

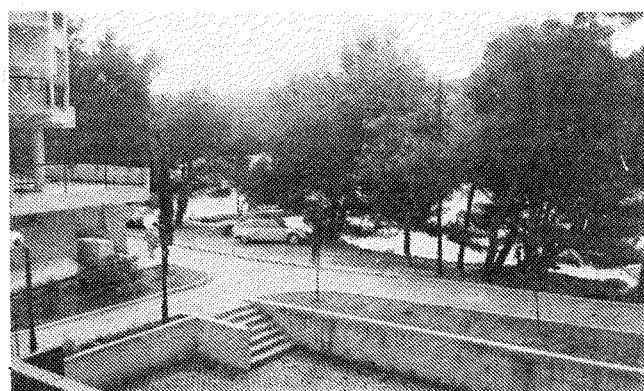
Miro je mlad, komaj sedemindvajset jih šteje in včasih, pravi, ima občutek, da se mora še bolj potruditi, da si pri podrejenih pridobi potrebno avtoriteto.

»Nekaj je stvari, ki sem jih opazil kmalu, ko sem začel tukaj delati. Dom je lep, veliko denarja in truda je bilo vložene vanj. Zato bi bilo škoda, če bi vse pustili na pol poti, zlasti še, ker je mogoče marsikaj izboljšati z manjšimi finančnimi posegi, zato pa z boljšo organizacijo dela. Kegljišče na primer, nekam samuje. Treba bi bilo kaj storiti, da bi bolj privlačilo ljudi. Premišljali smo, ali ne bi bilo morda primereno, da bi tja (ker je prostor na voljo) postavili majhno pizzerijo. Gostje na obali se morajo zdaj odpraviti gor k cesti in v restavracijo na pijačo. Če bi jim z improviziranim šankom približali ponudbo osvežilnih pijač, bi najbrž tudi pogostejše kaj kupili. V sedanjem bifeju, kjer kuhajo ekspresne kave, bi morali ponuditi lačnim mimoidočim hrenovke, pa pečen krompirček in tople sendviče. Morje človeka izčrpa in še pred kosilom marsikoga zgrabi lakota. Potem: naša terasa je že malo zastarela in v visoki sezoni nastane neverjetna časovna gne-

ča, ko je treba gostom streči kosila v izmenah, pri čemer imamo tako malo natakarev, da le ti nikakor ne morejo ob strežbi kosil postreči žejnim še s pivom. Zato tudi včasih negodovanje gostov, da postrežba ni dovolj hitra...«

Najbolj pa novega upravnik zanimajo perspektive gospodarjenja: »Če bi si znali in mogli zagotoviti goste skozi vse leto, potem bi morali imeti tudi stalno zaposlen kader. V tem primeru bi si pri izbiri res lahko privoščili poiskati le take ljudi, ki so ustrezno kvalificirani in pridni. Vendar bi morali za takšno gospodarjenje še marsikaj postoriti.«

Novi upravnik se zaveda, da so Banjole dom borcev v prvi vrsti, in da vsi drugi obiskovalci pridejo na vrsto šele za borci. Zaveda se tudi

Mirno in senčnato okolje je kot nalašč za borce in njihove družine.

lavcev prihajala v Banjole iz Slovenije. »Mogoče bi kazalo premisliti, če bomo seveda prešli na stalno zaposlene, ali bi ne kazalo zaposliti kadrov iz puljske okolice. Take predloge nam ponuja tudi puljska občina, ki želi zaposlovati svoje nezaposlene. Za nas pa bi bili takšni kadri tudi cenejši, saj bi stanovali doma in se vozili na delo.«

Morda ima kdo kakšno pripombo, toda nam se je

zdelo banjolsko morje izjemno čisto, voda pa nenavadno modra, najlepša daleč naokoli v puljskih zalivih. Obala je prijetno razgibana in lepo dostopna za kopalce. Za tiste, ki jih ne mika preveč sončna pripeka, je borove sence vse naokrog dovolj. Pravijo, da bo letošnja jesen suha in dolga, zato bodo bržkone prišli na svoj račun tudi tisti, ki se bodo odločali za Banjole jeseni. Za zdaj velja, da bodo od 5. septembra (ko se uradno končuje poletna sezona) pa do 25. 10. veljale posezonske cene.

Številke kažejo, da so letos že presegli 40.000 nočitev, in tako za 9 odstotkov prekoračili načrt. Podobno je bilo doslej z gostinskimi storitvami in prodajo pijač. To so dobra znamenja. Če dodamo k temu še, da je v pritožni knjigi za letošnje poletje komaj nekaj obrobnih pripomb, je podoba borčevskega počitniškega doma v Banjolah še bolj laskava. Le v en trši oreh bodo morali še ugrizniti: status tega doma bo treba urediti in z njim dohodkovne odnose, kajti letos je najnižji osebni dohodek 20.000 dinarjev, najvišji pa 54.000. B. Ž. J.

Kopalna obala je prijetno in nevsiljivo urejena, morje pa presenetljivo čisto. (Da ne bomo ostali z resnico na pol poti, tudi sem prinese jugo kdaj pa kdaj kakšno meduzo, vendar jih ni na pretek).

zgodi, kot se je nam, da skromno majhno in med zelenje pomaknjeno napisno tablo počitniškega doma borcev – prezrete. Tako smo se zapeljali še kakšnih dvesto, tristo metrov naprej, kjer v zasebnih borovih gozdičih vabijo v zasebne (na prvi pogled) lično urejene kampe.

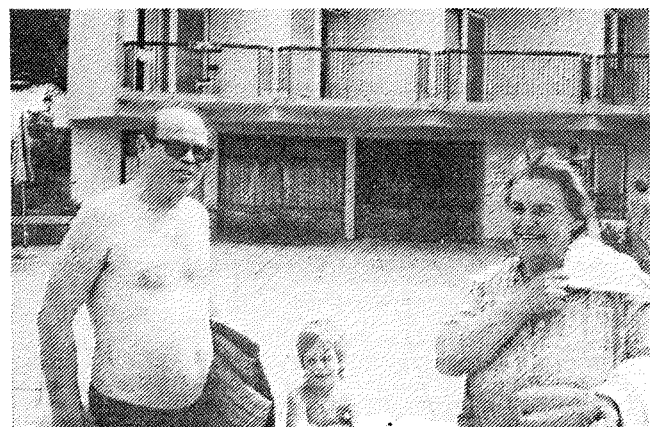
Ura je bila za morje in počitnikarje še zgodnja. Zato se nismo ogledovali za gosti. Najprej smo poiskali recepcijo in v njej tovaršico Mojco, ki nam je povedala, da upravnik še spi. Pa ni spal zato, ker bi bil kak zaspane ali ker bi ponoči predolgo sedel z gosti za mizo. Vso noč je dežural. Po dogovoru, (ko jih je sredi avgusta zapustil nočni čuvaj), si zadnje sezonske dni pomagajo z izmeničnimi dežurstvi zaposlenih.

Na stari tlakovani terasi, kjer so sicer čiste, vendar že nekam oguljene mize in stoli še samevali ter v notranjo-

lat iz Kranja. Ni mi mar, če spremenim mesto bivanja ali če se znajdem v čisto novih okoljih. Rad imam delo z ljudmi, rad srečujem vedno nove obraze. Ker sem bil mladinski funkcionar, večkrat vodja mladinskih delovnih akcij, mi organizacijski posli niso tuji. Takoj, ko je prišel v Banjole (kjer so se od začetka letošnjega leta zamenjali že trije upravniki), je razumel odgovornost svoje naloge. »Zagrabil sem za delo in volje mi ne manjka. Če dela človek s stvarmi in ljudmi, kot da dela zase, se morajo pokazati uspehi. To skušam vcepiti tudi delovnemu kolektivu. Seveda ne gre vedno čisto gladko. Zaposleni so pri nas v delovnem razmerju le sezonsko. Plače niso kdove kako vabljive (če se npr. natakara primerja s plačo natakara v sosednjem zalivu). Ljudi, zanesljive, pridne in še takšne, da so zares večji svojega poklica, pa je skoraj

Mile Milošević, novi upravnik doma, je poln dobre volje in elana. Upati je, da ga težave ne bodo ustavile na poti številnih izboljšav in uresničevanja novih idej. Letos je prišel »k hiši« sredi najhujše sezone, ko je na enem samem večernem plesu (ki so jih prirejali) na terasi sedelo tudi po 1600 ljudi.

Družina borca Vovka je bila v Banjolah z vnukinjo, zadovoljna s postrežbo in ponudbo.

tega, da kakšnega posebno donosnega turizma s tujimi turisti ne bodo zganjali. »Rad pa bi dosegel, da bi bili vse leto zanimivi za delovne ljudi, za delovne organizacije, da bi sem hodili ljudje na dober zrak in v mir tudi spomladi in jeseni. Saj pokrit bazen z ogrevano vodo imamo, tudi zdravniško službo smo si zagotovili, le predrago bi bilo, če bi vse to delali le za deset, dvajset gostov...«

Pivo točijo te dni v Banjolah po 140 dinarjev, medtem ko ga drugod po restavracijah prodajajo že po 210 dinarjev. Hrana je občutno cenejša kot drugje, pa tudi penzijska oskrba je cenejša. »Včasih se to pozna na nek način pri ponudbi,« pravi upravnik Mile, »čeprav se trudimo, da bi bile jedi okusne, da bi imeli tudi tisti s predpisanimi dietami možnost izbire.«

Doslej je bila že tradicija, da je večina sezonskih de-

Alojzija Erbežnik prihaja v borčevski dom že od leta 1966, Ludvik Škruba iz Laškega pa je bil letos drugič v Banjolah. Oba sta brez posebnih pripomb. Dragica Rometova in Novega mesta ima predvsem rada mir, ki zavladava proti koncu avgusta. Že drugič letuje v tem borčevskem domu in njena edina pripomba velja kuhinji, za katero meni, da bi morala malo bolj poskrbeti tudi za občutljive, dietične hrane vajene borčevske želodce.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ribnica – O delu občinskega odbora in krajevnih organizacij

Obsirno poročilo na letni konferenci ZZB NOV Ribnica je potrdilo, da so bili borci aktivni na vseh področjih in da so se v obravnavanem obdobju vključevali v družbenopolitično dogajanje. Komisija za zgodovinsko dejavnost, spomeniško varstvo, interniranje in vojne ujetnike je na osnovi akcijskega programa delovala na vseh teh področjih, posebej so bili sklenjeni sporazumi o vzdrževanju postavljenih spominskih obeležij, spomenikov in grobišč. Delovne organizacije in društva, ki so podpisale samoupravne sporazume, se držijo obljube, vendar jih morajo člani ZB opozarjati, ker sicer utegnejo pozabiti na sprejeto nalogo.

Vzpostavljena je bila tesna povezava z vzgojno-varstvenimi zavodi in šolami, s tem pa tudi z mladimi na vseh učnih stopnjah. V vzgojni pouk vnašajo revolucionarno izkušnjo, mladi sodelujejo na proslavah zgodovinskega pomena, ob občinskem prazniku v Jelenovem žlebu, 26. marca, v Makoši, v Ogenjci, na Travnici gori in tudi v organiziranih pohodnih akcijah mladinske pohodne enote Levstikovke brigade.

Odbor za objavo partizanske kronike v Ribnici pridno dela, da bi izšel njihov zbornik še do konca leta 1985. Vsebinska zbornika bo dopolnilo h knjigi Ribnica skozi stoletja in bo zajela udeležbo prebivalstva ribniške doline v NOB (imena padlih in interniranih, prikaz postavljenih

spomenikov in obeležij ter tudi druge dogodke iz NOB). Drago Košmrlj, znani novinar in publicist ter prvoborec Matija Maležič sta skupaj z drugimi, imenovanimi v ta odbor, imela na voljo veliko gradiva, ki bo omogočilo pripravo pregleda dogajanja na Ribniškem. Ob tej priložnosti so razpravljali tudi o vsebinski razslovi TV-15. Ugotavljajo, da je z Ribniškimi le malo novic. V pogovoru z uredništvu TV-15 pa je bila izražena želja, naj borci z našega področja pošiljajo več svojih zapisov in spominov ter tudi po tej poti seznanjajo mlajši rod o dogodkih v minuli vojni, o današnji aktivnosti borcev in krajanov ter njihovi udeležbi na raznih proslavah in aktivnosti v delegatskem sistemu.

Med nalogami, sprejetimi na predzadnji letni konferenci, je bila opravljena postavitev obeležja na Travnici gori-Vagovski, kjer so padli Jože Lavrič iz Sodražice, Ivan Dulmin, ter Mirko Kovačič (leta 1944). Proslava 4. julija 1985 je bila tudi na Travnici gori.

Med nalogami je tudi postavitev spominskega obeležja v Mali gori, kjer je padel vodja organizacije TIGR Danilo Zelen, Ferdo Kravanja pa je bil ranjen in zajet, medtem ko je Anton Majnik uklešen ušel italijanski patrulji in se pridružil Ribniški četi na Travnici gori. To obeležje bo postavljeno septembra. Lani so postavili tudi obeležje na kraju, kjer je padel borec 1. Ribniške čete Tone Jurišević na Travnici gori.

ZZB NOV Ribnica je organizirala različne aktivnosti in se tudi vključevala v delo drugih organizacij ob obiskih partizanskih krajev. Prek 2000 udeležencev je obiskalo v zadnjem času Jelenov žleb, Ogenjco, Travno goro, Makoše... Skupščini občine je bil predložen predlog, naj

zaščiti vse območje pomnikov NOB kot naravni park.

Iz zapisanega je razumeti, da so člani zgodovinske komisije v svojem mandatu dobro opravili svoje naloge, vse opravljeno pa ni niti napisano, saj je v tem sklopu deloval tudi odbor OF Barje-Kolpa, ki se vključuje v delo OO ZZB NOV Ribnica.

Komisija za socialno-zdravstvena vprašanja je bila, so ugotavljali, pridna in je redno spremljala probleme borcev na teh področjih. Stodeset članov ZZB NOV v ribniški občini prejema stalne priznane, 44 je invalidskih upravičencev, 32 takih, ki prejema invalidski dodatek, 14 je civilnih žrtev vojne, zaradi znanih denarnih zagat v zdravstvu so 30 članom podelili finančno pomoč za potrebe zdraviliškega zdravljenja. V vreči zdravstvene skupnosti je bilo sredstev le za 15 borcev in njihovo zdravljenje v zdraviliščih, čeprav bi moralo biti »po razrezu« denarja za 21 ljudi. V domovih za starejše občane imajo 6 članov, ki jih redno obiskujejo.

Ob že utečenem delu so si ribniški borci med naloge v prihodnjem letu zapisali še nekatere: radi bi v občini odkrili spominsko obeležje padlim borcem, talcem, internirancem ter uredili park z 88 drevesi, ponovili pohod ob žici okupirane Ribnice (kakor so to uspešno izvedli letos), priredili srečanje starejših občanov, sodelovali aktivno v pripravah za skupščinske volitve (zlasti pri evidentiranju kandidatov), se vključili v širšo razpravo o učnih programih in vprašanjih, koliko le ti zajemajo obdobje NOB.

To leto je bilo tudi v Ribnici v znamenju štiridesetletnice (5. maja 1945 je bila osvobodjena), vendar že našete nove naloge priganjajo k aktivnosti brez odihla.

Vinko Kersnič

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ob športnem prvenstvu Ljubljanskega armadnega območja

Telesna kultura je pomemben del vojaškega življenja

Novo mesto gosti od večeraj več sto vojakov udeležencev športnega prvenstva in pregleda kulturno zabavnih dejavnosti Ljubljanskega armadnega območja. Na športnih igriščih mesta ob Krki merijo moči vojaki, ki so pokazali največ natančnosti, vzdržljivosti in vztrajnosti pri merjenju moči od tekmovalcev v osnovnih enotah do tekmovalcev na ravni garnizij. V jugoslovanski ljudski armadi je telesna kultura namenjena veliko pozornosti. Tako vojaki približno tretjino časa namenijo ravno tem dejavnostim. Šport in telesna kultura sta vpeta v program urjenja in v tako imenovane interesne dejavnosti vojakov. Namen športa v JLA je, da kot sestavni del urjenja in usposabljanja oblikuje zdravega, vsestransko razvitega človeka vojaka in vojak, ki bo znal prenesti vse napore tako v miru kot v morebitni vojni. Temeljna naloga telesne kulture je razvijanje in izpolnjevanje osnovnih duševnih, telesnih in moralnih lastnosti, kot so vzdržljivost, moč, pogum, gibčnost, tovarništvo, lastna pobuda, iznajdljivost, odgovornost in predvsem ljubezen do domovine. Vse to pa je nujno za uresničevanje zapletenih nalog vojakov in starešin v miru ter v morebitni vojni. Zavedati se namreč moramo, da je dobra telesna pripravljenost eden temeljnih pogojev visoke bojne pripravljenosti enot JLA. Čeprav je naša armada sodobno

opremljena in ima na voljo najmodernejša tehnična sredstva, bi bili vojaki v morebitni vojni podvrženi velikim duševnim in telesnim naporom, ki jih bodo prenesli samo, če bodo zelo dobro telesno pripravljene in visoko strokovno usposobljene.

Telesno kulturo in s tem visoko telesno pripravljenost uresničujemo v JLA skozi več organiziranih oblik vzgojnoizobraževalne dejavnosti. To so jutranje vaje, ure telesne vzgoje, kondicijske vaje, vaje v okviru vojaškostrokovnega usposabljanja, skozi športne dneve in proste športne dejavnosti. Tako pester program telesnokulturnih dejavnosti lahko v JLA uresničujemo zato, ker imajo na voljo dokaj dobro materialno podlago, ki se iz leta v leto razširja in izpopolnjuje z gradnjo sodobnih športnih terenov, opremljenih z vsemi potrebnimi napravami. V večini garnizij so zgrajeni tipski športni objekti, v pomajšanem merilu pa jih imajo tudi na karavlah. Starešine, civilne osebe, ki služijo v JLA, vojaški upokojenci in člani njihovih družin pa se lahko smučajo v vojaških zimskih središčih.

Razumljivo je, da so športna tekmovalca najbolj privlačna in najbolj sprejemljiva oblika pridobivanja telesne pripravljenosti tako vojakov kot starešin. Na športnih igriščih v vojašnicah in zunaj njih, na igriščih, ki jih sami označijo med taborjenjem v naravi, se vojaki in

starešine bojujejo za najboljše rezultate.

S sistemskim delom pri organizaciji in uresničevanju športnih tekmovalcev, katerih glavna značilnost je množičnost, je JLA v štirih desetletjih odkrila in vzgojila celo vrsto znanih športnikov. Več kot sto državnih reprezentantov je svoje prve športne korake naredilo prav v JLA med služenjem vojaškega roka. Atlet Peter Šegedin se je izkazal na enem izmed mnogih množičnih tekmovalcev v armadi in po treh letih sistemskega dela je osvojil srebrno medaljo na evropskem prvenstvu. V JLA so odkrili še Andrijo Ofenhajmerja, Ivana Gubijana, Franja Mihalića, Mirka in Dušana Vujačića, Mihajla Dimitrijevića, Draga Štritofa, Marka Račića, Tomislava Sukerja, Petra Galića, Jožeta Medjimurca, bokserja Pavla Šovljanskega, Milana Galića, Veljka Kegih in še številne druge športnike v drugih športnih vrstah.

Poleg osnovnega cilja imajo športna tekmovalca, predvsem v armadnih območjih in na ravni JLA tudi širšo družbenopolitično in športno vlogo. Skozi športna tekmovalca in kulturno-zabavne prireditve, ki so prerasle v pregled kulturnozabavnih dejavnosti enot, se vojaki približe seznanjajo s svojimi gostitelji. Tako te dni prebivalci Novega mesta in drugih krajev Dolenjske gostijo športnike vojake iz

vse Jugoslavije. Seznanjajo jih s pridobitvami socialistične revolucije, pokazali so jim del svoje bogate kulturne dediščine, nadrobneje so bodo seznanili med seboj in vojaki bodo prav gotovo imeli prijetne spomine na ta del naše domovine. Športna prvenstva so prava kovačnica bratstva in enotnosti med našimi narodi in narodnostmi in odsev trajnih povezav med občani in njihovo armado.

Na vseh armadnih območjih so se vojaki merili v atletiki.

Letos, ko slavimo štirideseto obletnico zmage nad fašizmom, je prvenstvo v Novem mestu priložnost, da mladi v uniformi in brez nje pokažejo, da čvrsto korakajo po poti samoupravnega socialističnega razvoja. Do nedelje, 15. septembra, bodo najboljši športniki iz vseh enot Ljubljanskega armad-

nega območja merili moči na športnih igriščih in v poštenih bojih odločali, kdo je v tem trenutku najboljši. Odločale bodo drobne stvari, predvsem pa trenutni navdih. Vsi vojaki športniki pa bodo pokazali, kako so v minulih mesecih delali in kako so telesno pripravljene za opravljanje vseh nalog, ki jih od njih zahteva obramba naše svobode.

Sicer pa so bila v naši armadi organizirana prva množična športna tekmovalca že leta 1945, torej kmalu po osvoboditvi. Reprezentanca Jugoslovanske armade je tekmovala z ekipami republik in pokrajin na prvih povojnih prvenstvih v nogometu, atletiki, košarki in odbojki. Avgusta tistega leta je bilo v Beogradu veliko športno tekmovalce pri padnikov JA, na katerem so

magovanju ovir, partizanskem maršu, gimnastiki, patuljnim teku, odbojki, košarki, nogometu, streljanju, šahu, konjeniških sprtih in šesteroboju, ki je bil krona tekmovalca. Prvi skupni zmagovalci prvenstva JA leta 1946 je bilo moštvo Novega Sada. Tekmovalca v takšni obliki so potekala še štirikrat. Tako je leta 1947 in leta 1948 slavila zmago Ljubljana, leta 1949 in leta 1950 pa Novi Sad.

Hkrati s tem klasičnim tekmovalcem pa so potekala tudi tekmovalca za športno značko ZREN (Za republiko naprej). Od leta 1945, ko so začeli s tem tekmovalcem, pa do leta 1952, ko je ugasnilo, si je to značko vseh stopenj izbojevalo 629.829 pripadnikov naše armade.

Glede na potrebe urjenja se je s časom spreminjalo število ekip in tekmovalnih vrst. Od vseh športov je bila redno na programu samo kraljica športov, to je atletika. Mnogoboj (v začetku sta bila dva: vojaški in oficirski) je na sporedu od leta 1953. Od iger z žogo pa ima najdaljši staž na armadnih prvenstvih roket, ki je s krajšimi prekinitvami v programu od leta 1958. Smučarska tekmovalca so potekala od leta 1947 do leta 1961, znova pa so jih obudili leta 1977.

Od leta 1951 do leta 1954 niso razglasili skupnega zmagovalca, 1955 je bil najboljši Beograd, naslednje leto pa Vojna mornarica. Naslednjih devet let znova niso določili skupnega zmagovalca. Od leta 1966 pa do 1979 je bila med drugim dvakrat skupni zmagovalci tudi Ljubljana. Tisto leto je tekmovalca na ravni JLA ugasnilo, kaže pa, da ga bodo znova obudili v prihodnjih letih.

B. K.

Z obrambnega usposabljanja zunajšolske mladine v Celju

Vsakdo je prispeval svoj delež

Ko so se v začetku septembra znova odprla šolska vrata, večina učencev, ki so končali osemletko, nadaljuje šolanje v srednjem usmerjenem izobraževanju. Med predmeti, ki jih imajo v učnem programu, je prvi dve leti tudi predmet obramba in zaščita. Pri njem se mladi seznanijo z našo zasnovo splošne ljudske obrambe in družbene samozaschite. Tako se približe seznanijo s svojimi nalogami in ravnanjem v primeru vojne.

Del mladih pa ostane doma na kmetijah ali pa se takoj po osnovni šoli zaposlijo. Ti mladi ljudje torej nimajo možnosti, da bi se obrambno usposabljali. Ker pa naša zasnova SLO in DS ne dopušča tega, da bi kdo ostal zunaj obrambnih priprav, organizirajo po občinah obrambno usposabljanje za mlade, ki ne obiskujejo šol srednjega usmerjenega izobraževanja.

Tako so včeraj, 11. septembra, končali obrambno usposabljanje v občini Celje. V centru za obrambne priprave na Lokrovcu se je zbralo 21 deklet in 78 fantov. Največ pozornosti med usposabljanjem so namenili redu in disciplini.

Usposabljanje je bilo razdeljeno v dva dela. V vojaškem delu usposabljanja so mladi spoznali orožje, ki ga imajo naše oborožene sile, njegovo zmogljivost in druge značilnosti. Veliko časa so namenili orientaciji. Naučili so se orientirati s kompasom ter zemljevidom in

pomožnimi sredstvi, kot so ura, sonce, drevesa in drugo. Pri vojaški taktiki so se naučili, kako poteka delo oddelka v napadu in obrambi ter kako postaviti zasedo. Ob tem so se naučili še opazovanja in patroliranja. Veliko ur pouka je bilo namenjeno atomsko kemično biološki obrambi. Pri tem so mladi spoznali in se seznanili z osebnostno in skupinsko zaščito, kako odkrivati in neutralizirati povzročitelja kontaminacije in s prvo pomočjo tistim, ki so doživeli ABK napad na bojišču in v zaledju. Spoznali so tudi pravila stražarske službe in jih preizkusili v praksi, saj je bil tabor zastražen od trenutka, ko so prišli, do takrat, ko so končali usposabljanje. »Mokre« spomine na stražarsko službo pa imajo dekleta, saj je tisto noč, ko so stražarile, neusmiljeno deževalo. Še naslednji dan so morala preživeti v trenirkah, saj so bile uniforme popolnoma premočene.

Letos prvič pa so pri

obrambnem usposabljanju uporabili nov učbenik Obramba in zaščita za mladino, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja. Napisal ga je Miroslav Ulčar. Poveljnik tabora poročnik Peter Eimpalt z občinskega štaba TO pravi, da je učbenik zelo dober in veliko pomaga pri uspešnem delu. Poglavlja so pisa-

vali najzanimivejše dele snovi. Pogreša pa topografske znake, ki so nepogrešljivi pri orientaciji.

Drugi del usposabljanja je bil namenjen interesnim dejavnostim. Za to so izrabili dve uri po kosilu in čas od večerje do spanja. Kot je povedala Jana Romih, sicer študentka četrtega letnika

Podporočnik Drago Lešnik kaže Martinu Lazniku in Mojci Premrl, kako se razstavi puškomitraljez.

na v razumljivem jeziku, veliko pa je tudi fotografij in ilustracij. Mladi neprimerno laže sledijo razlagi kot minula leta, ko so imeli srednješolske učbenike ali pa zvezke, v katere naj bi si zapisovali

obramboslovja na FSPN v Ljubljani, so mlade najprej organizirali v mladinsko organizacijo. Ustanovili so osnovno organizacijo ZSM, po vodih pa aktivne mladine. Vsak aktiv je izvolil še refe-

renta za interesne in kulturne dejavnosti, referenta za šport in disciplinsko komisijo. Seveda so jih ob tem seznanili z nalogami mladine v celški občini in vsej naši družbi. Za njih so v teh interesnih dejavnostih pripravili tečaj cestnoprometnih predpisov, dekleta so obiskovala tečaj o osnovni negi bolnika in dojenčka. Prav tako so delovali judo krožek, novinarski krožek, skupina, ki pripravljala kulturni program in stencas. Najbolj vesel pa so bili mladi debatnih večerov. Množično so se udeležili razprave o mladih in spolnosti.

Obiskali so muzej revolucije v Celju in si ogledali nekaj filmskih predstav. Vsak dan pa jih je obiskala kaka skupina gostov. Tako so prišli predstavniki občinskega sekretariata za ljudsko obrambo, ki je tudi organizator tega usposabljanja, člani vodstev družbenopolitičnih organizacij, člani zveze borcev so jim pripovedovali o NOV, mladinski predstavniki so jih skušali pridobiti za delo v mladinski organizaciji in še bi lahko naštevali goste.

Ko smo vprašali Petra Eimpalta in Janjo Romih, kakost a zadovoljna z usposabljanjem, sta povedala, da je po njunem mnenju povsem uspelo. Veliko zaslug za to imajo starešine občinskega štaba To, ki so poveljevali vodom, delavci sekretariata za ljudsko obrambo, ki so skrbeli za učne pripomočke, kot so kinoprojektorji, grafoskopi, video in druga sodobna didaktična

sredstva. Svoj delež pa so dodali tudi predavatelji za posamezna področja dela.

Med mladimi, ki so se udeležili obrambnega usposabljanja v Lokrovcu, je bil tudi Srečo Kočič. »Življenje v taboru je bilo zelo zanimivo. Spoznal sem veliko novih prijateljev in se naučil marsikaj novega. Mislim, da bo slovo od starešin, s katerimi se kar dobro razumevamo, in številnih prijateljev, težko. Trudil se bom, da bom še naprej ostal povezan s fanti in dekleti, ki sem jih spoznal na tem usposabljanju. Ko se bom vrnil na delovno mesto v skladišče v tovarni Metka, bom tudi sam lahko pripovedoval o vojaškem življenju, in ne samo poslušal starejše sodelavce o naporih v uniformi, je med drugim dejal Srečo.

»Vojaško orožje sem poznala že od prej«, je pripovedovala Slavica Mrak, ki je zaposlena v tovarni volnenih odevi Škofja vas, »zato nisem imela nobenega strahu pred njim. Slabe volje sem bila le takrat, ko smo si morali natakniti na glavo zaščitne maske. Čeprav je na usposabljanju veliko praktičnega dela, bi ga moralo biti še več. Predavanja sicer nekaj minut poslušamo, kasneje pa se začnemo dolgočasiti. Vsem je bilo najbolj zanimivo, ko smo imeli taktično usposabljanje. Zelo sem zadovoljna s tem usposabljanjem in po njem se bom kot prostovoljka vključila v teritorialno obrambo in tam skušala dopolniti svoje znanje o SLO«.

Bojan Kuntarič

Ob odkritju spomenika na Krimu

Iz obroča na Krimu

Z opazovalnice nad skalami v Lopati sta imela Andrej Petelin in Jože Molek-Puntar lep razgled nad prostom od Gornje Brezovice do Žalostne gore. Videla sta, kako so se 10. novembra valile od Preserja do Rakitne motorizirane nemške enote s tanki in topovi. Od domačije pri Jakcu na Gornji Brezovici po gozdni in poljski poti proti Lopati in na Ravne je hitela velika pehotna enota z mulami, ki so nosile težke minomete in gorske topove. Kolona je bržčas šla potem po jezerski poti proti Jelenam ter pod Krimom in Malinovcem pričakala Levstikovo in 3. bataljon Ljubljanske brigade.

Pot po strmi drči navzgor, zdaj je steza do bolnišnice Krvavice, je bila v začetku kopna, potem pa so Levstikovi gazili vse debelejši sneg. Na čelu kolone sta bila od začetka pohoda v noči na 10. november 3. bataljon in štab Levstikove brigade. Krimsko strmino kanjona Iške so premagovali nekoliko laže kot stezo z Mokrc. Končno so se le povzpeli na rahlo valovito planjavo Doljnih Senočet, ki se vleče južno od Gornjega Iga med hribočki proti Benku, Ustju in Rakitni. Štab brigade je obstal v Mačkovem daljnem dolu, da ga dohite tisti, ki so zaostajali v strmeh potih na Lečevkinem potu. Dober streljaj stran je bila izpraznjena bolnišnica Krvavice, za katero pa ni nihče vedel.

Takoj po Frenkovi smrti je štab na hitro razporedil 3. in 4. bataljon ob cesti proti Rakitni. Ljubljanska briga-

da se je umikala v smeri Ustja. V štab 1. bataljona je šel operativni oficir Jože Švigelj in odpeljal cel bataljon na prevoj severno od ceste Gornji Ig-Rakitna na pobočje Srednjega Hriba, kjer se cesta začne spuščati navzdol proti Rakitni.

Nekaj trenutkov pozneje so že sporočili, da prodirajo nemške kolone. Spopadli so se v oglašujoč bojni vrtnec. Nemškemu klinu so zastavile pot čete iz 3. bataljona, na katere je lahko štab brigade tisti trenutek še najbolj računal. Sovražnik je začel napadati z letali in je prizadejal komori veliko škode in izgub. Na čistinah je bilo vse zeleno Nemcev.

Ko se je vnel boj Levstikove brigade, se je Ljubljanska brigada odločila za umik, ker so bili borci preveč izčrpani. Njihov 3. bataljon naj bi varoval umik 8. brigadi, a so ga Nemci takoj presekali na dvoje. »Tedad so se posebno izkazali levstikovci,« opisuje Hinko Bratož-Okki v svojem dnevniku. »Udarili so po Nemcih, razporejenih ob cesti, jih v jurišu pregnali in tako prebili njihov obroč. Zdaj je bil na vrsti 3. bataljon Ljubljanske brigade, da prekoraci usodno cesto. Šlo je za minute. Pokalo je na vseh straneh. Nemci in domobranci so spet oblegali cestišče in spet sklepali obroč.«

Hinko Bratož-Okki je ob preboju Levstikove brigade skozi položaje Nemcev odhiti do 3. bataljona Ljubljanske brigade, da bi bataljon popeljal za levstikovci. Za seboj mu je uspelo potegniti

le 3. četo in političnega komisarja bataljona Jožeta Kodeliča-Jureta, vsega skupaj okoli 20 borcev. Okki je bil tedaj namestnik komisarja tega bataljona. Preostali dve četi tega bataljona sta bili odrezani od Levstikove brigade s komandantom bataljona Jožetom Ožboltom in njegovim namestnikom Jožetom Vidmarjem-Leonom. Umaknili sta se v smeri Travniki-Jelence-kota 833 in nista imeli več bojov. Z mrakom se je Ožbolt začel umikati v smeri Strahomer-Iška vas-Golec-Golo mimo naselij. Tako se je za večji del Ljubljanske brigade oziroma njenega 3. bataljona ofenziva končala.

Okki se je s svojimi borci pridružil levstikovcem na položajih. Pomešali so se z njimi, kajti poveljevanje in razporejanje borcev je v 3.

bataljonu Levstikove brigade delovalo še vedno dobro. Ta bataljon je bil najboljši izmed vseh enot v bojih na Mokrcu in Krimu.

Nemci so razbili skoraj celo četo 3. bataljona Levstikove, ki jo je vodil Ivan Bobnar-Bobi, in ki je bila določena za zaščitnico brigade. Ko je četa zapuščala položaje nad Iško, so ji s strojnicami krili umik komandir Bobi in še nekaj tovarišev. Toda četa je šla proti Nemcem. Streljali so vsi brez izjeme.

Nekdo je sporočil, da gre do pota do Rakitne tanki. Izvidnica pa je ugotovila, da je cesta prazna. V bojnem razporedu se je del brigade raztegnil do vojaške ceste in zasedel bojno črto po njeni dolžini. Med osvajanjem ceste so levstikovci presenetili

nemško zasedo, jo v nekaj trenutkih popolnoma uničili ter zaplenili mitraljez in več brzostrelk. Na Branceljevi senožezi so bili najhujši boji in med Kamenico (kota 1046) in Srednjim hribom.

Spodnje krilo, ki se je raztezalo ob Lečevski poti iz Iške, so Nemci presekali na dvoje. Borci, ki so že na pohodu z Mokrc na Krim obupavali in zaostajali, so postali lahek plen sovražnika. Za glavnino Levstikove brigade, ki se je prebila prek ceste iz obroča, pa s tem še ni bilo konec preizkušenj. Nemci so se namreč z vso silo pognali za njo, zato so druge znotraj obroča pustili bolj pri miru.

Prvi bataljon se je še bojeval v Mrzlem Dolu med Srednjim Hribom in Korenom in razpadal. V mraku

se je Levstikova brigada okrog petih zvečer srečno odmaknila bojni črti. Kolono so oblikovali v Mrzlem Dolu okoli 600 metrov zahodno od Malinovca (kota 1104), in sicer v dolinici pod koto 934, ki leži še nekaj sto metrov bolj zahodno. Potem so se pomikali po severnem pobočju Srednjega hriba ter v njegovem zahodnem koncu zavili pred koto 802 proti jugu naravnost na koto 767 ter napravili ovinek proti zahodu. Pri koti 745 oziroma pri Mesnicah so prekorčili cesto Preserje-Rakitna. Pot so nadaljevali prek Smrekovca in zahodno od Krimčka, nato pa naravnost proti jugu zahodno od Šopa (kota 883) v Pikovnik. Levstikova brigada se je rešila iz obroča.

Janez Perovšek-Pelko

Spomeničar Vasiljko Markovič je častni občan slovenjgraške občine

Trda življenska pot je tovariša Vasiljka Markoviča utrdila v domovini vdanega državljanu. Štiri leta se je bojeval v Prvi proletarski brigadi. Ta čas nepopisnih naporov je v njegov značaj sklesal lik tovariša in čut pravičnosti do sočloveka. Takole se spominja najboljših dni NOB danes, ko praznuje sedemdesetletnico.

»V hribovitih krajih med reko Bosno in Črno goro na reki Sutjeski sem bil s soborci na Magliču in Zelengori med peto sovražno ofenzivo. Njihove enote so bile sestavljene iz Nemcev, Italijanov, ustašev in četnikov. Bilo jih je šestkrat več kot nas, partizanov. Okrog naših enot so sklenili trojni obroč. Zaradi deževja smo na planini Vučevu stali dva dni brez hrane in brez spanja. Na močvirnih tleh nismo mogli niti sedeti niti ležati. Ko se je zvedrilo, smo se do kože premočeni prebijali naprej. Obleka se je počasi sušila na naših telesih. Boj je divjal od 15. maja do 15. julija noč in dan. Na Zelengori smo se ustavili na strmini, bil je lep dan. Vrhovni štab je odločil, naj težko orožje zakopljemo, konje pobijemo in se pripravimo za preboj. Konjsko meso so začeli pripravljati za prehrano borcev. Jaz sem zaradi močne utrujenosti zaspal. Prebudil me je ropot. Kuharji so po bregu metali kotle in napol kuhano konjsko meso. Borci smo ga pobirali in tlačili v žepe. Ukazan je bil premik. Vojaški položaj in neugoden teren sta zahtevala izredno previdnost. Napravili smo pet ali šest korakov in stali. Prebili smo se do čistine, ki so jo bombardirala nemška letala. Bojni hrup je paral ozračje. Prebiti se je bilo treba čez

čistino. Tisti, ki smo se bili v začetku dreves, smo videli, kako eksplozije dvigujejo naše tovariše v zrak. V silni duševni stiski sem zamižal in pretekel čistino. Moja enota je pretekla ta prostor v presledku med bombardiranjem, tako da smo izgubili samo enega tovariša. Ustavili smo se na Vrbničkih kolibah (plansarske kočice). Enemu od naših borcev je v somraku uspelo neopazno priti do nemškega mitraljeza. Ubil ga je in z mitraljezom vžgal po sovražnikovih vrstah. To je povzročilo tako zmedo, da so bežali kot čreda. Mi pa smo prešli obroč. Prebijali smo se naprej, do skrajnosti utrujeni. Visoka bojna zavest nas je vodila naprej. Prispeli smo do ceste Sarajevo - Kalinovnik, po kateri so vozile motorizirane sovražnikove enote. Kako prebiti ta obroč? Trije borci nekje na tem območju niso upoštevali odločitve vrhovnega štaba, da je treba orožje zakopati. Čez vse ovire so privlekli protitankovski top in na tej cesti uničili s tremi granatami dva tanka in nam omogočili prehod skozi motorizirani obroč.

Ko je Tito izvedel za to dejanje, je poklical vodjo te skupine, ga najprej pokaral za nedisciplino, obenem pa ga je pohvalil.

Na bojnem območju Pete ofenzive smo se nekaj časa hranili samo z rastlinjem. Trava sremuša, ki ima okus po česnu, je bila večkrat edina hrana za vse borce Pete ofenzive. V teh bitkah brez hrane in osnovnih življenjskih pogojev je bila moralna politična zavest izjemno visoka.«

Adolf Ankon

Marjan Linasi

Mežiška dolina...

(med oktobrom 1942. in oktobrom 1943. leta)

Nadaljevanje iz prejšnje številke

Olga Jenko-Marjetka je nato 7. julija s patruljo odšla na desni breg Meže in tam postavila nekaj odborov ZSM. Eden od njih je deloval na Brdinjah. Vanj so bili vključeni tile mladinci: sekretarka Angela Pratnecar-Milena, p. d. Protičeva (danes poročena Müller), njena sestra Marija (danes por. Sekavčnik), njen brat Jožko, samonkarjeva Pepca, Alojz Kolar-Konečki Lobj, Anton Skobir-Drago, Marija in Anton-Petrič Tonijeva in drugi. Ta odbor, ki se je sestajal na Protičevi ali na Nacestnikovi domačiji, je sodeloval v akciji na Cehnerjevo žago v Kotljah, vzdrževal pa je zveze tudi z jeklarjo v Guštanju (Ravne na Koroškem) prek dr. Štefana Šobe in Štefana Trbovske, v oktobru pa je pomagal organizirati »kotuljski tabor«.

Sekretar novoustanovljene mežiškega okrožja (po reorganizaciji koroškega okrožja avgusta 1943) Polde Eberl-Jamski je poleti 1943 organiziral zbor ZSM na Selah, ki se je sestajal na Du-

larjevi domačiji (leži ravno na stari deželni meji med Štajersko in Koroško). Vanj so bili vključeni tile mladinci: Dularjeve hčerke Katka, Pavla in Micka, Hovnikova Elčka, Lesnikova Tončka, Marija Pušnik-Vanda, Jakob Pušnik, Pavla Pušnik-Urška, Marija Knez, Lojzka Gostenčnik, Vera Goligranc, Cvetka Areh in še drugi mladinci in mladince iz Sel in okolice, Starega trga, Slovenj Gradca in Raduš.

Skoraj vsi so bili kmalu sprejeti v SKOJ. Imeli so zveze z zaupniki OF v Slovenj Gradcu, hodili na javke k Smolčniku v Suhem dolu, k Hovniku in Brezniku na Selah, od koder je bila zveza v Podkraj pri Guštanju (kurirček je bil Jože Močivnik). Poleg sekretarja OK Poldeta Jamskega so z njimi pozneje delali okrajni aktivisti Avgust Slemenik-Grega, Karel Aberšek-Pero in Jože Kavčič-Kater. Z njimi je bil povezan tudi Anton Strmčnik iz Črne, ki je od januarja 1943 deloval kot legalni ku-

rir od Tople prek Črne in Kotelj do Sel. Posebej Dularjeve hčerke so že v maju 1943 pomagale Franju Kastelicu-Džonu, poznejšemu sekretarju OK KPS Mežica, ki je bil hudo ranjen pri Šuljarju na Selah.

Olga Jenko-Marjetka je v 1. polovici junija 1943 ustanovila v Podkraj pri Guštanju (Ravne na Koroškem) odbor ZSM, ki se je sestajal pri kmetu Lubasu. Sekretarka odbora je postala domača hči Alojzija Kotnik-Cvetka, ki je bila tudi sprejeta v SKOJ. Odbor je bil sestavljen iz samih deklet (bilo jih je okrog 13). Sestajal se je redno vsakih 14 dni. Imel je nalogo zbirati sanitetni material, hrano, obutev, obleko, podatke o gibanju sovražnika.

V poletju 1943 sta bila v Mežiški dolini osnovana tudi dva odbora pionirjev, ki sta se zelo dobro izkazala. Prvi je bil ustanovljen v Podgori pri Kotljah, sestavljeni pa so ga otroci znanih partizanskih domačij Pri Rožniku in Pri Jurčku. Že od jeseni 1943 je skrbel za zvezo s Selami, pozneje pa z okrajem Dravograd in s tehnikom Netopir. Drugi tak aktiv je bil ustanovljen v Podkraj, v njem pa so bili otroci predvojnega komunista, aktivista in borca Bena Kotnika-Lubasa. Ti pionirji so se lotevali precej drznih akcij.

Podobne naloge kot Olga Jenko-Marjetka je v tem ob-

dobju opravljal tudi Stane Mavrič, komandir 2. čete 1. koroškega bataljona. Njegova četa je delovala na desnem bregu Meže - od Črne do Sel. Sprva je štela le 7 partizanov, a je kmalu narasla na 36, tako velik je bil odziv mladincev v NOV. Koroški četi ga je inž. Zaver postavil za sekretarja aktiva SKOJ, zato se je posvetil organiziranju mladine na terenu. Prvi aktiv SKOJ je postavil že junija 1943 na Obretanovi domačiji pod Uršljo goro (partizansko ime Pri mokrem jopiču). V njem so bile vključene štiri domače hčerke, Ivanka, Štefka, Lenčka in Pavla, ki so že od marca tega leta zelo aktivno podpirale NOB. Naredile so nešteto poti kot obveščevalke, nosile skozi nemške zasede polne nahrbtnike različnih potrebščin.

V bližini domačije je bil bunker aktivistov in političnih delavcev. Nemci ga do konca vojne niso odkrili. Obretanova družina ga je oskrbovala z vsem potrebnim. Skoraj ni minil dan, da se ne bi pri njih oglašali partizani. Maja 1943 je inž. Zever poslal Pavlo z zelo pomembno pošto k Vinklerju v Guštanj. Pri Žerjavu v Podkraj je naletela na Nemce. Začela je peti in Nemci so mislili, da je neprištevna, zato so jo pustili pri miru. Srečno je prispela na cilj in oddala pošto. Ko se je vračala, jo je pri Toniju v Kotljah spet ustavila polici-

ja, pri Šratneku pa še enkrat, vendar je povsod srečno prišla skozi. Takih poti so seveda dekleta opravila še mnogo, dokler ni bila družina konec 1943 oziroma na začetku 1944 odpeljana v taborišče, domačija pa požgana.

Kot zelo delavna mladinska aktivistka je delovala že od avgusta 1943 Marica Močilnik-Milena (danes poročena Terglav). Postavljala je zveze z delavci guštanske železarne, ki so bili v veliki meri ruski in francoski vojni ujetniki, in jim omogočila zvezo za vstop v partizane. Prihajali so na javke, ki so bile ob poti, ki pelje na ravenski grad in nad sedanjo gimnazijo. Postavila je več odborov ZSM: na Brinjevi gori, Selovcu, Lešah, Kotu nad Prevaljami, Tolstem vrhu in Navrškem vrhu.

Druga taka aktivistka, ki je že od sredine leta 1943 aktivno delovala na območju Črne, je bila Angela Novak-Marta (danes poročena Džeković). Delala je skupaj z znanim komunistom Vestrom Delalutom, ustreljenim 18. julija 1943, in Jožetom Tilčkom-Voronovom in Mušenika, ki je padel 7. novembra pri Petriču v Javorju. Imeli so zvezo z zaupniki iz Železne Kaple in Malnizta.

Do jeseni 1943 je bilo samo v Mežiškem okrožju izpostavljenih 20 odborov ZSM, 3 aktivni SKOJ in 2 odbora pionirjev. Za tako

kratek čas in za razmere, kakršne so vladale na tem ozemlju, ki so ga Nemci šteli za del svojega rajha, so to lepe številke. Ker je bilo obdobje vedno več in je bilo delo z mladino vedno bolj obsežno, se je nujno pokazala potreba po aktivistu oziroma organu, ki bi se ukvarjal samo z mladinskim delom. Mežiško okrožje je takrat (kot tudi podjunske) še vedno spadalo pod pristojnost pokrajinskega poverjenjstva SKOJ za Štajersko; sekretarka je bila Vera Šlandrova. Potem ko je (skupaj s sekretarjem PK KPS za Štajersko Dušanom Kraigherjem-Jugom) 15. junija 1943 padla na Dobrovrljah, jo je nadomestil Jože Kladivar-Leon Zagore, ki je v jeseni 1943 obiskal tudi Koroško.

Že avgusta 1943 je Sergej Kraigher, član PK KPS za severno Slovenijo, ki je tedaj prišel na Koroško in izvedel razdelitev koroškega okrožja na mežiško in podjunske okrožje, predlagal, da bi Olga Jenko-Marjetko, ki je bila še vedno v 1. četi Koroškega bataljona, dali na teren za mladinsko politično delo. To se je oktobra istega leta res zgodilo; Olga Jenko-Marjetka je postala sekretarka OK SKOJ za mežiško okrožje.

Okrožni komite SKOJ je na začetku predstavljala sama, sčasoma pa si je pridobila še nekaj »ilegalnih« mladinskih aktivistov.

(se bo nadaljevalo)

Borec iz Zgornjih Gorij

»Ta fant je nedolžen!«

Obiskal sem Juleta Knafelja na Hutarjah pri Krnici. Skupaj sva oživljala njegovo življenjsko pot, ki je podobna življenju veliko soborcev. Leta 1924 se je rodil kot drugi sin v Solkanu. Knafeljeva družina se je nato 1929. leta preselila v Zgornje Gorje. Ob majhni očetovi plači so skromno živeli v najemniškem stanovanju. Otroška leta je preživel v Gorjah in se kasneje izučil mizarске obrti. Nato se je začela vojna.

Z gorjanskega območja je že 1941. leta odšlo v partizane 26 borcev, ki so se zvečine zadrževali na Mežakli in Pokljuki. Osemnajstletni Juli se jim je pridružil 10. septembra 1942. leta. Izbral si je partizansko ime Joža. Njegov vstop v partizanske vrste pravzaprav ni bil čisto prostovoljen, kajti Jule je bil zelo razborit fant. Tako se je večkrat sukal okrog nemških policistov, ki so vadili na vežbališču za streljanje. Do partizanov pa je prišlo obvestilo vaše obveščevalke, da sodeluje pri strelskih vajah. Neka večera so prišli partizani pod okno njegove hiše. Za mizo v hiši so igrali karte. Izidor-Ernst Seidler, takratni komandant čete na Pokljuki, je pristavil stol pod okno z namenom, da ga bo ustrelil skozi okno. Toda stol se je prevrnil. Isto se je ponovilo še enkrat. »Ne«, je rekel koman-

dant, »ta fant pa je nedolžen. Odpeljali ga bomo s seboj in bomo videli, kako se bo obnašal.

Jule se je dobro obnašal med borci, in tako je postal borec Poključke čete, ki se je takrat največ zadrževala v Gaberju na Pokljuki (v strmini proti Radovni). Izrazitih hajk takrat ni bilo, Jule se spominja le napada na nemške policiste in raztregance v Jeli (vznožje Stare Poključke). To je bilo 24. decembra 1942. zvečer, ko je izgubil življenje Jože Žvan-Tomo, najmlajši od bratov Žvanovih.

Jule Knafelj-Joža

V februarju 1943 je Juli odšel s Poključke v Dolomite in se vključil v Dolomitski odred nad Polhovim Gradcem. V tem odredu je bil štiri mesece in je z njim preživel vse dobro in slabo. Iz Dolomitskega odreda je bil

Juli dodeljen Šerčerjevi brigadi do kapiulacije Italije.

Iz drugega bataljona Šerčerjeve brigade se je ustanovila Ljubljanska brigada. V tej brigadi je Juli ostal vse do osvoboditve Ljubljane. Z brigado je sodeloval pri napadih na Turjak, Novo mesto, Velike Lašče, Zdenško vas, na Kočevje, na Pletarje in v Tržišču. V jeseni 1944 je preživel eno svojih najhujših hajk v bližini Mokrcra in Travnogore. Takrat je bil ranjen v glavo. Nekaj časa je bil nezavesten in posledice občuti vsak dan bolj.

Po osvoboditvi Ljubljane je bil premeščen v KNOJ in bil šef obveščevalne točke Polhov Gradec do novembra 1945. Nato je bil kot knojevec premeščen v Ormož in Ptuj, kjer je bil februarja 1947 demobiliziran kot starejši vodnik 1. razreda.

Po vrnitvi domov se je zaposlil v jeseniški železarni. Toda zaradi slabega zdravja se je moral invalidsko upokojiti 1963. leta. Takratna pokojnina mu je komaj zadoščala za preživljanje sebe, žene, otrok in še ženinih staršev, ki sta bila brez najmanjše občinske podpore odvisna le od njegove pokojnine. Danes pa, pravi Juli, ko živita z ženo sama, kar nekako gre. Otroci so se poročili in vsi živijo veliko lepše, kot pa je živel njihov oče.

V jeseniški železarni so mu kot borcu, ko je bil še zaposlen, dodelili prostorno barako v dokaj dobrem stanju. S skupno pomočjo jo je preuredil v stanovanje, tako da da-

Partizanski znaki in medalje / 105

Preboj Vesca 1944

Spominski znak borcev Gorenjskega odreda, ki so junija 1944 sodelovali v preboju pri vasi Vesce, sodi v skupino

Spominski znak borcev Gorenjskega odreda, ki so se prebijali iz nemških obročev 13. in 14. junija 1944

priznanj kot sta medalji udeležencem pohoda 14. divizije na Štajersko in bitke v Jelenovem žlebu. Prav je, da s posebnimi znaki počastimo borce, ki so sodelovali pri tem ali onem izmed pomembnih dogodkov v NOB, zlasti bi bilo prav, da na ta način ohranimo spomin na večje partizanske zmage in uspehe.

Drugi in četrti bataljon Gorenjskega odreda sta se junija 1944 odpravila na pot skoraj do same Ljubljane. Približno 350 borcev in bork je bilo velika sila, ki je ljudem na tem območju pomagala pri ohranitvi vere v končno zmago. Nemci so se zavedali, da partizanov ne smejo pustiti blizu Ljubljane, sklepali so tudi, da je hribovje med Mengšem in Smlednikom primerno za obkolitev in uničenje. Dne 12. junija 1944 je borce Gorenjskega odreda obkolovalo več kot 3000 nemških vojakov, ki so imeli topo-

ve, oklepne avtomobile, pomagala so jim tudi izvidniška letala. S pametnim ukrepanjem poveljstva in z odločnim jurišem se je Gorenjski odred izvil iz obkolitve pri vasi Vesca 13. junija na območje Vodice. Proti večeru je odred odbil nemški napad, ponoči pa se spet uspešno prebil do hribov nad Smlednikom, kjer jih Nemci niso pričakovali. Enako uspešno se je izvil iz obroča tudi 14. junija in 15. zjutraj prispele do Komenske Dobrave, kjer ni bilo več možnosti za obkoljevanje. Vsa dejavnost Gorenjskega odreda je bila bleščeč zgled partizanske taktike, zato tudi ni skoraj nobenih žrtev.

Junija 1984 so borci 2. in 4. bataljona Gorenjskega odreda dobili posebne znake od 40-letnici preboja. Po motivu s spomenika pri Vesci (delo kiparja Boštjana Putriha) je znak oblikoval borec Štefko Urbanc, ki je tudi sam sodeloval pri preboju. Pasarstvo Silva Canakarja v Ljubljani je izdelalo skupno 300 znakov, podeljenih jih je bilo 220 živečim borcem.

Janez J. Švajncar

nes živi umirjeno družinsko življenje pod obronki ponosne Poključke, v Krnici pri Gorjah.

Za svojo hrabrost in nesebičen boj ter tovarishvo je bil dvakrat odlikovan za zasluge za narod, enkrat za hrabrost. Leta 1972 je bil odlikovan z redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem.

Jože Ambrožič

Ponarejeni funti niso prišli v prave roke

Mauthausenska kalvarija

Leto za letom naši ljudje obiskujejo kraje zločinskega ugovabljanja, prežeti s trpkimi spomini in zavestjo, da se vse to ne sme nikoli ponoviti. Dachau, Bergen-Belsen, Auschwitz... to so imena, ki jih ni mogoče pozabiti.

Mauthausen. Nacistično uničevalno taborišče, ki ga prenekaletni Slovenec nikoli ne bo izdrl iz svojega spomina. Danes je tam vse drugače. Tudi v Hartheimu, starem, romantičnem gradiču, ki je bil zgrajen za uživanje v časih Franca Jožefa. Na njegovih zidovih je le nekaj marmornatih plošč, ki so jih vzdali Italijani in Španci. V spomin na žrtve, da jih ne pozabimo. Zidovje ne govori, dokumenti so zgoreli, preživeli iz gradu, ki je bil namenjen »okrepanju oslabilih« taboriščnikov, ne govorijo... Ni jih! Ostala je le zgodba o več kot štiri tisoč ljudeh, s katerimi so se poigravali nacistični zdravniki. Vivo eksperimenti! Ljudem, ki obiskujejo Hartheim, se zdi povsem neverjetno, da se je kaj takega sploh lahko dogajalo.

In vendar so priče, čeprav jih ni veliko, kljub temu njihova beseda nikoli ne bo pozabljena. Med njimi je beograjska zdravnica pediater,

primarij Vojmirka Knežević, ki zelo dobro ve, kako se umira, če te obda plin »ciklon B«, če ti v veno vbrizgajo injekcijo bencina. Knežević je v Hartheimu umrl oče.

Zgodba Ramiza Pruščevića je neverjetna, vendar resnična. Riedl Ciephu se to seveda lahko pripiše. Tam je bila ena mnogih podružnic Mauthausna, petinšestdeset jih je bilo. Taborišča v močvirju, zgrajena za petsto ujetnikov, četudi je bilo pozneje v njem okoli dva tisoč zapornikov...

»Nenehno smo delali,« pravi Ramiz Pruščević, »ukvarjali smo se z nečim, za kar sami nismo vedeli, čemu naj bi služilo. Kopali smo neke tunele, rili skozi močvirje... Umirali smo množično in, ko je komandant taborišča to naposled dojel, nam je povečal količino obrokov, namesto sto gramov kruha smo poslej dobili četrt kilograma... vendar ne zato, ker smo se mu smilili, pač pa zato, ker delo ni smelo obtičati!

In vendarle – delo je zastajalo. Drugače tudi ni moglo biti. Vrstile so se sabotaže. Delal sem pri velikem mlinu za mletje kamenja in kajkrat sem med zobca vrgel kamen. Tolkli so me, delo pa je

vendarle obtičalo. Ni nam uspelo, da bi ukinili taborišče, vsaj s temi dejanji ne.

Zgodilo pa se je nekaj drugega. Bržkone je bila to največja diverzija proti Tretjemu rajhu, ki so si ga privoščili taboriščniki. Menda, tako so vsi govorili, jo je organiziral nek Jugoslovan. Nekateri so celo rekli, Slovenec. Ivan, menda.

In Pruščević pripoveduje, da ga je poznal, zelo dobro celo. Natanko se ne spomni, kako se je pisal, vendar misli, da je bil Godec.

Zapisano je, ne glede na potankosti, ki jih nihče ne ve in jih najbrž tudi ne bo, da je neki Jugoslovan organiziral diverzijo, zaradi katere naj bi zletela v zrak tovarna goriva za znane nemške raketne izstrelke V-2 v tem taborišču. To tovarno so namreč taboriščniki gradili, ne vedoč, kaj sploh delajo. Tovarna je 1944. leta naposled eksplodirala in Nemci so taborišče razpustili. Pol taboriščnikov je odšlo v Ebensee, druga polovica pa nazaj v Mauthausen.

Kaj je bilo z Jugoslovanom, ki si je vse skupaj zamislil in izpeljal? Obesili so ga. Vendar obstaja še drugi del odgovora, domala neverjeten: obesili so ga njegovi

sodelavci v podvigu, ker so se bali, da jih zaradi nečloveškega mučenja ne bi izdal...!

Minilo je štirideset let in prenekaletna zgodba iz Mauthausna in drugih nacističnih uničevalnih taborišč se zdi dandanašnji skorajda neverjetna. O tem govori Miloš Bajić, slikar. V razstavnih prostorih mauthausenskega taborišča nas je opozoril na sliko Sackenhause, gradu nedaleč od Berlina. Hkrati je povedal še, da je bil tam center za izdelovanje lažnih dokumentov in denarja za potrebe Tretjega rajha. V vitrini v muzeju hranijo tudi falsifikat angleškega funta.

»Če bi vojna trajala še malo dlje,« je dejal Bajić, »bi Nemcem uspelo, da bi vrgli na trg veliko količino ponarejenih funtov. K sreči so naredili le eno stran bankovca. V jezeru Traunsee, ob poti do Ebensea, so našli milijone teh napol natisnjenih bankovcev. Našli so tudi nekakšne dokumente. Najboljši falsifikati niso ostali v jezeru: z njimi so se odpravili v tujino najvišji esesovski oficirji – v Latinsko Ameriko in drugam, v dnevi, ko je bil zlom nacizma le še vprašanje agenije. Koliko je bilo teh lažnih dokumentov in denarja narejenih, nihče ne ve. Tisti, ki jim je bilo usojeno, da so jih morali delati, niso preživeli...

Mirjana Kuburović

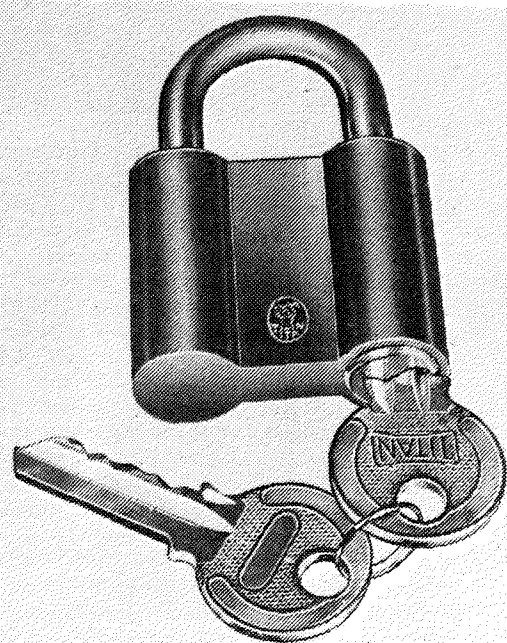

TITAN
KAMNIK

Telefon: (061) 831-811 ■ Telex: YU 31-163 ■ P. P. 61 ■ Telegram: TITAN KAMNIK

Proizvodni program

- Navadne in cilindrične ključavnice
- pocinkani in nepocinkani fittingi
- elementi za enocevni sistem centralnega ogrevanja
- vitki iz temprane litine
- smučarske vezi tyrolia
- električni stroji za prehrabno industrijo
- drugi izdelki za široko potrošnjo

Spomini na umrlega komandanta 12. udarne brigade Vida Jeriča

To je bil pravi komandant

Spominjam se, da je neka-ko sredi junija 1944. nekje okrog Primskovega ali Čate-ža prišel v štab brigade nov človek za namestnika komandanta brigade. Kot starešina je hotel takoj spoznati tudi nas kurirje, zato nas je obiskal na našem mestu pod nekim kozolcom tik ob hiši, v kateri je bil štab brigade. Vstali smo in ga pozdravili. Nekaj časa smo se nemo gledali. Očitno nas je ocenjeval, si nas želel ogledati in spoznati. Takoj sem ga spoznal, da je to Jeričev iz sosednje vasi, iz Tihaboja. Vsakega posebej je vprašal po imenu in od kod je doma. Ko sem bil na vrsti jaz, me je nekaj časa gledal in rekel: »Ti si mi pa znan, da nisi iz Migolice?«. »Z Migolske gore, tovariš namestnik,« sem rekel. »Saj to je vseeno,« reče on. »Si Dolžanov,« me še vpraša. »Sem, tovariš namestnik,« odgovorim. »Ti mene poznaš?« ponovno vpraša. »Poznam,« mu odgovorim. »Si pogumen?« spet vpraša. Molčal sem, bilo mi je nerodno. »Si skojevček,« nadaljuje z vprašanji. »Sem.« »Kurirji smo vsi skojevci,« je rekel Grandlič iz Mirne peči. »Potem ste vsi hrabri,« reče on. Zopet tišina. Še nekaj besed in odšel je v štab. Čez kakšen teden me je poklical k sebi in mi rekel: »Ti boš moj stalni spremljevalec in kurir«.

Bil sem zadovoljen in ponosen na to zadolžitev in od takrat naprej sem bil ob vsakem času, še posebej v času bojev vedno ob njem. Zelo hitro je bil imenovan za komandanta brigade in kot takega sem ga spremljal na vsakem koraku vse do januarja 1945, torej več kot pol leta. To je bilo za vojni čas, še posebej za partizanske razmere zelo dolgo.

Spominjam se ga ob napadu na Bosiljevo – ustaško postojanko na Hrvaškem, kako je že proti koncu bojev lovil z brzostrelko bežečega Nemca, ko sam ni imel niti enega naboj več, niti za brzostrelko niti za pištolo. Lovil ga je predvsem zato, ker sta imela enaki brzostrelki in si je – kot je pozneje z nasmehom sam dejal – želel sam izbojevati strelivo.

Spominjam se ga v Moravčah pri Gabrovki, ko je bil na Klancu nenadoma napaden Dolenjski odred. Iz Moravč na hrib nad Klancem je kakšnih tristo metrov tekkel z vso hitrostjo in kričaje spodbujal bataljon na hribu in mu ukazoval napad in juriš na belogardiste, ki so že bili v vasi Klanjec. Tako je preprečil še hujši poraz Dolenjskega odreda. Kljub temu da sem bil mlajši in veliko lažji od njega, sem ga komaj z veliko muko dohajal, saj nisem smel zaostati, sicer gorje meni! Kraljev Ton-

ček iz Sela, obveščevalec, mi je na hriščku dejal: »Sto hudičev, od kod našemu komandantu taka moč! To je neverjetno! Kot stela je letel po tem hribu navzgor«.

Vid Jerič

Spominjam se ga, kako je na Hinjah v Suhi krajini robantil nad intendanti in kuharji, da pripravljajo za borce preslabo hrano.

Kako močno prizadeto je na Brezovici pri Mirni dvigoval in sam prenesel v krit-je kurirja Martina, ki se je tik ob njem brez vsakršnega glasu smrtno zadet zgrudil in obležal.

Vidim ga na Ajdovcu pri Žužemberku, ko so nas napadli belogardisti iz treh strani, kako strahovito hitro je skakal od položaja do položaja ter kričal in ukazoval: »Udari! Tolci! Poglej jih, tam se prebijajo! Mitraljezi,

užigajte po sodrgi!« In že ukazuje komandantu bataljona, naj jih s četo obkoljuje. Kmalu spet kriči: »Že bežijo! Poglej jih, kako bežijo! Tolci, tolci, za njimi, za njimi!« Zares je bil to hud, a lep boj. Nagnal jih je v beg prek Brezove rebri v Novo mesto.

Ob napadu na Višnjo goro se je priplazil k obzidju Gradu nad vasjo, kjer so se belogardisti močno utrdili in jih je začel izzivati na besedni dvoboj. Nemogoče je napisati, kaj vse jim je izrekel, od kletvic, političnih, smešnih pa najbolj ponižujočih besed. Pozival jih je, naj pridejo iz tistega smrdljivega gradu, če si upajo. Obljubljal jim je vse, od partizanskega golaža do vislic. Seveda pa so tudi belčki izrekli vse, kar jim je prišlo na misel. Pozneje je komandant dejal, da se že dolgo ni tako zabaval.

Strašno prizadet in potrjen je bil na položajih pod Gorjanci, ko je bila brigada nenadoma močno napadena in je doživela precej hud poraz. Zaklinjal se je na vse mogoče, da se kaj takega nikoli več ne bo zgodilo, dokler bo on komandant. In res se ni vse do konca vojne.

Spominjam se, kako so naju pri šoli v Podgradu lovili belogardisti, ko so se nenadoma pojavili iz grmovja. Tekla sva proti položaju 2.

bataljona. Tudi v tem trenutku je kriče ukazoval borce: »Užgite, užgite, kaj čakate!« Hkrati pa je meni ukazoval, kako in kje naj bijem.

Spominjam se, kako smelo je pognal v boj dva bataljona proti Uršnim Selam, kamor je nenadoma vdrla močna kolona Nemcev in belogardistov in Novega mesta. Hkrati je bil zelo zaskrbljen, kaj bo, če bodo belčki udarili tudi proti Podgradu, kjer je ostal samo en bataljon. Maneviriral je z brigado in tolkel sovražnika na Pribišju, Radohi in nad Semičem. Ko se je sovražnik že umikal, ga je pričakal v zasedi nad Pribišjem, ga s silovitim napadom popolnoma razbil, pognal v panični beg in mu prizadejal hude izgube.

Pri teh bojih so mi pri opravljanju kurirskih nalog belogardisti presekali pot, tako da se nisem mogel takoj vrniti v brigado. Ko sem se po bojih vrnil, so mi tovariši kurirji dejali, da me komandant že ves dan išče in povprašuje po meni. Tega sem se zelo zbal. Zbal sem se, da morda misli, da sem se namenoma izognil boju. Ko sem se mu oglasil, je dejal: »A, tu si«. Vprašal sem ga, če je kaj narobe? On pa mi je z nasmehom dejal: »Ne, nič ni narobe, le bal sem se, da se ti ni kaj zgodilo. Glavno je, da si živ in zdrav. Poglej, če imajo kuharji kaj za pod zob, potem pa se odpočij, ker bomo kmalu zopet odkorakali«. Da, bil je to velik komandant in velik človek!

Iz srca se je znal smejeti ameriškim padalcem, ki so z nami med Ponikvami in Sv. Ano pri Trebnjem v temni mrzli noči pod močnim sovražnim ognjem prestopali železniško progo. Kljub močnemu ognju je stal tik ob progi ves čas, dokler ni bila cela kolona čez progo. Vseskozi je spodbujal borce, le padalcem se je smejal, češ da skačejo kot zajci.

Spominjam se mojega odhoda iz brigade januarja 1945. Bilo je na Vinkovem vrhu pri Žužemberku. Poklical me je in sporočil, da grem na vojno akademijo v Beograd. Povedal je, da bomo šli peš, da bo pot dolga, težka in nevarna. »Bodi ponosen, da boš prvi šolani oficir naše vojske. Ko bo svoboda, se pa vidimo«. Stisnil me je k sebi in še dodal: »Srečno, sine, in pazi se, pazi nase tako, kot si pazil name ves ta čas.« Bilo je to hudo slovo! Slovo od tako velikega komandanta, ki sem ga imel zelo rad. Slovo od svoje ljubljene brigade.

To je bil res komandant. Komandant, ki je na čelu brigade, njegove 12. udarne, 9. maja 1945 vkorakal v Ljubljano. Komandant, ki je 11. maja pri Vranskem zapeljal v umikajočo se nemško kolono in od njihovega poveljnika, nemškega generala, zahteval takojšnjo vdajo in jo tudi dosegel. Razorožil je preko 5000 nemških vojakov z generalom na čelu.

Težko se je sprijazniti s kruto resnico, da našega komandanta, komandanta 12. udarne ni več.

Vili Dolžan

Ivan Jevc-Čufi

»Ne pozabimo majhnega človeka!«

Ivan Jevc-Čufi je eden redkih borcev aktivistov ne le v mejah občine Ljubljana Vič-Rudnik, ampak v širšem slovenskem prostoru, ki se s tolikšno zavzetostjo ukvarja z zbiranjem enobejskega gradiva že skoraj 40 let. Ob najinem prvem srečanju skoraj pred štirimi leti nisem mogla verjeti, da hrani doma resnično toliko že zbranega in kartotečno obdelanega gradiva. Ko pa sem ga pred kratkim obiskala na domu, sem se lahko prepričala, da tolikšno delo še zdaleč niso mačje solze.

Ni zgodovinar, s tem želi le še potrditi dejstvo, da je plod njegovega izjemnega dela le veliko dobre volje in požrtvovalnosti.

V predvojnem času je bil zaposlen v štabu Utvrđivanja na Vrhniki, kjer so gradili Rupnikovo linijo. Tu se je srečal s prvimi revolucionarji, z njimi izmenjal prve izkušnje in pravičnejše poglede na svet. Prav tu je bil tudi v času sramotne kapitulacije Jugoslavije in začetka druge svetovne vojne. Kmalu je bil brezposeln. Vrnil se je domov na svoje Barje in začel sodelovati v OF. V Črni vasi je sodeloval pri zbiranju orožja. Kmalu se je zaposlil v Mestnem domu v Ljubljani kot poklicni gasilec. Tu je organizirano sodeloval z OF, predvsem v matičnem odboru OF zdravnikov. Prav tako je dobro seznanjen s prvimi akcijami ljubljanskih vosovcev, ko so zaplenili iz Mestnega doma ogromno število odej in sa-

nitetnega materiala.

Za svoje delo je nujno potreboval dovolilnico, in takoj je imel tudi povsod možen dostop. To je izrabljal v veliki meri. Kmalu je imel zvezo tudi z Vitom Kraigherjem, ki je kasneje postala stalna zveza.

Odšel je v partizane in bil 16. 5. 1942 izvoljen za komandirja 4. čete Šercerjeve brigade. Bil je dodeljen za vzpostavitev zveze z Ljubljano. Veliko se je še vnaprej gibal na terenu. Delo je bilo odgovorno in naporno. Po veliki italijanski ofenzivi, poleti 1942, je bilo delo na terenu zelo oteženo. Ofenziva je pustila velike in dolgotrajne rane. Preplah med ljudmi je bil izjemno velik. Vendarle so ga uspeli neka-ko ublažiti.

Čufijeve naloge so s pomladjo 1943 postale še odgovornejše. Postal je sekretar rajona Barje po nalogu CK KPS. Njegov predhodnik Miloš Majcen je bil likvidiran in vrzel je bila potrebno

hitro zapolniti. Kmalu je bil imenovan za sekretarja okrožja Velike Lašče.

Po razpustitvi velikolaškega okrožja je postal član novo imenovanega okrožja, ki se je razprostiral od Kolpe do Ljubljane, imenovano »ribniško-kočevsko-velikolaško okrožje«.

Veliko je pomagal kot politični forum. Delo je bilo nenehno vezano na teren in na vzpostavitev zveze z Ljubljano. Predvidena je bila reorganizacija okrožja. Poslan je bil v višjo partijsko šolo v Rog, februarja 1944 pa v obveščevalni tečaj v Belo krajino. Bil je delegat črnomaljskega in kočevskega zbora in kot obveščevalec je deloval vse do osvoboditve.

Ivan Jevc-Čufi je z zbirateljskim delom začel takoj po osvoboditvi. Delo je bilo sprva nesistematično. Vsemu je botrovalo veliko veselje do zbirateljskega dela. K delu ga je vzpodbujala Marica Melik, prijateljica njegove pokojne mame. Prvo zbiranje je bilo »mimogrede«. Naporno delo v povojni graditvi domovine pa družina in delo pri ustvarjanju doma so ga preveč obremenjevali. Svojega namena pa ni želel nikdar opustiti. Najbolj pa ga je v to zajetno delo gnala želja, da bi prikazal tistega majhnega človeka, ki je nosilec naše revolucije. In prav temu človeku se moramo oddolžiti na nekakšen način. Več ko je bilo zbranega materiala, bolj se je kazala potreba po sistematični uredi-

tvi. Čufi se je odločil za kartoteko, ki zajema portrete posameznikov. Razvrstil jih je po krajevnih skupnostih. Obravnava krimsko kotlino, ki je zelo veliko žrtvovala. Ta kotlina je bila najbolj postavljena nasilju. Ljudje so trpeli v mokrškem hribovju, saj se je oblast nenehno menjala. Poglejmo le vas Škrilje, ki je bila kar trikrat požgana. Kljub nasilju in velikim žrtvam pa so tu denimo potekale vse glavne zveze med aktivisti s terena in partizani.

Čufi je do danes uspel obdelati prek 3000 portretov. Spremlja jih od vstopa v NOB vse do smrti. Kjer pa pri posamezniku zasledi, da je bilo njegovo predvojno delovanje tudi pomembno in predvsem napredno, obdelata tudi to. Gradivo je dragoceno, saj je opremljeno

tudi s fotografskimi dokumenti.

Njegovo zbirateljsko delo pa do sedaj nikakor ni obstalo le v kartotekah. V veliki meri je pomagal Jožetu Vidicu v knjigi Po sledovih črne roke, kjer mu je pomagal pri obdelavi žrtv v Kozlarjevi gošči. V reviji Borec je objavil obsežno razpravo o delovanju salezijancev in njihovih političnih spletkah. V Naši komuni, glasilu OK SZDL Ljubljana. Vič-Rudnik, je bilo objavljenih že kar nekaj odlomkov iz obsežnega gradiva Društvo kmečkih fantov in deklet na izanskem območju.

Njegovi načrti za delo so še veliki in skušamo mu pomagati.

Skupaj z občinskim odborom ZJB NOV Ljubljana Vič-Rudnik in koordinacijskim odborom za zgodovi-

nopisje pri predsedstvu OK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik smo se že dogovorili, da bomo »fond« Čufi varno spravili, ga ohranili in poskrbeli za nadaljnjo strokovno obdelavo.

Veliko besedi je že bilo izrečenih na račun, kaj je avtorsko delo in kaj ni, in ali sem spada tudi zbirateljsko delo, brez katerega si pisanja današnje zgodovine ne moremo predstavljati.

V naslednjih številkah tednika Naš tovariš TV-15 želimo predstaviti le nekaj usod posameznikov in njihovih poti, nikakor pa ne smemo mimo usod družin, ki so skorajda v celoti žrtvovale veliko članov za svobodo.

Vsi ti prispevki naj bodo le skromna oddolžitev za Čufijevo delo.

Mojca Černe

gozdno
gospodarstvo
bled

n. sol. o. Ljubljanska 19, Bled

Telefon: dir. 77-287
h. c. 77-361, 77-364telegram: GG Bled
poštni predal: 42

TEMELJNE ORGANIZACIJE ZDRUŽENEGA DELA (n. sub. o.) 19
GOZDARSTVO BOHINJ, BOHINJSKA BISTRICA, GRAJSKA C. 10
GOZDARSTVO POKLJUKA, BLED, TRIGLAVSKA C. 47
GOZDARSTVO JESENICE, JESENICE, TOMŠIČEVA C. 68
GOZDARSTVO RADOVLJICA, ŠERCERJEVA C. 37
GOZDNO GRADBENIŠTVO BLED, LJUBLJANSKA C. 19
GOZDNO AVTOPREVOŽNIŠTVO IN DELAVNICE, SP. GORJE 1
TEMELJNA ORGANIZACIJA KOOPERANTOV (n. sub. o.):
ZASEBNI SEKTOR GOZDARSTVA BLED, LJUBLJANSKA C. 19
DS SKUPNE STROKOVNE SLUŽBE BLED, LJUBLJANSKA C.

DRAGA PRI KOČEVJU

Nova pobratenja

V letu 1942 so italijanske okupatorske enote odpeljale številne prebivalce in družine z območja sedanje KS Draga in Osilnica ter tudi drugih krajev Slovenije v taborišče Rab. V spomin na te hude in tragične dni, ki so jih taboriščniki preživljali v tem zelo znanem taborišču, skoraj vsa poveljna leta organizirajo izlet na Rab z namenom, da se teh dogodkov ne pozabi. Da bi bili krajanji v karajevni skupnosti Draga in tudi drugih okoliških krajev trdneje povezani s prebivalci Raba in krajevnih skupnosti Kampor v tej občini, se dogovarjajo za pobratenje KS Draga in KS Kampor iz občine Rab. Listino o pobratenu naj bi podpisali 14. septembra letos v Kamporju, kjer takrat v tem kraju praznujejo krajevni praznik. Načrtujejo tudi pobratenje med občinama Kočevje in Rab. To listino pa naj bi podpisali ob letošnjem občinskem prazniku občine Kočevje 3. oktobra.

VIKTOR DRAGOS

KOROŠKA

Še vedno se morajo
bojevat za svoje
pravice

Na Peršmanovi domačiji nad Železno Kaplo v zamejski Koroški so v letu 1944 vojaki SS enote zagražili strahovit zločin: 7 Sadoznikovih otrok, starih od 1 do 12 let, njihovo mater Ano, očeta Luko, 80 let staro mamo Frančiško in teto Katarino so zverinsko pobili, požgali hišo in gospodarsko poslopje, žrtve pa zažgali.

V spomin na ta tragični dogodek je Zveza koroških partizanov iz Celovca, potem ko so domačijo obnovili, na njej postavilo spominski plošči z besedilom v slovenskem in nemškem jeziku. Domačija je poslej preurejena v muzej protifašističnega boja na Koroškem. O tem pričajo številni dokumenti in fotografije iz predvojnih in medvojnih dni, ki so razstavljeni v spominski sobi.

Peršmanova domačija, ki je spominski dom.

Zraven domačije je Zveza koroških partizanov pred dvema letoma odkrila spomenik, ki je simbol koroškega in mednarodnega boja proti nacizmu. Posvečen je na Svinjski planini padlim partizanom pripadnikom 8 narodnosti. Enak spomenik so koroški partizani odkrili že leta 1947 ob navzočnosti zastopnikov zaveznih sil v Sertrupertu pri Velikovecu. Neznani storilci pa so ga v noči od 10. na 11. september 1954 razstrelili. Avstrijske oblasti, ki bi ga morale obnoviti v prvotni obliki, tega niso storile, niti niso odkrile storilcev. Namesto tega so postavili na kraju le kamnito ploščo z napisom: Borcem za svobodo! O partizanih seveda ni ne duha ne sluha. Zdi se tako, kakor da jih na Koroškem ni bilo ali da jih ni več. Kakor neka tako, da na Koroškem ni bilo odporniškega gibanja, kjer ne bi nosili levji delez prav Slovenci kor borci proti nacizmu. Žal morajo biti to še danes.

Ob Peršmanovi domačiji se vsako leto zberejo ne le preživeli borci partizani, njihovi aktivisti in sodelavci NOB zamejske Koroške, temveč tudi iz naših krajev. Vedno več je mladine. Semkaj prihaja tudi vedno več naprednih avstrijskih in drugih demokratov.

Osrednjo pozornost na letošnji manifestaciji ob Peršmanovi domačiji so posvetili štirideseti obletnici zmage nad fašizmom in temu toliko da Avstrija, po letih še vedno ni izpolnila obveznosti, ki izhajajo iz 7. člena mednarodne avstrijske državne pogodbe, katere podpisnik je tudi Jugoslavija. Namesto tega posamezniki krogi zatrjujejo, da so svojo obveznost že zdavnaj izpolnili.

Nekateri krogi, zlasti pripadniki koroškega heimatdiensta in svobodnjaške stranke, si celo prizadevajo za dosledno ločitev šol v slovenskem in nemškem jeziku. Tovrstni argumenti so skorajda dobesedno podobni tistim, ko so nacisti utemeljevali v letu 1937 ločitev židovskih otrok od nemških. K vsem temu je treba še opozoriti na Haidnerjevo tezo (predsednik svobodnjaške stranke na Koroškem), da bo Koroška dežela šele tedaj svobodna, ko bo resnično nemška. V teh in podobnih zahtevah je mogoče videti zakoreninjenost nemškega nacionalizma na Koroškem. Ali res slovenska manjšina na Koroškem ogroža Avstrijo?

Širša demokratična javnost v Avstriji že nekaj časa vedno manj sledi tezam o menda komunističnih in iredentističnih koroških Slovencih. Vloga in delez koroškega partizanstva za postavitev nove svobodne Avstrije po letu 1945 sta danes v širši demokratični javnosti (žal zunaj Koroške) vedno bolj priznani. Mlajši rodovi na Koroškem ne sledijo več vsaj ne v taki meri kot nekoč, takim nemškonacionalnim zahtevam. Res pa je, da večinske stranke slej ko prej vodijo defenzivno politiko do nemško-

nacionalnih sil. Zaradi tega še vedno poudarjajo take in podobne zahteve v Avstriji.

Slovenci v zamejski Koroški v svojem boju nimajo kaj izgubiti. Boj koroških Slovencev za narodno enakopravnost je tudi boj za demokratične odnose v deželi Avstriji.

Slovensko manjšino v zamejski Koroški čakajo še težke naloge. Pri tem jih krepi zavest, da se bojujejo za pravično stvar in da pri tem niso sami.

DRAGO MIKLAVEC

CELJE

Desetletnica
rakreacije
upokojujencev

Letos je športna rekreacija upokojujencev športnikov zelo živahha. Pred 10 leti je misel za organizacijo športne rekreacije na Tolminskem naletela na plodna tla. Kmalu so zaživel najrazličnejše športne sekcije po vsej Sloveniji.

Ob tem je treba poudariti, da pri športni aktivnosti nekaj tisoč slovenskih upokojujencev ne gre le za razvedrilo in športni užitek posameznikov, temveč za gibanje in korak naprej v naši telesni kulturi. Ne smemo pozabiti tudi dejstva, da bo ob koncu tisočletja v Sloveniji že 17 odstotkov prebivalstva starejšega nad 60 let. Tudi za njih je potrebno pripraviti možnosti, da bodo lažje opravljali svoje športne naloge, ki jih bodo gotovo še izboljšali.

Ob tej priložnosti je Zveza društev upokojujencev Slovenije pripravila jubilejni bilten, v katerem prikazuje celotni razvoj športne dejavnosti upokojujencev v zadnjih 10. letih. Pripravili so tudi več tisoč ličnih spominskih značk z rdečo in modro podlago ter ustreznim besedilom. Cena značke je 50 dinarjev.

V teh dneh, to je v septembru in oktobru, bodo priredili več športnih tekmovanj. Prvo bo 18. septembra v Ljubljani, ki ga organizira mestna zveza Društva upokojujencev Ljubljana. To bo drugo republiško prvenstvo balinark. Letos bo sodelovalo osem ekip – Postojna, Pivka, Laško, Kamnik, Ajdovščina, Maribor, Deskle – Anhovo, in Ljubljana. Ta šport zadnje čase vse bolj osvaja upokojujence, čeprav je bil do nedavna moška domena. Tekmovanje bo v športni hali balinarskega kluba Zarja.

Naslednja prireditv bo 21. septembra. V moderni hali Društva upokojujencev v Postojni bodo tekmovali v balinanju. Pomerile se bodo najboljše dvojice. Organizator je DU Postojna.

Upokojujenci bodo tekmovali, malo čudno se sliši, tudi v gobarstvu, in sicer 28. septembra v Ljutomeru. Letos se bodo pomerili že petič. Čeprav je za nekatere vožnja v Ljutomer dolga, jo bo odtehtal športni užitek v naravi. Ekipa gobarjev bo štela tri člane.

V soboto, 5. oktobra, bo slavna sklepna prireditv v štirih športnih panogah. Tekmovali bodo v kegljanju, streljanju, šahu in balinanju. Med seboj se bodo pomerile najboljše ekipe. Organizator te največje prireditve Društvo upokojujencev Celje pričakuje udeležbo nad 300 športnikov.

VINKO BOVCON

Obvestila

Ob jubilejni 40. letnici ustanovitve roda za zveze JLA in dokončne zmage nad fašizmom bo sekcija kurirjev in vezistov NOV za ljubljansko področje, skupaj s starešinami vojašnice Ljuba Serčerja in planinskih društvom podjetja za PTT promet, Ljubljana, organizirala proslavo in vrsto prireditev, ki bodo potekale takole:

1. KVIZ o zvezah med NOV bo organiziran 19. 9. 1985 ob 17. uri v vojašnici Ljuba Serčerja. Zaželeno je, da pride poslušat čim več naših članov;

2. OKROGLA MIZA o šolanju vezistov in delovanju zvez med NOV bo 24. 9. 1985, ob 17. uri v vojašnici Ljuba Serčerja. Vabljeni vsi kurirji in vezisti;

3. Glavna proslava ob dnevu vezistov bo 26. 9. 1985, ob 10. uri v vojašnici Ljuba Serčerja. Vabljeni vsi kurirji in vezisti.

4. Tovariško srečanje vseh vezistov iz NOV in po vojni bo dne 27. 9. 1985 z začetkom ob 20. uri v prostorih Doma JLA v Ljubljani.

5. Priključili se bomo tudi k skupnemu planinskemu izletu na Boč, ki ga organizira planinsko društvo podjetja za PTT promet, Ljubljana.

Izlet bo v nedeljo, 15. 9. 1985. Odhod iz Ljubljane ob 6.30 z vlakom do Poljčan, peš ali z busom do vrha. Končni del bo ob 11. uri. Organiziran bo tudi ogled telekomunikacijskih naprav na Boču.

Odhod vlada iz Poljčan za Ljubljano bo ob 17.30.

Hrana in pijača na samem kraju.

Stroški potovanja znašajo 250,00 dinarjev. Prijavili se bomo direktno v planinski pisarni PTT, Trg OF 6, Ljubljana, in sicer: torek, sredo, četrtek od 15. do 17. ure, petek od 9. do 11. ure.

Na svidenje vsaj na eni od prireditev.

Za ODBOR SEKCIJE
kurirjev in vezistov NOV
za ljubljansko področje

Vabila

Skupnost borcev Dolenjskega odreda in družbenopolitične organizacije krajevne skupnosti Dobovec vabijo na proslavo ob krajevnem prazniku in odkritju spominskega obeležja Dolenjskemu odredu NOV in POS 15. septembra 1985. Ob 10. uri bo skupščina borcev Dolenjskega odreda pred osnovno šolo na Dobovcu, ob 11. uri pa začetek proslave.

Udeležence, ki se bodo pripeljali z vlakom do Trbovelj, bo na železniški postaji čakal poseben avtobus z odhodom ob 9.30.

Odbor skupnosti borcev Dolenjskega odreda NOV in POS

★

V počastitev 40. obletnice zmage nad fašizmom in ob praznovanju krajevnega praznika vseh krajevnih skupnosti v kotlini Medvod bo KO ZZB NOV Sora skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami odkrila obnovljeno grobišče z imeni treh padlih borcev iz Dolomitov in to v petek, 13. septembra 1985, ob 16. uri na Osolniku (pri križu).

K odkritju vabimo vse borce, posebno udeležence tega boja, mladino in krajanje, da tako obudimo spomin na padle žrtve iz boja pod Osolnikom dne 6. 6. 1942.

Krajevna organizacija
ZZB NOV Sora

★

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana vabi vse borce in aktiviste na tovariško srečanje v nedeljo, 22. septembra 1985, ob 11. uri na Veliki planini pri gostišču Šimnovce.

Za Ljubljancane je najbolj primeren prevoz z avtobusi, ki vozijo iz Ljubljane ob 7.40 in ob 8.40.

Do žičnice vozijo avtobusi iz Kamnika vsako uro.

Na svidenje na Veliki planini!

Področni odbor
Koroških partizanov Ljubljana

★

Dne 14. septembra ob 10. uri bo v Kranju zbor brigade. Proslava bo ob 40. obletnici prihoda 5. prekomorske brigade v Slovenijo. Zbrali se bomo na prostoru Gorenjskega sejma. Zboru in kulturnemu programu bo sledilo tovariško srečanje.

Vabljeni so vsi borci 5. prekomorske brigade in njihovi svojci!

Skupnost borcev 5. prekomorske brigade
Ivana Tursiča – Iztoka
Pododbor Ljubljana

★

V spomin na zadnji boj borcev 2. bataljona Kokrškega odreda v gozdovih Udin boršta razpisuje ŠD Kokrica, sekcijo za rekreacijo, 6. tek po Udin borštu '85. Tekmovanje bo v soboto, 14. septembra 1985, ob 16. uri na Kokrici, s startom in ciljem pred osnovno šolo.

Prijavite se lahko na dan prireditve od 14. ure naprej pred osnovno šolo na Kokrici. Startnina bo 100 dinarjev, za pionirje brezplačno. Organizator bo poskrbel za okrepčilo.

Pred dobrimi 43 leti je bil na Žagi na Gorjancih ustanovljen 3. (Džemsov) bataljon Tomšičeve brigade, ki je med slovitro roško ofenzivo varovala vodstvo slovenskega osvobodilnega gibanja na Kočevskem Rogu. Ta bataljon je s svojimi akcijami veliko pripomogel k deblokiranju Kočevskega Roga med veliko italijansko ofenzivo, še prej pa je z razbitjem zloglasnega belogardističnega Stajerskega bataljona pomagal tudi razkrinkati prvo belogardistično vojaško formacijo, ko so bili belogardisti potisnjeni iz ilegale in so se morali s hudimi izgubami zateči pod okrilje Italijanov v Novem mestu.

Kot spomin na ustanovitev tega bataljona v avgustu 1942. leta bo odbor 1. SNOUB Toneta Tomšiča odkril v soboto, 14. septembra ob 11. uri spominsko obeležje na Žagi na Gorjancih, na katerega se borci Tomšičeve že dolgo pripravljajo z vso vnemo. Tako pričakujejo, da se bodo odkritja tega obeležja v Gorjancih udeležili tudi številni borci partizanskih brigad in odredov, ki so se bojevali na območju Gorjancev in Zumberka v stavu teh enot. Z enako prisrčnostjo pa bodo pozdravili v svojem krogu tudi vse aktiviste in udeležence NOB z Dolenjske, Bele krajine in Zumberka.

Da so tomšičevci lahko uresničili svojo davno željo po postavitvi tega spominskega obeležja, jim je z velikim denarnim prispevkom pomagal zlasti Geološki zavod Slovenije, ki je tudi sicer pomagal pri pripravi proslave; to je primer, vreden najširšega posnemanja.

Odbor 1. proletarske SNOUB
Toneta Tomšiča

Odbor borcev jurišnega bataljona 31. divizije NOB vabi svoje borce, svojce padlih borcev bataljona in še posebej svojce padlih v boju pri Lipi na Krasu, predstavnike domobilnih občin Logatec, Idrija in Škofja Loka, predstavnike KS Ziri in Temnica na Krasu, borce drugih enot, mladino in občane, naj se udeležijo odkritja spomenika veliki zmagi bataljona proti 7. bataljonu SS divizije Prinz Eugen, dne 16. januarja 1945 pri Lipi na Krasu, in borcem: Jožetu Hodniku iz Logatca, Josipu Boriču iz Derešanov, Janezu Mačku iz Bukovskega vrha v Poljanski dolini, Francu Grosu iz Vira pri Domžalah, Jožetu Nastranu s Trate pri Cerkljah na Gorenjskem in Martinu Pušarju (neznano bivališče), ki so padli v tem boju.

V temekaj urnem boju je bataljon zdesetkal sovražno enoto, saj je na bojišču obležalo 72 esesovcev in več kot 50 ranjenih. Zaplenil pa je veliko orožja in vojaške opreme. Spomenik, ki je delo avtorja D. Damjana Humarja in Toneta Svetine, bomo odkrili v nedeljo, 15. septembra 1985, ob 13. uri pri Lipi na Krasu.

V kulturnem programu bodo sodelovali šolska mladina in pevski zbor ter godba na pihala iz Opatjega sela, slavnostni govor bo imel nekdanji politični komisar 31. divizije Ivan Franko-Iztok.

Dostop do Lipe je možen iz Nove Gorice skozi Miren, iz Sežane skozi Komen in Vipave prek Stanjela.

Predsednik:
Franc Kovačič-Tarzan

★

Skupnost borcev Goriškega vojnega področja vabi vse borke in borce komande Goriškega, Vipavskega in Idrijskega vojaškega področja, pripadajočih enot, komande mesta in drugih enot, naj se udeležijo odkritja pomnika veliki zmagi pri Lipi na Krasu nad 7. bataljonom SS divizije Prinz Eugen, 16. januarja 1945. leta, ki so jo izbojevali udarni bataljoni 31. divizije, udarni vod komande Goriškega vojnega področja in tamkajšnji krajanji Lipe in Skrbine na Krasu.

Pomnik bomo odkrili v sklopu občinskega praznika občine Nova Gorica v nedeljo, 15. septembra 1985, ob 13. uri.

Vaša številna udeležba bo ponovno prispevala k večji in lepši slovesnosti ob spominu na vojne dogodke ter na aktivno sodelovanje domačinov v narodnoosvobodilnem boju.

★

Ob štirideseti obletnici bojev v območju, ki ga je od 13. do 15. marca 1945 okrog Menine sklenila 23-krat močnejša sovražnikova vojska, vabimo udeležence teh hudih bojev na tovariško srečanje 15. septembra ob 9. uri.

Zborno mesto bo na cesti od Laz proti Češnjicam v Tuhinjski dolini (približno kilometer pred Češnjicami). Ob 9.30 bo na tem kraju, kjer so se brigade in enota VDV izvale iz obroča, odkrito spominsko obeležje. Razen kratkega govora bo tudi kulturno umetniški program, ki ga prireja ZB in KS Tuhinj.

Predvidoma ob 11. uri naj bi se v koloni napotili po zelo dobri gozdni cesti čez Bibo do doma na Menini (1453m.). Tu bi pri spomeniku padlim na Menini položili venec, v domu pa bi se zadržali na tovariškem srečanju. Z obujanjem spominov želimo zbrati čim več podrobnosti o teh bojih za brošuro, ki jo pripravlja Franc Sever-Franta.

Kdor se srečanja ne bo udeležil, pa naj spomine napiše in jih pošlje Severju na naslov: Ljubljana, Linhartova 5. Dogodke v zvezi s prenosom ranjenecv iz obroča pa na naslov: Ivan Krulc, Ljubljana, Kodrova 26. Posebno prav bi prišla imena padlih in ranjenih, podatki o komandnem kadru čet in bataljonov, osebna doživetja udeležencev boja itd. .

V domu na Menini bo poskrbljeno za gostinske storitve. Tudi prevoz naj si organizira vsak sam oziroma v organizaciji ZB. Cesta od Češnjic naprej je primerna za vsa osebna vozila in kombibuse.

Po pooblastilu Odborov
6. in 11. SNOUB
Ivan Krulc-Iztok

Obveščamo borce Levstikove in Ljubljanske brigade, da bo 14. septembra 1985 odkritje spominskega obeležja borcem, ki so padli v nemški ofenzivi 1943. leta v bojih, ki sta jih bojevali Levstikova in del Ljubljanske brigade na Krimu. Še posebej vabimo vse borce, ki so se udeležili teh bojev. Borci Levstikove brigade bodo imeli ob tej priložnosti tudi svoj redni zbor, zato je zaželeno, da se udeležijo zboru v čimvečjem številu.

Vabimo tudi nekdanje terenske odbore, aktiviste OF, in prebivalstvo okoliških krajev, ki so z nami preživljali te težke dneve. Želimo, da se srečanja udeležijo tudi čim več mladine.

Spominsko obeležje je postavljeno ob cesti, ki vodi z Rakitne v Gornji Ig. Odkritje spominskega obeležja s kulturnim programom bo ob 11. uri, zbor borcev Levstikove brigade pa ob 10. uri. Organiziran bo poseben prevoz borcev z odhodom avtobusov s Trga osvoboditve v Ljubljani (izpred Univerze) 14. 9. 1985 ob 8.30.

Posebnih vabil ne bomo pošiljali.
Odbor skupnosti borcev
8. SNOUB Frana Levstika

Naša letošnja filmska žetev

Kljub vsemu hudemu, kar nam je naštevati ob vsakokratni omembi naše kinematografske sedanosti (razdrobljenost organizacij, ki filme bodisi proizvajajo ali jih kupujejo na tujem; njihova pogostokrat neustrezna kadrovska podoba; skopost družbe pri devizah za filmske nakupe; pretežno nizka raven povpraševanja in s tem tudi ponudbe – in kar je podobnega), stvari vendarle niso tako temne, kot so videti na prvi pogled. Vselej spet pridejo naokrog filmski zvitki, ki si jih je vredno ogledati in sodijo v človekovo doživljajsko dediščino.

Tudi letos, v sezoni, ki se začne, bo tako. Nobenih razlogov ni za kakršenkoli preplah. Brez zadreg lahko napovemo – ob vsem drugem – vsaj petdeset zares dobrih novih filmov, med katerimi bodo zanesljivo tudi nekatere jugoslovanske filmske premiere.

Sedemindvajset novih del jugoslovanske kinematografije smo si ogledali že na poletnih festivalih (v Pulju, Nišu in Vrnjački banji) ter na projekcijah v okviru Pule po Puli, manifestacije, ki jo gojijo po vseh jugoslovanskih republikah ter nemara še najbolj organizirano in sklenjeno tudi po slovenskih mestih, kajti akcija je zares vse-slovenska.

Na rednem sporedu bodo ti filmi ob različnih terminih tja do naslednje pomladi. Bralcem, ki jim priporočamo ogled, želimo

posamezna filmska dela, ki so jih podpisali domači režiserji, predstaviti že vnaprej, in sicer po tematskih sklopih, kakršni so. Med 27 letošnjimi filmi se trije ubadajo z dogajanjem v času med prvo svetovno vojno in neposredno po njej, se pravi z odmevi oktobrske revolucije v zavesti našega življenjskega prostora in v naši dediščini (to so Rdeči in črni, Dediščina ter Horvatova izbira). Šestero filmov posega v čas preizkušenj med minulo vojno ter v čas, ki je tej vojni neposredno sledil (Tudi to bo minilo, Orkester neke mladosti, Ljubezen, Vozel, Držanje za zrak, Oče na službeni poti). Dva filma se ubadajo s spomini na doživljanja v obdobju, ki ga lahko označimo kot minula leta ali desetletja in torej sodi v našo preteklost (Človek zemlje, Šest dni v juniju). Štirje izmed filmov imajo pred očmi našo neposredno življenjsko in družbeno sedanost v njeni dramatično zaostreni optiki (Ada, Una, Naš človek, Tajvanska kanasta). Naslednji štirje se z isto sedanostjo ubadajo humorno, komedijsko (Anticasona, Debeli in suhi, Z moškimi ni lahko ter Od petka do petka). Trije – ali nemara štirje izmed filmov se ozirajo na stvarnost skozi filter groteske, v igrivi dramaturški strukturi, na način globalne metafore (to so filmi: Življenje je lepo, Jagode v grlu, Ovni in mamuti ter – na svoj in svojevrsten način – Proka). Na posebnem »odru« pa je film, katerega psihološko ponotranjena te-

ma (Ljubezenska pisma s premislekom) je neke vrste izjema, saj gre za dramo izrazito emocionalnih nabojev.

Vsako izmed teh »skupin« bomo – skozi naslednje tedne – opisali posebej. Za začetek

Ljubezenska pisma s premislekom

Hrvaškega režiserja Zvonimira Berkovića, ki kot filmski avtor ni kdove kako ploden, saj je posnel šele tretji celovečerni film, od zanimivega Rondoja, njegovega prvenca, pa je minilo že dolgih devetnajst let. Filma snema po lastnih scenarijih, opiraje se na svoje dramaturško znanje, ki je tudi temelj njegovega poklica: dela namreč kot profesor dramaturgije na zagrebški akademiji. Berković se ne ubada z objektivno sliko časa in družbe, pač pa je ves zazrt v notranja čustvena in miselna stanja svojega junaka (predavatelja glasbene estetike), v njegovo neizživeto ljubezensko slo, ki jo doživlja med večtedenskim ležanjem v bolnišnici, kamor prihaja k postelji njegovega sosedu na obisk lepa mlada žena, pravo utelešenje estetske skladnosti in ravnotežja, ki si ga sam želi z vsem svojim bitjem. Piše ji – anonimno – ljubezenska pisma, s katerimi naj bi si osvojil njeno dušo, ter ugotavlja, kako se njena notranja podoba ob teh pisem spreminja, ne da bi slutila, kdo jih piše. Ko pa se ji naposled po dolgih mesecih izpove, je prepozno: njena transformacija je že mimo, poiskala si je odrešitev v objemu nekoga drugega. Neuslišani

Prizor iz Ljubezenskih pisem

ljubimec ostane praznih rok.

Berkovičev film je čustveno nabit, ves prežanjen z emocijo, pri tem trpko lep, neke vrste elegija ali filmska etuda, kakršnih se iz svojega filmskega gledanja spominimo, ko omenjamo Viscontija, Resnaisa, Mikhalkova, Sauro, Bergmana in še vrsto podobnih »pesnikov« filmskega traku. Je pa seveda ves obrnjen navznoter, v človekovo psiho, in nam o objektivnem družbenem času oziroma odnosih ne spregovori. Nastal je pač iz avtorjevih izpovedno drugačnih namenov.

Viktor Konjar

Nekaj igalskih obrazov iz MGL

Kaj nam obetajo

Sezona pred durmi

Organizatorji kulturnih dejavnosti so ta hip zadovoljni: zanimanje za kulturo na Slovenskem je slejkoprej veliko. Gledaliških in koncertnih abonementov je marsikje več, kot je prostih sedežev. Po tej plati se nam torej tudi v začenjajoči se sezoni ni bati ne težav ne zastojev.

Vprašujemo pa se, ali bodo kulturniški hrami svojim gledalcem in poslušalcem tudi zares ponudili tisto, česar se od njih nadejamo.

Vnaprej tega seveda ne moremo presoditi. Svoje bodo povedala dejanja sama, oceno bosta sproti podajala odziv med publiko in strokovna kritika. In seveda – ob koncu sezone – kritični povzetek tega, kar se bo zgodilo. Takrat bomo pač lahko ločevali zrnje od plev.

Za zdaj si lahko ogledamo samo, kaj je posejano – v upanju, da bo zraslo, kar ima zrasti. V ta namen bomo skozi več števil našega tednika v tej rubriki predstavili repertoarne napovedi in obete posameznih slovenskih gledališč, razstavišč, koncertnih poslovalnic, založb in drugih nosilcev kulturnoumetniške ponudbe na Slovenskem.

Prvo bodi Mestno gledališče ljubljansko, ki je letos z največjo organizacijsko vneto obveščalo ljudi o tem, kaj pripravljajo, ter izvajalo vpisovanje abonementov z zares širokopoteznimi propagandnimi zamahi.

Repertoar za občinstvo

»Občinstvo je tisto, ki nam je ostalo zvesto do kraja,« je v uradni besedi, objavljeni v repertoarnem prospektu, zapisal umetniški vodja Mestnega gledališča Zvone Sedlbauer. Pa še: »Občinstvo je tisto, ki je privedlo v naš mali teater novo občinstvo.« Ali: »Največji dosežek je v neizpodbitnem dejstvu, da nismo izgubili občinstva... To občinstvo je naj-

večja pridobitev Mestnega gledališča ljubljanskega.«

Zelijo si še naprej gojiti »tvoren, živ dialog« z občinstvom. Ta dialog »naj ne bo nikdar prizanesljiv, nikdar brez problema in globine...«

V ta namen so si za sezono 1985/86 izbrali igre:

»Proces« Franza Kafke (v Kreutzerjevi dramatičiji) – kot zavzet in resen poskus razmisleka o svetu, v kakršnem je bilo živeti tragičnemu Kafkovemu junaku Josefu K. in je v njem, če natanko premislimo, zaukazano živeti tudi nam.

»Grenke solze Petre von Kant« pred nekaj leti umrlega nemškega dramatika in režiserja Rainerja Warnerja Fassbinderja. Junakinja igre (neke vrste ironično zastavljena melodrama) je nevrotično, nezadoščeno žensko bitje, ki išče izhod iz občutja obče družbene banalnosti v lastno svobodo, ki jo najde v homoerotičnem odnosu z drugo žensko.

»Hobson v škripcih« angleškega komediografa Harolda Brighousa je zabavna igra, v kateri bodo na ogled težave in prigode starega čevljarja in njegovih za žnitev godnih hčera.

»Razbiti vrč« Heinricha von Kleista je znano klasično delo, komedija z jeklimi satiričnimi ostmi zoper nasilnost avtoritarne oblasti. Gre za pravdo zaradi »razbitega vrča« in za tisto, kar sodi zraven.

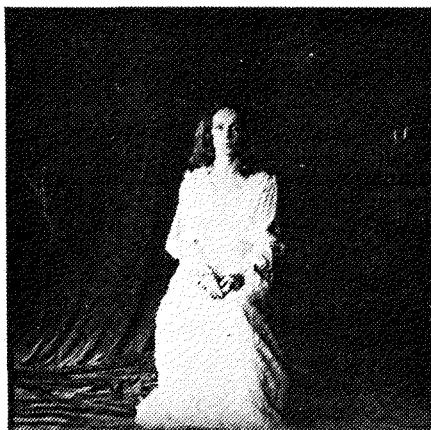
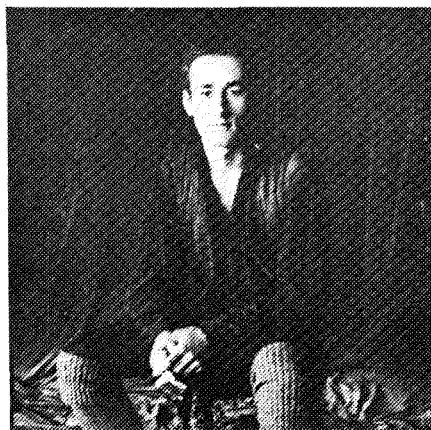
»Lahko noč, mama« ameriške avtorice Marshe Norman je dialog ob neizogibni odločitvi mlade ženske, da si vzame življenje.

»Klopca« sovjetskega avtorja Aleksandra Gelmana je tragična upodobitev človeka, ki se zave svojih stisk in tone vse globlje v brezimno povprečnost malega človeka.

Daleč od tega, da bi bili »na repu«, bosta v repertoarju Mestnega gledališča tudi slovenska in jugoslovanska noviteta, ki pa še nista definirani.

Kar zadeva slovensko delo, menijo odbrati najboljše besedilo, prispelo na razpis na temo Ljubljana mesto heroj, medtem ko so sklenili na najbolj primeren novi jugoslovanski tekst še nekoliko počakati: nekaj del namreč še nastaja – radi bi bili pač tudi po tej plati sveži ter zanimivi.

V. K.

Monografija Pohorski partizani 1943

Monografija Mirka Fajdige je jubilejna, šestdeseta knjiga edinstvene zbirke Knjižnice NOV in PO Slovenije. Avtor nazorno prikazuje enoletno obdobje partizanstva od padca legendarnega Pohorskega bataljona 8. januarja 1943 do ustanovitve Zidanske-Pohorske brigade 8. januarja 1944. V monografiji, ki presega 547 strani, je poudarjena trimesečna kriza pohorskega partizanstva po padcu Pohorskega bataljona, nato ustanovitev in delovanje druge Pohorske čete, drugega Pohorskega bataljona, Pohorske čete Stajerskega odreda, obnovljenega drugega Pohorskega bataljona in Pohorskega odreda. Vrhunec enoletnih prizadevanj, bojov in akcij je ustanovitev Zidanske brigade na Pohorju. Knjiga zajema tudi številne povezave pohorskih partizanov leta 1943 s sodelavci na Pohorju in v širši okolici (Maribor, Prlekija, Saleška in Mislinjska dolina, Koroška, Gradec, Dunaj), od koder so prihajali na Pohorje novinci in preizkušeni partizani. Delo je zasnovano na partizanskih in okupatorjevih dokumentih kot tudi na pričevanju številnih borcev in partizan-

skih sodelavcev. Zelo zanimivi so zlasti doslej neznani podatki iz okupatorjevih arhivov, iz katerih je moč spoznati nevarno in organizirano delovanje gestapovske tajne agencije kot tudi njenega legalnega aparata.

Knjiga Pohorski partizani 1943 je pričevanju o okupatorjevem nasilju. To ni moglo zavreti zmagovitega narodno-osvobodilnega boja, ki je bil sad uspešnega in pogumnega boja partizanov, aktivistov, ilegalcev, številnih sodelavcev in zlasti pohorskih ter drugih domoljubnih kmetij. Besedilo bogati 9 zanimivih skic, 36 partizanskih in drugih fotografij ter 60 fotografij partizanskih domačij. Avtorja opreme sta akademski slikarja Bronislav Fajon, za založbo Obzorja in Vladimir Lakovič, za Partizansko knjigo.

Strokovna recenzenta dr. Milan Ževart in prof. Ivan Križnar sta pestro vsebino ocenila z nekaj besedami takole. Ževart: »Monografija je temeljito delo in pomemben prispevek k poznavanju NOB na Pohorju ter tudi na Stajerskem«. Križnar: »Obravnava je celovita in konkretna.«

Miroslav Grašič

Vodnik skozi Triglavski narodni park

V prizadevanjih za čim širšo popularizacijo Triglavskega narodnega parka, utrjevanja znanja, o njegovi naravni in kulturni dediščini, med Slovenci in tujimi obiskovalci, predvsem pa za oblikovanje kulturnejšega odnosa do našega skupnega okolja, bogastva in ponosa našega naroda je nedolgo od tega uprava zavoda Triglavski narodni park, ki ima sedež na Bledu, izdala nadvse dobrodošel vodnik Triglavski narodni park v 8000 izvodih. V poljudni obliki na 244 straneh izvemmo vsega po malem o celotnem narodnem parku. Tu so podatki z geološkim pregledom, opisom živalstva in rastlinstva, kratek zgodovinski presek, do predstavitev planinskega sveta in gora, planšarstva in nekateri potopisni prispevki. Tako bo vsakdo, od naključnega obiskovalca do dobrega poznavalca tega območja lahko dobil kaj novega za izpopolnitev svojega znanja o Triglavskem narodnem parku. Vsebin vodnika so bogato dopolnili z odličnimi črno-belimi in barvnimi fotografijami, risbami in skicami. Vodniku je priložena tudi pregledna topografska karta narodnega parka v izmeri 1:100.000 z oznako njegovih meja. Vanjo je vključen tudi pregled naravnih in kulturnih spomenikov in vrisana črta soške fronte v prvi svetovni vojni.

Vodnik Triglavski narodni park bodo ljubitelji naših naravnih lepot lahko kupili v knjigarnah v Sloveniji po ceni 1.200 dinarjev. Razposlali so ga tudi šolam, turističnim agencijam in organizacijam ter drugim dejavnikom, ki se tako ali drugače ukvarjajo s turizmom. Da bi bil vodnik dostopen čim širšemu krogu domačih ljudi in tujcem, bi ga kazalo čimprej prevesti v več tujih jezikov, predvsem v angleščino, nemščino in italijanščino. Pri tem bi jim bile v veliko pomoč turistične organizacije in tudi nekateri sisi. Vsem, ki so prispevali gradivo in slikovni material, glavnim avtorjem in soavtorjem, ki jih je okoli 20, predvsem pa glavnemu in odgovornemu uredniku Ivanu Fabjanu velja izreči posebno priznanje za to koristno in potrebno publikacijo, prav tako pa tudi upravi zavoda Triglavski narodni park, ki vse bolj opravičuje svoje poslanstvo na tem lepem območju naše ožje domovine.

J. R.

Svet brez sovraštva

Z Miro Mihelič je odšla z zdaj že močno razredčenega odra še ena izmed glavnih oseb, ki so odigrale veliko, dragoceno predstavo v naši povojni književnosti. Sleherno slovo ob smrti prizadene in boli. Za trenutek se zazdi, kot da je oder prazen. Glas utihne, žarometi ugasnejo. A ko čez čas znova odpremo oči, je oder nenadoma spet ves svetel. Dejanja niso odšla. Kar je bilo ustvarjeno, je še vedno tu – tu bo ostalo.

Za pisateljico Miro Mihelič je ostala bogata ustvarjalna bera. V številkah povedano: petnajst romanov, tri drame, petdeset prevedenih romanov ter neizbrisna sled njenega sodelovanja v slovenskem založniškem in književniškem oziroma prevajalskem delovanju. Vse naštetu pa še zdaleč niso kakršnakoli pozabljena znamenja ob poti. To velja tako za njena lastna dela kot za knjige, ki jih je prevedla. Glavnino svojega prevajalskega dela je opravila v času, ko sta knjiga in založniško dejanje štela več, kot štejeta danes. Šlo je za prevajanje temeljnih del iz svetovnih jezikov v slovenščino, za pokrivanje belih lis in praznin, za vsakokratno obogatitev našega duhovnega prostora. Izbor in ponudba sta ustvarjala podobo in narekovala svoj vzorec povpraševanju – ne narobe. Mira Mihelič je bila eno najvidnejših ustvarjalnih jader v tem dogajanju. Iz svojega bogatega in temeljitega poznavanja klasične in sodobne svetovne literature je suvereno izbirala dela, ki jih slovenščina ni smela zaobiti, in je tako ustvarila prevodni opus zares nenadomestljive in trajne vrednosti.

Iz Ure mojih dni

Na pogreb stare matere sem še lahko šla iz naše hiše, kjer je stara gospa umrla po dveh letih invalidnosti, tako da ni več dočakala dne, ko sem se jaz morala odseliti z vozičkom, na katerega smo naložili najnujnejše stvari in tudi otroško posteljico, v hišo pa se je vselil neki višji nemški oficir, ki je ostal tam s svojim slugo do konca vojne in je v kuhinji pustil nekaj vojaških miz – te so nam po osvoboditvi rabile namesto kuhinjskega pohištva, ki ga ni bilo več. Knjige in pohištvo, vse so raznesli, le tisti velikanski baročni stoli, ki stojijo še danes v dnevni sobi, in miza skoraj tako velika kot soba, so ostali. Tudi knjige so odpeljali in jih nakopičili na dvorišču policijskih zaporov in ko je nekoč Dagmer, znana ljubljanska lahkoživka in hči moje nekdane učiteljice Sumijeve, ki je imela dobre zveze s policijo prišla k znamenitemu Duši, jo je vprašal: »Haben sie schöne Bücher gern?« Imate radi dobre knjige? Izberite si, kar vam ugaia. Pa ni vzela nobene, povedala je neki moji znanici, da so na dvorišču policaji igrali s knjigami nogomet. Tako se je moja in tudi stričeva knjižnica izgubila kdo ve kam, v jarke, v blato, v sovraštvo, razen nekaj knjig, ki so jih pravočasno rešile moje prijateljice. Toda danes imam več knjig kakor takrat, ko so mi jih nasilno vzeli! Nihče ne more potlačiti misli, naj jih razni totalitarni režimi še tako preganjajo, znova se prikažejo, čeprav so bile zavržene in zažgane, in v tem je veliko upanje.

K sebi me je sprejela moja tašča Olga Pucova (klicali smo jo majka, ker je takrat, ko je dobila prvo vnukinjo, bila še premlada za babico). Bila je debelušna, dobrosrčna ženska, ki je umsko sicer zaostajala za svojim možem, a ga je v družini obvladovala. V meščanskem ženskem svetu je uživala velik ugled, ker ni nikoli opravljala, še manj obrekovala svojih znank in prijateljic, res nisem slišala iz njenih ust žal besede o nikomer, kar je še danes nenavadna redkost. Tudi do mene je bila prizanesljiva celo tedaj, ko sem se ločila od njenega sina. V njenem stanovanju nas je bilo že precej, moj svak Igor, eden najboljših ljudi, kar sem jih poznala, z ženo Milko in hčerko Darjo. Zmeraj smo se povsod stiskali, ne le pri majki, in to je šlo vsem hudo na živce. Sprašujem se, kako to prenašajo v Sovjetski Rusiji, kjer desetletja

živi po več družin skupaj v enem stanovanju? Majka je bila dobra z menoj, vendar ni zmeraj dobro, če si predober. Nekajkrat sem nehvaležno vzdihnila: »Oh, raje bi šla spet v zapor, kakor še dolgo živela tukaj!« in ta bogokletna želja se je še prekmalu uresničila. Nekega večera je po policijski uri spet pozvonilo – došla sem sina – in pred vrati sta bila dva agenta. Ubogi otrok, ki sem si ga vzdignila od prsi, se jima je nasmejal in ta nedolžni nasmeh je še dolgo ostal v meni kot groteskno strašen opomin. Prestrašena majka Olga je jokala, vsi smo jokali, le otrok se je smejal. Odšla sem z odojo pod roko, z zobno krtačko in milom, kakor so mi ukazali, pa saj ni bilo daleč, od Valvazorjeve tja do takratne Bleiweisove, danes Prešernove, na policijo. Še danes ne morem mimo tiste hiše, ne da bi me obšla zana.

Po stopnicah v drugo nadstropje, po tesnem hodniku do nekakšne kamrice, ki je bila celica z enim samim pogradom, prostor, ki je bil, že spet kakor prvič, ko so me zaprli, prepoln žensk. Toliko jih je bilo, da nismo mogle ne sedeti ne ležati, temveč so mnoge le stale druga poleg druge. Iz celice je bila v zid prebita lina, okrogla kot sokolje oko policije. Držala je v sosednjo celico, od koder je bila slišati kriki in stokanje. Tam so mučili zapornice, ki so jih zasliševali po raznih preizkušnih metodah, kadar niso hotele govoriti. Tema, zrak, ki ga nisi mogel dihati, nasičen s soparo znova in obupa in s smradom, zraven pa mrčes, o, kako so bolhe, stenice in uši uspevale v tem krajestvu policije! Ne vem več, kako sem prebila noč, morda sem zadremala stoje in potem sede, ko smo se začele menjavati na tisti »prični«, kakor smo rekle ležišču. Zdaj pa zdaj so pahnili v celico novo in odvlekli od nas nesrečnico, ki so jo bili odpeljali od doma ali včeraj ali predvčerajšnjim ali pred enim tednom, čas ni več štel, kazalci ure so se ustavili v besnilu zasliševanja: kdaj, s kom, kje, kako? Imena, imena! Iz sosednje celice so se spet oglašili kriki: »Oh, tam jih obešajo na natezalnico,« je zašepetala ena mojih sotrpink, ki ji nisem videla obraza in ji nisem vedela imena.

Še zdaj so tisti obrazi in imena nerazložni, pogreznjeni v mrak naše skupne groze. Zjutraj je stražar odprl vrata celice in nas drugo

Z enako mero suverenosti in nenadomestljivosti je dala pečat času in se vpisala v njegovo zavest s svojim lastnim pisanjem, ki je, posamič in v celoti, neke vrste saga v slovenski različici fenomena, ki ga sociologi in drugi – malce stereotipno imenujejo »meščanstvo«. Pisala je pač o sebi, iz svojih lastnih doživljajskih spominov, o sloju, v katerem se je rodila, v njem zrasla in dozorela in nato, v revoluciji, tudi na prizorišču lastne človeške usode in transformacije, doživela njegovo izgnanost, ki ga nekateri poimenujejo »propad stanu«. Ta svoj mladostni svet je v zrelih človeških letih, potem ko je izstopila iz njega in je ugasnil, popisovala, čeprav iz distance, z enako zavzetostjo, poznavanjem in pronicljivostjo pa tudi z enako dinamiko, kot so opisovali Prežih svoje koroške samorastnike, Kosmač svoje primorske bojevnike za srečo in kruh, Kranjec svoje dobre ljudi s prekmurske ravnice – in kot pač vsak pravi pisatelj popisuje svoj svet in njegove osebe, ki jih ima rad, kar pa ne pomeni, da jim ni tudi pravičen sodnik.

S svojo tetralogijo o družini Ramovih (Mladi mesec, April, Klic večera, Mavrica nad mestom) nam je Mira Mihelič občutljivo in poglobljeno opisala ta del naše preteklosti, in to veliko temeljiteje in bolj zares, kot je doslej uspevalo zgodovinopisju. Njeni romani so trdne postavke v zrcaljenju zgodovinskega časa v naši književnosti – tudi kot estetske stvaritve in, ne nazadnje, kot dobro, zanimivo, mikavno branje, zavoljo katerega smo imeli Miro Miheličevko kot pisateljico vselej radi, takšno, dragoceno pričevanje o preteklosti, ki jo ohranja živo, pa bo branje z njenim podpisom tudi poslej, po njenem odhodu.

Tudi ona se je vpisala med slovenske nesmrtnike.

Viktor Konjar

za drugo spustil na stranišče, nato spet nagnal nazaj. Luč, ki je obsevala hodnik in celico, je bila zdaj dnevna, a nikoli ni bila luč bolj oropana svetlobe. Nato sta pome prišla dva agenta in me odpeljala v nekakšno pisarno, toda niso me zaslišali, temveč sem morala najprej poribati parket in ga zdrgniti, kar gotovo ni bilo tako hudo za razvajeno meščansko gospo, ki ni bila nikoli vajena, ročnega dela, najhujše je bilo, da sem se morala plaziti po vseh starih, kakor so mi ukazali, pred položčenimi škornji svojih mučiteljev, od katerih se je eden spet in spet postavil predme in mi s paličico pokazal, kjer nisem dovolj dobro opravila dela. Drsula sem in drsula in se plazila po kolenih pred škornji nekega meni neznanega belogardista, ki ga nisem videla v obraz, videla sem le njegove škornje, kakor da se mi škodoželjno smeji: A, zdaj te imamo meščanka, ki se greš komunizem, ponižujemo te in te bomo še, to je šele začetek. Toda prestrašena, kakor sem bila, sem drgnila in drgnila parket, v večnem strahu, da se me ne bi kateri od tistih v škornjih dotaknil, če jim ne bom dobro očistila tal. Ne da bi se zavedala, sem se že poskušala prilagoditi razmeram, hkrati pa sem občutila neznošno sramotitev, razčlovečenje. Ko sem slednjič lahko vstala in se opotekla do vrat celice, ki se je za menoj zaprla, pa me je v čudnem prenosu čustvovanja obšla sprostitev, kakor da sem spet doma, med vrstnicami, ki z menoj delijo usodo. Sicer pa mislim, da ne zna noben moški tako ljubeče sprejeti bitje, ki se je znašlo v skupni stiski, kakor to znajo ženske. V tem znova najdenem ženskem svetu so me vpraševale po moji družini, po otrocih, me tolažile in svetovale. »Ničesar ne smeš tajiti. Vse vedo, vedo« so ponavljale tiste, ki so jih bili pretepe ne privlekli nazaj v celico. »Vse je bilo izdano.« Pogovarjale smo se šepetaje. »Kdo?« Med kriki, ki so prihajali iz sosednje celice, je bilo komaj slišati ime: »Mimi«. Ne, ne, »Leopoldina!« Ne, njeno ilegalno ime je Hrast. Nikjer drugje se novice tako ne širijo kakor v ječi in dobivajo neverjetne dimenzije. Toda to je bilo res: ljotičevka, provokatorka. Vzpela se je prav na vrh. Postala tajnica komiteja. Zahtevala, naj napravi sezname vseh, ki sodelujejo. Seznane so zazidali v nekem bunkerju, ki ga je seveda izdala policija. Našli so tudi zidarja. »Ali veste, da so ga zasliševali, pa je vse tajil, dokler mu niso pripeljali tisto Mimi, ki mu je v brk povedala kaj je napravil in

kdaj, pa je pogumni človek pahnil izdajalko v zid, da se je pošteno ranila po glavi, da so bile vse stene krvave...«

Ko so nam opoldne delili menažo, smo se ženske na hodniku srečevale z Mimi. Tako jo imenujem, ker še danes ne vem, katero je bilo njeno pravo ime. Ženske smo stale v vrsti za loncem iz katerega smo vsaka v svojo menaško dobile godljo, ki smo jo kljub vsemu pojedle, ker je bila lakota večja od gnusa. Nato sta pripeljala dva agenta žensko nizke postave, čokato, s temnimi lasmi in zamolklo poltjo, z očmi, ki niso gledale nikamor iz mračnega obraza. Mislila sem si, da jo je že v mladosti prikrajšala narava, toda kdo ve, ali ni postala takšna šele takrat, ko se je udinjala oku-patorju – bila je baje ljotičevka, torej privrženka skrajnega jugoslovanskega fašistoidnega nacionalizma. Vtihotapila se je v OF in povzročila ljubljanskemu odporiškem gibanju kar največjo škodo, zakaj po njeni zaslugi so se znašli v zaporih skoraj vsi, od pomembnih do tako nepomembnih, kakor sem bila jaz. Ni spregovorila besede, bila je kakor iz kamna. Gledale smo jo, da bi je nikoli ne pozabile, toda katera od nas bi se ji upala pljunuti v obraz? Baje so jo njeni gestapovski delodajalci potem

pravočasno ubili, kakor imajo tajne policijske službe navado, da se znebijo svojega orodja. Po treh dneh čakanja so slednjič poklicali na zaslišanje tudi mene in mi zavezali oči. Le zakaj je bilo to potrebno, saj nikogar od ječarjev nisem poznala, poleg tega pa sem bila že takrat precej kratkovidna, kako bi si mogla zapomniti njihove obraze? Toda verjetno jim je šlo za psihološki učinek in tako so me slepo potiskali pred seboj v neko sobo in posadili na stol, za katerim je stala nekakšna električna naprava. Slišala sem že o mučenju z električnimi šoki in pomislila: To čaka zdaj mene. Pričakovanje najhujšega je dostikrat hujše od samega hudega. Tresla sem se in potila, ko so mi sneli z oči obvezo. Ali sem pogumna ali sploh morem biti pogumna? Zagledala sem pred seboj človeka v črnem dolgem suknjiču s črnim, na oči poveznjenim klobukom nad ozkim, rumenkastim obrazom, s tankimi, v sovražno črto stisnjenimi ustnicami, pravi pravcati western. Oči je imel globoke vdrtje pod obrvmi, pravzaprav pod krajci na pol kmečkega klobuka, na prsih mu je na gumbu suknjiča visela ročna električna svetilka kot odlikovanje. Pozneje sem zvedela, da mu je bilo ime Mihelič, in da so mu partizani zažgali v Danah

mater, ker je izdajala. Temu primerno je bil do mene sovražen, čeprav jaz nisem bila s tem v nikakršni zvezi. Vsekakor je hotel vedeti, ali se je moj mož Boris Puc vrnil od partizanov k meni v Ljubljano na kratek obisk. Trdil je, da ima za to dokaze, pa to so bili takšni dokazi, kot jih ponavadi ima policija, lahko jih potrdiš samo, če te dovolj mučijo. On tega ni storil, hotel pa je vedeti, kakšna je vsebina mojega novega romana in mislim, da je bilo najbolj groteskno doživetje mojega literarnega življenja: tiste četrte ure, ko sem mu pripovedovala vsebino »Tihe vode«. »Kaj mu je bilo? Ali je bil prikrit ljubitelj slovense romantične proze ali pa je bila to kratko malo ena njegovih psiholoških ukan, s katerimi so poskušali zlomiti nesrečnike, ki so jim bili izročeni na milost in nemilost, a so se še vedno upirali? Nato je ustrelil vame izjavo moje tedanje zveze, pisatelja Jožeta Pahorja, vse je bilo natančno navedeno, koliko in kdaj sem prispevala za OF, in to sem seveda priznala. Tisti Mihelič ni bil v sorodu s Francetom Miheličem, značilno pa je bilo za tragični razkol v slovenskem narodu, da je bil France Mihelič pri partizanih, tisti drugi, črni Mihelič pa pri beli gardi. Ime Mihelič je po vojni postalo tudi moja usoda.

Dosanjane velike sanje malega človeka

Valentin Polanšek

Rodil se je 1928. leta v Železni Kapli na avstrijskem Koroškem. Kakor je govoril sam o sebi, je izhajal »iz naplavine kmečkega proletariata, ki se je suval za vsakdanji kruh in obstoj skozi stoletja po naših gorskih kmetijah, prihajajoč iz bajtarjev, pošlov, dninarjev in drugih nemaničev.« Njegovega deda po materi so Nemci devetdesetletnega v januarju štirinširidesetega pobili in zažgali na domačiji, oče pravekar in napreden kmet, je umrl v Dachauu, Valentin pa se je sredi tega domačega puntarskega duha tudi sam navzel njegovega vonja. Kot

koroški šolnik je v dolgih letih vsestranskega družbenega in narodnostnega delovanja vselej kazal moč svojih prednikov – žilavosti in upornost.

Pisati je začel v dijaških letih, objavljati pa od leta 1948 po domačih in tujih revijah ter v radiu z radijskimi igrami. Leta 1953 je izšla

njegova prva pesniška zbirka pod naslovom Grape in sonce. Objavil je tudi več daljših povesti, med njimi Obrijana in Sosedovega ovčarja ter zbirko krajše proze pod naslovom Velike sanje malega človeka. Zlasti znani sta njegovi kasnejši pesniški zbirki Karantanske in Lipov bogec.

Karantanska III

Oče je odslužil zadnja dva cesarja v laškem ujetništvu. Cutil je bližnjo grobo okrvavljenega Doberdoba, doživel domovine rešilni svit in domači plebiscit in je ostal s svojo drvarsko družino.

Sin je bil borec v domačih gozdovih in ob koncu kljukastega križa mrtev narodni heroj na rodni zemlji.

Vnuk ne mara biti vojak, da bi se boril proti ljudem, ki hočejo mir.

Zveza socialistične mladine Slovenije in gibanja Odpreti družbeni prostor

Na 13. seji predstevstva RK ZSMS Slovenije, ki je bila prejšnji teden v Ljubljani, so med drugim obravnavali tudi Zvezo socialistične mladine Slovenije v odnosu do družbenih gibanj v socialistični samoupravni družbi. Pravzaprav so temu vprašanju namenili prav veliko pozornosti. Mlade motijo govorice in celo dezinformacije, ki se širijo v družbi na njihov račun in na račun njihovih novih oblik političnega udejstvovanja, če lahko tako rečemo. Zato želijo stvari postaviti na pravo mesto in njihov namen ter pomen razjasniti širši javnosti.

Gre za gibanja, ki so zadnje desetletje in pol v svetu zelo aktualna in so prodrli tudi v našo samoupravno socialistično družbo. Pravzaprav pri nas še ne moremo govoriti o gibanjih v globalnem pomenu, pač pa o usta-

ni, za izmenjavo izkušenj, oblik dela ter informacij, za kritično presojo in obojestranski pretok, za oblikovanje alternativ in aktivnega nastopa na mednarodnem področju, za razliko od oportunistične nevtralnosti, ki je

zacija kot politična organizacija pa lahko odpre prostor v SZDL, ZK in v druge organizacije, ki naj opredelijo svoj odnos do delovnih skupin.

Še veliko vprašanj grize mlade. Kje so te delovne skupine? Pojavlja se strah, da bo vse to novo, ki nastaja spontano in beži iz klasičnih okvirov, izgubilo prednost in revolucionarno ost, čim bo postalo organ predstevstva ZSMS. In vendar vidijo prav v begu iz klasike možnost za oblikovanje mladinske organizacije kot prave fronte. Zavedajo se, da bo to

Ekološka skupina (OK ZSMS Koper)

Skupina deluje kot organ občinske konference mladine in tudi njen koncept je izdelan v okviru mladinske organizacije, pa še ta ni natančen. Poskušali so navezati stike po Sloveniji, vendar skupne akcije še ni bilo. Čutijo, da je vse le stihija, ni koordiniranega dela in zato skupina ne more izvajati pritiska za izboljšanje razmer. Računajo, da bodo prizadevanja prerasla v akcijo, vendar le za kratek čas, ker ni mogoče tako velike množice obdržati na primerni višini za daljši čas. Čutijo, da jim je lažje delovati skozi delegatski sistem, ki jim omogoča tudi lažji dostop do sredstev javnega obveščanja. Toda za zdaj se še ne čutijo dovolj močne, da bi to tudi izvedli. Poleg tega vedo, da se je nemogoče spopadati s komerkoli, če v skupini nimajo ustreznih visokih strokovnjakov in če svojega dela ne podkrepijo s študijami in raziskavami.

Trenutno se ukvarjajo s planom Slovenije do leta 2000 za obalno kraško območje, s problemom termoelektrarn, z vprašanjem koprškega pristanišča, v oktobru pa bodo več pozornosti namenili biodinamičnemu kmetijstvu.

Še posebej so poudarili sodelovanje z vsemi sorodnimi gibanji v zamejstvu, saj ekologija ne pozna meja, in zato izdelujejo skupne načrte.

navljanju delovnih skupin za različna področja (mirovno, ekološko, duhovno, feministično itd.), na katerih želijo mladi izraziti svoj pogled in z delovnimi skupinami spreminjati stvari. Vsako gibanje je oblika političnega organiziranja in sredstvo za doseg postavljenih ciljev. Pojavlja se v kriznih obdobjih. Za organiziranje gibanja mora obstajati zahteva po spremembi kvalitete v družbi, obstajati morata program in minimalna organizacija gibanja, ki omogoča izmenjavo idej in informacij, obstajati pa mora tudi sposobnost združevanja, aktiviranja množic, ki skupaj zahtevajo spremembe.

Pred letom in pol so se začele pri nas pojavljati delovne skupine v okviru gibanja. Medtem so se razvijale in obenem so se pojavljale nove. Nastajale so na načelih spontanosti, ki je rezultat poznavanja razmer in protislovij v naši družbi in v svetu. In če govorimo o avtonomnosti, samostojnosti, to še ne pomeni, da so popolnoma neodvisne; medtem ko pripravljajo in izvajajo svoj program, sprejemajo na osnovi demokratičnega dialoga in boja argumentov tudi predloge zunaj gibanja, vse to na mednarodnem nivoju. Ne gre za posnemanje gibanj v tujini, na primer gibanj Zahoda, pač pa za srečevanje na mednarodni rav-

vse pogostejši pojav v naši družbi.

Nova gibanja oziroma delovne skupine imajo sposobnost, da privlačijo mlade bolj kakor stare oblike političnega dela. Tudi mladinska organizacija si ne more več zatiskati oči pred prednostjo, ki jo imata na primer ekološka ali mirovna delovna skupina s svojo obliko delovanja. Prav ta gibanja so pokazala, da postajajo eden najpomembnejših dejavnikov politične socializacije mladih, in se ni mogoče sklicevati na nezanimanje mladih za politiko.

Na prvo mesto se tu postavlja vprašanje vloge Zveze socialistične mladine in njen odnos do »gibanj«. Njena naloga je, da podpira razvoj delovnih skupin in nastajanje novih oblik družbenega organiziranja na višji ravni, da omogoča skupen demokratičen dialog in skupne rešitve. Torej mora mladinska organizacija ustvarjati ustrezno politično okolje za nastanek nekega »gibanja«, tudi na obrobju, in ne samo v mestnih središčih. Tako imenovana gibanja ali delovne skupine v teh gibanjih je potrebno tudi usmerjati in jih ne prepustiti naključnosti, stihiji. Tu sta mesto in naloga ZSMS. Javno mnenje gibanje lahko podpre, toda še nikoli ni spremenilo stvari, če ni šlo skozi politični sistem. Mladinska organi-

zahtevalo ogromno napora.

Glede imena, ali so to gibanja, sekcije, delovne skupine ali pa gre za ustanavljanje jeder in kdaj ta jedra prerastejo v gibanje, so menili, da ime sploh ni pomembno, pač pa odnos, spremi-

Delovna skupina za duhovna gibanja

Deluje približno leto dni, sestajajo pa se enkrat na mesec. Sestavlja jo približno 40 članov, za zdaj povezanih bolj navznoter kakor navzven, ker se ne čutijo še dovolj sposobne za delovanje navzven. Najprej se je pojavilo vprašanje organiziranosti skupine. Pripravljalno obdobje je pomenilo oblikovanje njenega sporočila, že naslednja stopnja pa oblikovanje konkretnega programa. Pokazali so veliko sposobnost organiziranja. Kaj jih je pri tem vodilo? Najprej obstoj različnih podtalnih duhovnih skupin v Sloveniji in Jugoslaviji, ki se zaradi preganjanja bojijo javno delovati. Skupina se je spopadla s problemom alternativnega statusa duhovnosti in hoče dokazati, da ta ne pomeni bega od družbe, pač pa le utrjuje vrednote. Tretji cilj skupine pa je ustvarjanje možnosti za dialog, tudi med teisti in ateisti.

Odkrivanje tega, kaj kdo pojmuje pod oznako duhovna kultura, in navezovanje stikov s predstavniki različnih gibanj vnašata v skupino odprtost in omogočata vsem v naši družbi, da se s to problematiko poglobljejo seznanijo in tudi kaj ukrejejo.

hjanje stvari. Cilj ne sme biti gibanje zaradi gibanja, pač pa morajo delovne skupine nastajati zaradi vzroka. V Sloveniji res ni večje koordinacije, in to vsekakor je težava. Skupine nastajajo v posameznih občinskih konferencah, z različnimi imeni in osnutki. Toda za vselej veljavnega osnutka verjetno

tudi v prihodnje ne bo mogoče izdelati, pač pa osnutek za vsako skupino posebej.

Predsednik RK ZSMS Robert Černe je nekako takole zaokrožil premišljanja: »Velikokrat se pojavlja strah pred gibanji, čeprav pomenijo pozitivno stran političnega napredka. Zahtevajo aktivno sodelovanje množic, ki ga ne more nadomestiti ne partija ne nobena druga organizacija. Želimo odpreti prostor, angažirati teoretične potenciale v naši družbi, želimo s svojim vplivom kot člani ZSMS osmisliti delovanje teh skupin, ne z neko avtoriteto, pač pa v boju mišljenj. Vsako gibanje je politično, ima svoj odnos do trenutne oblasti in sistema. Zavedamo se, da Zveza socialistične mladine ne more biti kapa gibanjem, in to niti ne želi. Vemo tudi, da so nam nekatere predstave še meglene in niso še rodile širine. V pripravah na novomeški kongres mladine smo nekatere stvari že izpostavili in v sedanjih predkongresnih pripravah jim je spet treba nameniti pozornost. Vse skupaj pa mora spremljati zavest, da razmerje gibanje – organizacija ni alternativa, ker eno brez drugega ne gre.«

Mladinska organizacija nima namena izrabljati gibanj zgolj za svoje uveljavljanje ali za izpostavljanje sebe. Družbena gibanja razumejo kot izgrajevanje samoupravne demokracije na način, ki daje možnost subjektivnega vključevanja, ne le prek družbenopolitičnih organizacij. Na eni strani so samoupravne institucije, razlagajo mladi, ne drugi pa samoupravni interesi. Ker se ti in-

teresi ne morejo uresničiti prek institucij, so nastala gibanja. ZSMS omogoča, da se vsi ti interesi pojavijo v družbenem prostoru, ne znotraj mladinske organizacije. Podpira gibanja v tej smeri, da vplivana nadaljnjo demokratizacijo družbenih odnosov pri nas.

Ziva Drole

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Vaja dela mojstra

Danes na naši mladinski strani prevladujejo dopisniki iz Stranice; ne zato, ker bi jim dajali prednost pred drugimi, ali zato, ker bi se nam tako ali drugače prikupili. So nam pač zvesti iz tedna v teden, tudi med počitnicami. Njihovi dobri dopisi, sporočila in iskrena kratka razmišljanja so bila prave zelenice v naši sahari, ki jo občasno skozi poletne mesece v uredniškem predalu. Navsezadnje pa, prav s tem, s svojo zvestobo se znajo Straničani tudi prikupiti.

Prvi šolski dnevi so mimo. Morda sem preveč pričakovala, dragi naši mladi dopisniki, da se boste že kar prvi dan ojunčili, prijeli za pero in nam napisali, kako se je začelo. Toda počasi se bodo šolski dnevi postavili v enakomeren tok, postali bodo bolj ali manj podobni eden drugemu, le da boste vsak dan več vedeli in znali. V to enakomernost se bodo zvrstile tudi interesne dejavnosti. Najrazličnejše kroge imate v vaših šolah, o katerih takrat, ko sem bila jaz učenka, še sanjali nismo. Poznali smo pevski zbor in konec. Zdaj pa se lahko odločite za ročne spretnosti, za šport, kulturne dejavnosti, kar vas pač bolj zanima. Prav je, da tako razvijate svoje sposobnosti, saj vam bo pozneje v življenju ali poklicu še kako koristilo!

Prepričana sem, dragi mladi prijatelji, da so med vami tudi takšni, ki jih veseli pisanje in jih morda v možganih že ščegeta misel na novinarstvo. Zakaj pa ne? V šoli imate gotovo dopisniški, novinarski ali literarni krožek. Pa tudi brez krožka vam je naša mladinska stran v TV-15 vsak teden na voljo. Poskusite in veliko sreče vam želim!

Ziva

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

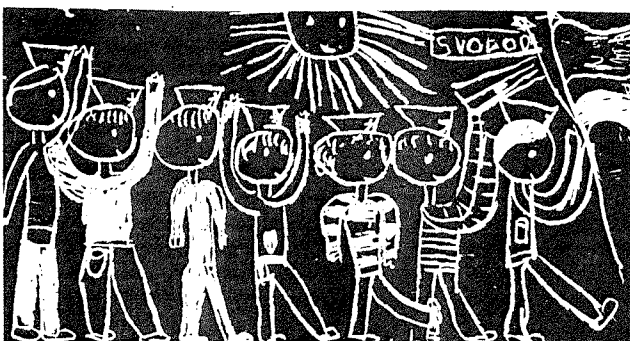
Med temi drevesi je bil med vojno partizanski bunker TV-33. V njem je bilo ponavadi od osemnajst do dvajset kurirjev, ki so raznašali pošto na tri strani. Sedaj ni med drevesi ničesar več, le kakšen ptiček kdaj zažvrgoli v vejah. Večkrat pa tišino zmotimo mi pionirji, ki pridemo obiskat kraj, kjer je devet mesecev delovala ta kurirska postaja.

SERGEJA CVELFER, OŠ Stranice

Začeti je treba s polno paro

Med počitnicami sem večkrat mislila na šolo. Med igro sem si izmišljala, kaj vse bi rada postala. Veliko je poklicev, ki me veselijo, a ne vem, za katerega bi se odločila. Mamici pravim, da bi bila profesorica zemljepisa in zgodovine. Učila bi na fakulteti v Ljubljani. Drugič pravim, da bi bila medicinska sestra na oddelku za otroške bolezni. Tovarišica mentorica za dopisniški krožek me navdušuje za novinarstvo. Pravi, da sem zgovorna, nisem sramežljiva, rado vedna in rada pišem spise. Vem, da to še ni dovolj za doseg enega ali drugega poklica. Potrebno bo še veliko znanja, truda in volje. Ze v začetku šolskega leta je treba začeti z delom, pa bo šlo.

Smiljana Adamič, dop. krožek Stranice

Titovim borcem se zahvaljujemo za svobodo, srečo in mir!

PIONIRJI COŠ Stranice

Počitnice – pa ne za vse

Počitnice so za nami. Veselili smo se, skakali, se kopali v morju, hodili v hribe. Medtem ko smo bili mi brezskrbni, pa so v svetu divjale vojne, ljudje so bežali in trepetali. Ko smo uživali v morskih valovih, so drugje po svetu prelivali kri. Ni pravice, ker nimamo vsi svobode!

Svoboda! Kako lepa beseda. Kaj vse pomeni. Če te zaradi porednosti zaprejo v sobo, ne misliš na nič drugega kot na to, kako bi prišel ven, na svobodo.

Kolikokrat so partizani želeli le to, da bi prišli iz sovražnikovega obročja. Včasih se jim je posrečilo, največkrat pa ne.

Zdaj po vsej naši domovini stojijo veliki in majhni pomniki ljudem, padlim za svobodo, za to najlepše, kar lahko imamo na svetu. Mar ljudje, ki netijo vojne, ne znajo ceniti svobode?

S. A. OŠ Stranice

Miroslav Rosina

Umrli je konec junija. Rodil se je v odvetniški družini v Mariboru. Med NOB se je umaknil v ilegalo v Fram, kjer je opravljал naloge obveščevalca pohorskega zaledja. Po vojni je delal pri zvezni planinski komisiji ter na revizijskem zavodu v Beogradu, nato pa je bil upravnik zveze kmetijskih zadrug v Ljubljani. Vse do svoje zgodnje upokojitve zaradi težke invalidnosti je bil aktiven družbenopolitični delavec v Celju.

Franc Hrovatin

Na šempetrskem pokopališču smo se junija poslovili od Franca Hrovatina, rojenega 1896 na Vogrskem. Zaradi sodelovanja v naprednem gibanju so ga fašisti aretirali že 1929. leta. Leta 1942 je bil v vrstah OF. Spomladi 1943 so ga Italijani ponovno aretirali in ga odpeljali v Zdravščino, od koder se je vrnil po kapitulaciji Italije. Spet je začel aktivno in organizirano delati za NOB. Po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah.

Franc Lipovšek

Junija smo se v Celju poslovili od Franca Lipovška. Rodil se je 1896. leta v Tuhinjski dolini. Na ruski fronti je bil med prvo svetovno vojno zajet in poslan v Sibirijo. Kot zaveden Slovenec se je med Maistrovimi prostovoljci bojeval za našo severno mejo. Leta 1941 so ga zaprli ustaši. Med NOB je kot skladiščnik v Celju materialno pomaglal OF. Moralnopolitično je deloval predvsem v celjskem zaledju.

Franc Kariž

Avgusta smo se člani ZB NOV Lavrica poslovili od Franca Kariža, rojenega 1921. leta v Brestovici pri Sežani. Leta 1943 se je vključil v Gradnikovo brigado, kjer je bil mitraljezec. Novembra istega leta je bil sprejet v SKOJ. Januarja 1944 je bil imenovan za komandirja skupine VOS, kasneje pa je bil v 2. brigadi VDV. Oktobra 1944. leta je bil sprejet v KP. Po vojni je delal v organizacijah za notranje zadeve. Imel je čin poročnika. Prejel je številna odlikovanja.

Mirko Manfreda

Junija smo se na celjskem pokopališču poslovili od Mirka Manfreda, rojenega 1925. leta v Trstu. Ze 1942. leta je njegov dom postajal pribežališče protifašističnih borcev. Mirko, star komaj 17 let, je začel 1943. leta organizirano sodelovati s partizani in se je vključil v Bazoviško brigado. Kasneje je bil v Tomšičevi, Ljubljanski ter Istrskem odredu, s katerim je vkorakal v rodni Trst. Leta 1944 je OF v Trstu zaupala njegovi mami pomembno vlogo. Njun dom je postal sedež radiooddajne postaje novo ustanovljene ilegalne komande mesta Trst, od koder je neprekinjeno do konca vojne in osvoboditve Trsta delovala radijska zveza s štabom 9. korpusa NOV in POJ. Januarja 1944. leta je bil ranjen in ostal je invalid. Po vojni je do 1952. ostal v JLA, ko se je demobiliziral s činom poročnika, nazadnje je imel čin kapetana 1. razreda. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan. Po demobilizaciji se je preselil v Celje, kjer se je zaposlil in ustvaril družino. Bil je aktiven družbenopolitičen delavec, za kar je prejel številna priznanja.

Jože Sašek

V 85. letu je umrl Jože Sašek. Rodil se je v Dolnjem Suhadolu na obronkih Gorjancev. Leta 1941 se je aktivno in organizirano vključil v OF. V njegovem stanovanju v Ljubljani so bili številni ilegalni sestanki, širil je ilegalno literaturo, zbiral material in aktivno delal pri Narodni zaščiti vse do konca vojne.

Slavko Lesnika

Rodil se je 1921. leta. Med NOB je aktivno sodeloval in pomagal partizanom Kozjanskega odreda. Opravljal je krojaška in obveščevalna dela. Od njega smo se poslovili julija v Zusmu.

Martin Zajc

V Grosupljem smo se junija poslovili od aktivnega borca NOV Cankarjeve brigade Martina Zajca. Rodil se je pred 73. leti v vasi Bič pri Radohovi vasi. Ze pred vstopom v partizane je aktivno delal z OF. V Cankarjevi brigadi je bil bolničar. V boju z Nemci je bil ranjen. Zdravil se je v bolnišnici Jendol v Kočevskem Rogu. Po okrevanju je ostal v bolnišnici. Leta 1944 je odšel z ranjenci z letalom v Bari in Gravino. Za delo med NOB in po njem je prijel več državnih odlikovanj.

Nada Paukučin

Aprila smo se na ljubljanskem Zalah poslovili od Nade Paukučin, rojene 1927. leta. Imela je čin rezervnega poročnika JLA. Odlikovana je bila z redom za hrabrost in redom zaslug za narod s srebrno zvezdo. Bila je borka 1. proletarske brigade, doma iz Kikinde.

Slavko Lasič

Junija smo se na ljubljanskem Zalah poslovili od Slavka Lasiča, rojenega 1916. leta v Selih pri Dragatušu. Takoj po okupaciji je začel sodelovati v NOV in 1943. leta odšel v Tomšičevo brigado. Bil je ranjen, odlikovan z redom za hrabrost in z redom zaslug za narod. Imel je čin poročnika in kasneje čin rezervnega kapetana.

Franc Brečko

V Radečah smo se julija poslovili od Franca Brečka. Bil je borec Kozjanskega odreda od 1944. leta dalje.

Franc Okretič

Marca smo se na ljubljanskem Zalah poslovili od Franca Okretiča, rojenega 1905. leta v Brestovici pri Sežani. Za NOG je začel delati že 1941. in naslednjega leta je bil odpeljan v internacijo v Italijo. Leta 1944 je bil ponovno aretiran in odpeljan v Dachau. Bil je aktiven družbenopolitični delavec. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod in bronastim priznanjem OF.

Ivanka Sever

V 85. letu je umrla Ivanka Sever. Med okupacijo se je vključila v NOG in bila internirana v Nemčijo. Po vojni se je vključila v družbenopolitično delo na terenu. Od nje smo se poslovili avgusta v Polju.

Katarina Korenčan

Aprila smo se na draveljskem pokopališču poslovili od Katarine Korenčan -Povhove mame. Vsa družina je od začetka vojne aktivno sodelovala z NOV, v partizanih sta padla dva sinova. Odlikovana je bila z medaljo za hrabrost, redom zaslug za narod 3. reda in z redom republike z bronastim vencem.

Jože Žgur

Februarja smo se poslovili od Jožeta Žgurja, rojenega 1913. leta v Ložah. Bil je borec 4. prekomorske brigade, s katero se je bojeval na sremški fronti. Po vojni je bil aktiven v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Leopold Petrun

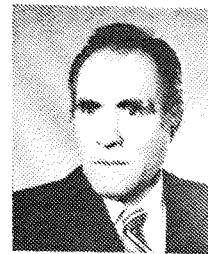
Maja smo se borci in upokojenci poslovili v Ribnici na Pohorju od Leopolda Petruna, rojenega 1908. leta v Lehnu. V NOB je začel sodelovati 1941. leta, za kar je bil tudi odlikovan.

Matevž Podpečan

Lani smo se na pokopališču v Vinski gori pri Velenju poslovili od borca 1. jugoslovanske brigade, ustanovljene v SZ, Matevža Podpečana, rojenega 1922. leta na Dobrni.

Justina Munih

Na Mostu na Soči smo se poslovili od znane partizanske matere Justine Munih, po domače Pečanke. Med NOB je zgubila dva sinova. Mlajši sin Ciril je bil ustrelen kot talec nekje pri Trstu 1944. leta in januarja 1945. leta se sin Dušan, ki je bil kasneje zaradi junaštva v NOB razglašen za narodnega heroja. Partizanske matere Justine Munih-Pečanke se bomo še dolgo spominjali kot zavedne in uporne slovenske ženske, ki ji je življenje naložilo zdaleč pretežno breme.

Milenko Pantič

V Lescah smo se maja poslovili od Milenka Pantiča, rojenega 1924. leta v Kragujevcu. Bil je borec 17. udarne divizije in nosilec odlikovanja.

Ivana Lavrič

Marca je umrla Ivana Lavrič, rojena 1908. leta, iz Nove vasi na Blokah. V NOG se je vključila 1941. leta. Bila je članica AFŽ in dolgoletna predsednica Rdečega križa. Prejela je več državnih odlikovanj, med njimi red bratstva in enotnosti. Od nje smo se poslovili v Fari na Blokah.

Franc Špilar

V Ilirski Bistrici smo se borci in gasilci sečoveljske doline julija poslovili od svojega najstarejšega člana Franca Špilara. Rodil se je pred 87 leti v Topolcu pri Ilirski Bistrici. Bil je udeleženec dveh svetovnih vojn. Kot zavednega protifašista so ga italijanske oblasti večkrat zaprle. Ko je 1944. leta prišel iz zapor, se je vključil v Prešernovo brigado. Za svoje delo je prejel številna priznanja in odlikovanja.

Jože Goršič

Junija smo se v Jurjevičevcih poslovili od Jožeta Goršiča, rojenega 1912. leta v Kotu pri Ribnici. Ze 1942. leta se je opredelil za OF, zato je bil aretiran in interniran v Padovo. Po kapitulaciji Italije se je priključil Loški brigadi, nato pa je bil razporejen na komando mesta Stari trg pri Ložu in kasneje v Prekomorsko brigado. Bil je komandir čete, prejel je čin kapetana in bil dvakrat odlikovan.

Krajevna organizacija ZB NOV Dravljje sporoča, da so v letu 1984 in 1985 umrli njeni člani:

Stane Novosel, rojen 4. maja 1906, Ljubljana; Alojz Boljka, rojen 24. maja 1913, Trebnje; Josip Tršar, rojen 12. marca 1910, Logatec; Mara Kopitar, rojena 30. januarja 1914, Divača; Janez Černe, rojen 7. marca 1912, Bled; Rudolf Lazarini, rojen 5. junija 1913, Zlatar; Vera Škofič, rojena 1924, Notranje Gorice; Franc Požin, rojen 11. septembra 1905, Lokovec; Ivan Dajčman, rojen 19. oktobra 1915, Semič; Albin Švajger, rojen 10. februarja, Ljubljana; Martin Kocjanc, rojen 15. avgusta 1903, Ljubljana; Jaroslav Gunčar, rojen 30. julija 1929, Dobrova; Pavla Ščuka, rojena 2. februarja 1911, Župeča vas; Dušan Grudnik, rojen 9. februarja 1925, Ljubljana; Gregor Kopitar, rojen 25. novembra 1908, Gameljne; Anton Kalčič, rojen 20. maja 1905, Novo Mesto.

O zdraviliško klimatskem zdravljenju

Zdraviliškoklimatsko zdravljenje kot del zagotavljanja zdravstvenega varstva borcev in invalidom je v zadnjem času zaradi vse večjih potreb ob nekaterih omejitvah sprožilo med borci in invalidi različna vprašanja in komentarje. O tej problematiki je republiški komite za borce in vojaške invalide sproti obveščal upravičenec prek časopisa TV-15. Tokrat dajemo še nekatera dodatna pojasnila.

Glede na stalno limitiranje sredstev za zdraviliškoklimatsko zdravljenje iz zveznega proračuna in zviševanje cen v naravnih zdraviliščih v SR Sloveniji (od 3. 7. 1985 še za 30 odstotkov na osnovne cene) smo na zahtevo zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov v letu 1985 ponovno prešli na sklepanje pogodb z zdravilišči. K temu nas je vodilo tudi dejstvo, da pogodbeno določanje cen velja tudi za vse druge republike in pokrajini.

S pogodbami se natančno določijo cene oskrbnega dne kakor tudi obseg nemedicinskega in medicinskega dela storitev za čas 14-dnevnega oziroma 21-dnevnega

zdravljenja. Posebej je določena oskrba na bolnišničnem oddelku zdravilišča ter cene namestitve za spremljevalca. Obseg storitev je dogovorjen na podlagi povprečnih storitev, ki so jih upravičenci uporabili v zdraviliščih v preteklem letu in pomeni okvir, v katerem lahko zdravnik predpiše večje število ene vrste terapije in manjše število druge glede na naravo obolenja upravičenca. Tako obsega n. pr. 14-dnevno zdravljenje najmanj 2 zdravniška pregleda, 10 fizioterapevtskih storitev glede na ugotovitve zdravnika, 10 kopeli in 6 masaž! 21-dnevno zdravljenje pa najmanj 2 zdravniška pregleda, 16 fizioterapevtskih storitev, 16 kopeli in 10 masaž.

Pri oblikovanju takega obsega storitev so podali svoja mnenja zdravniki iz zdravilišč kot tudi zdravniki zdraviliškoklimatskega zdravljenja na I. in II. stopnji. V primeru, da zdraviliški zdravnik ugotovi nujno potrebo po dodatnih medicinskih storitvah glede na zdravstveno stanje posameznika, lahko zdravnik predpi-

še dodatne storitve, seveda ob predložitvi potrebne medicinske indikacije pri izstavitvi računa.

Seveda pa se pojavljajo vprašanja, kaj storiti, če posameznik sam zahteva dodatne storitve, zdravnik pa zato nima ustrezne podlage v medicinski dokumentaciji? Zdraviliškoklimatsko zdravljenje je vsa zadnja leta priznana le tistim upravičencem, ki to zdravljenje nujno potrebujejo. Le zdravnik lahko določa terapijo in potek zdravljenja. Zato je predvideno, da posameznik storitve, ki medicinsko niso napotene, plača sam.

Med invalidi so se pojavile tudi nekatere nejasnosti v zvezi z nastanitvijo v eno - oziroma dvoposteljni sobi oziroma v hotelih B kategorije ali visoke B kategorije. Vojaškim invalidom se v skladu s pravilnikom zagotavlja bivanje v dvoposteljni sobi, zato morajo za enoposteljno sobo doplačati iz lastnih sredstev. Pogodba zagotavlja bivanje v hotelu B kategorije. Če upravičenec zahteva namestitve v višji kategoriji, je razumljivo, da plača razliko v ceni. Pripominjamo, da posamezna

zdravilišča pri tem kažejo do invalidov precejšnje razumevanje in v primeru, ko niso prezasedeni, doplačil niti ne zahtevajo.

Glede priznavanja spremljevalca v letošnjem letu ni nejasnosti. Spremljevalca priznavajo zdravniške komisije, ki odločajo o zdraviliškoklimatskem zdravljenju ob strogem upoštevanju medicinske indikacije, s tem da upoštevajo tudi možnosti posameznih zdravilišč glede razpolaganja z medicinskim kadrom in možnosti zdravljenja na bolnišničnem oddelku.

Republiški komite za borce in vojaške invalide je angažiral vsa razpoložljiva sredstva, da kljub 30-odstotnemu povečanju cen zdraviliških storitev zagotovi zdravljenje vsem tistim upravičencem, ki so zdravljenja z medicinskega vidika nujno potrebni. Žal pa je zaradi starosti in onemoglosti takih borcev vedno več. V ta prizadevanja se vključujejo v okviru svojih sredstev in možnosti tudi občinske zdravstvene skupnosti.

Republiški komite za borce in vojaške invalide

Najvišje priznanje občine Trebnje

Ob praznovanju občine Trebnje so se minuli teden zvrstile številne športne in kulturne prireditve, s katerimi so počastili številne jubileje, delovne uspehe in 40-letnico osvoboditve. Praznično je bilo tudi v soboto v Mokronogu. Ze v dopoldanskih urah se je uspešno končal patroljnoorientacijski pohod, delegati vseh zborov občinske skupščine in vodstev družbenopolitičnih organizacij pa so se udeležili slavnostne seje.

Pri prenovljenem spomeniku padlim borcev in aktivni-

Domicilne enote NOV v Gradacu

Minulo nedeljo se je na velikem partizanskem srečanju v Gradacu v Beli krajini zbralo več tisoč ljudi. Borci domicilnih enot 15. divizije NOV in POS, Cankarjeve brigade, Belokranjskega odreda, 15. belokranjske brigade, bataljona VDV, Partizanskega pevskega zbora, udeleženci vojnega šolstva, delegacija borcev 1. slovenske artilerijske brigade so se zbrali na livadi gradu, kjer je bilo srečanje borcev enot, ki imajo domicil v občini Črnomelj in Metlika. Tradicijo srečanj borcev, mladine, občanov in prijateljev Bele krajine so na predlog borcev domicilnih enot združili, predlog pa so podprle družbenopolitične organizacije in skupščine obeh občin. Vsako leto prvo nedeljo v septembru bo srečanje v eni od krajevnih skupnosti občin Črnomelj ali Metlike.

Na zborovanju, ki sta ga pripravila občinska odbora ZZB NOV Črnomelj in Metlika je govoril Jože Nemanič, sekretar OK ZKS in član centralnega komiteja ZKS. »Nikakor ne smemo pozabiti, da obstajajo poleg herojev revolucije tudi heroji dela, in prav ti so nam v tem trenutku še kako potrebni. V nadaljnjem ravnanju moramo dokazati, da smo geslo »opreti se na lastne sile in živeti od dela svojih rok« spravili v življenje,« je poudaril Jože Nemanič. Predsednik skupnosti borcev 15. divizije Albin Stok je Janezu Gačniku, predsedniku metliške občine, izročil znak in plaketo divizije. To je najvišje priznanje, ki ga podeljuje 15. divizija, prvič pa so ga podelili prav na tem srečanju v Gradacu.

Gradaško srečanje borcev, mladine, občanov in prijateljev Bele krajine je bilo namenjeno 40-letnici svobode. V prostem kulturnem programu so sodelovali mešani pevski zbor Beti Metlika in Metliška godba na pihala ter gradaški mladinci.

Sprejem za Oskarja Kjudra

V prostorih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v Ljubljani je bila 9. septembra priložnostna slovesnost, na kateri je predsednik borčevske organizacije Bogo

Leta 1972 je ustanovil Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič, ki ga vodi še danes kot njegov dirigent in umetniški vodja. Pod njegovim vodstvom je

Gorjan s sodelavci priredil sprejem za Oskarja Kjudra, znanega dirigenta in zborovodjo Tržaškega pevskega zbora Pinko Tomažič iz Trsta, ob njegovi 60-letnici.

Oskar Kjudr je bil rojen v vasi Lonjer na pragu Trsta v zavedni slovenski in delavski družini. V osnovno in nižjo srednjo šolo je hodil na bližnjo Katinaro. Začel je z mizarskim poklicem, hkrati pa je študiral glasbo in posebej violino na tržaškem konservatoriju.

Njegov slovenski patriotizem fašistom ni bil po volji, in so ga leta 1942 pobrali v vojsko. Po kapitulaciji Italije septembra 1943 se je hotel prebiti do doma, pa so ga na poti prestregli Angleži in ga prepeljali v taborišče na Kalabriji. Bil je med tistimi slovenskimi taboriščniki, ki so se tam opredelili za novo Jugoslavijo in Tita ter končno dosegli, da so jih premestili v taborišče v Gravino.

Tam je bil vključen v 1. prekomorsko brigado, šel je z njo na Vis in v Dalmacijo, kjer je bil ranjen v bojih z Nemci. Zdravil se je v bolnišnici v Bariju.

Ko je leta 1953 diplomiral na glasbeni akademiji v Ljubljani, se je vrnil v Lonjer in se v Trstu zaposlil na slovenski glasbeni matici, kjer je poučeval violino. Hkrati si je močno prizadeval za razširitev glasbe med Slovenci na Tržaškem.

TPPZ Pinko Tomažič dosega zavidanja vreden razvoj in prenesel slovensko in pesmi drugih narodov po vsem svetu - s posebnim geslom: boj za mir!

J. Č.

Večji poudarek moramo dati preventivi

Svet za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozashito pri predsedstvu RK SZDL je na seji konec prejšnjega tedna obravnaval mnenja in stališča iz javne razprave o poročilu o uresničevanju SLO in nalog DS v obdobju 1981-1984. Poročilo bo obravnavalo tudi predsedstvo RK SZDL, prihodnji mesec pa bodo o njem spregovorili tudi delegati skupščine Slovenije in ob tem sprejeli dokument o nadaljnji krepitvi tega področja.

Po mnenju članov sveta bi moral biti ta dokument konkreten in akcijski, zlasti na področjih, kjer praksa še zaostaja za načelnimi opredelitvami. Gre predvsem za narodno zaščito in družbeno samozashito, kjer bi morali okrepiti varovanje družbene in zasebne lastnine ter okolja. Večji poudarek mora dati preventivi, saj se še vse premalo zavedamo, da je to sestavni del gospodarske stabilizacije.

Pri obravnavi informacij o rezervah materialnih sredstev, ki smo jih začeli oblikovati po letu 1979 za naravne in druge nesreče, je

svet poudaril, da bi jim morali kljub omejenim možnostim nameniti večjo pozornost. Opredeliti bi jih morali v planskih dokumentih in jasno določiti, koliko takih rezerv potrebujemo in kdo jih zagotavlja ter upravlja z njimi. V občinah, kjer naj jih oblikujejo glede na stopnjo ogroženosti, je še veliko nedoslednosti. Člani sveta so se zato odločili, da bodo o tem razpravljali še prihodnje leto.

Po obravnavi dogovora o enotnih osnovah načrtov in programov usposabljanja mladine za SLO in DS so bili člani sveta soglasni, da ga ni mogoče sprejeti v sedanjem besedilu. Po njihovem mnenju premalo upošteva določbe zveznega zakona o SLO in DS in smernice predsedstva SFRJ o izvajanju tega zakona. Enotne osnove so sicer nujne, vendar je treba izvedbo nalog prepustiti republikam in pokrajinam. Po mnenju sveta pomeni dogovor v sedanjih različnih korak nazaj na tem področju.

B. K.

Invalidi 40 let v svobodi

Ze tradicionalno srečanje invalidov v rekreacijskem centru v Mostecu, ki ga je pripravila Zveza društev invalidov mesta Ljubljane v sodelovanju z Društvom invalidov občine Ljubljana-Siška, je bilo prijetno in v znamenju utrjevanja medsebojnih vezi in sklepanja novih poznanstev.

Nedeljsko jutro je bilo vse prej kot prijazno, vendar to ni motilo športnikov invalidskih društev. Pomerili so se v ribištvu, hitri hoji, metanju pušic in balinanju. Osrednja slovesnost se je začela v zgodnjih popoldanskih urah. Po pozdravnem nagovoru Vinka Rakovca, predsednika Zveze društev invalidov mesta Ljubljane, je zbranim invalidom ter gostom spregovorila podpredsednica MK SZDL Ljubljane Metka Verbič.

Tudi kulturni program je bil pester. Izvedli so ga pevci Mešana nega pevskega zbora Stane Kosec, recitatorji in glasbeniki iz vrst invalidskih društev, priznani umetniki, svoj delež so prispevali tudi Marjan Kralj, Vili Vodopivec in neutrudni humorist Oleg Krizanovskij-Igor.

Pogovora na temo Invalid danes in jutri so se poleg gostiteljev udeležili tudi delegacije invalidov z Reke, iz Beograda, Banjaluke, Ključa in Trsta. Predvsem je bilo govor o gmođenem položaju invalidov v sedanjem času, ki je vse prej kot ugoden.

J. Č.

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 1.100 din, posamezna številka v prosti prodaji 30 din - Tekoči račun: Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35